

619
1997

საქართველოს
განათლების
მინისტრო

ბრძანება

1-2

1997

11
95

რობერტ სტურუას

გენიალური რეჟისორია,
დაუდგრომელი პროგრესისტია..
სპექტაკლებით სცემს რობერტ
სტურუა
პასუხს ოპონენტ-რობესპიერებს!

ჯანსუღ ჩარკვიანს

ერისკაცობის, ლექსის ნატურისზე,
გაქე, გადიღე! გაქე, გადიღე!
თუ ვილაღატო, ჯანსუღ ადიღებე,
ლიკვიდაცია მიყავ ადიღზე!

**ბრიტოლ (ბიბა)
ლორთქიფანიძე**

ღმერთიც ამაჟობს, ღმერთმანი,
ლორთქიფანიძე ვიგათი —
ქართული სცენა-ეკრანის
და პარლამენტის გიგანტით!

ბიორგი ნუბინაშვილს

ბატონო ჩუბინაშვილო,
აღმშენებლო გიორგი,
ჯანმრთელობით ვერ გაჯობებს
ვერც ერთი ნაღდი იოგი.
თუმც კაცმა ჯერაც არ იცის
სევდას და ნაღველს
ვინ მოგვგვის.

სადაღობო სტიქიკონები

თბილისის საპატო მთქალქექებს

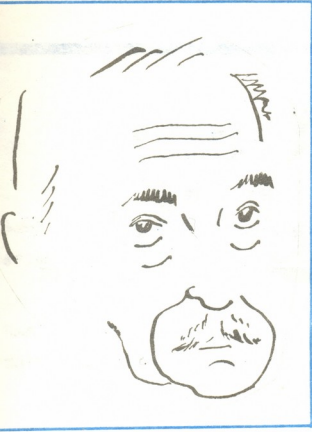
ყოველთვიური საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური და სალიტერატურო
სამხატვრო ჟურნალი

დროება

შინაარსი

ზიზა ბათიაშვილს

ძვირფასო არქიტექტორო,
ბათიაშვილო გიგაო,
შენ ძველსძველი ტიფლისის
გალავიშავე „კნიგაო“,
ახალი სახლი დაეწერეს,
ვინც შენ ძველ სახლში გიგანოს.

ბიძინა კვერნაძეს

საგზაო ოქროსითხოთი
ბრძენი ბიძინა კვერნაძე —
პრწყინუაღე კომპოზიტორი,
ენაკვიმატიც, ენაშხეც!

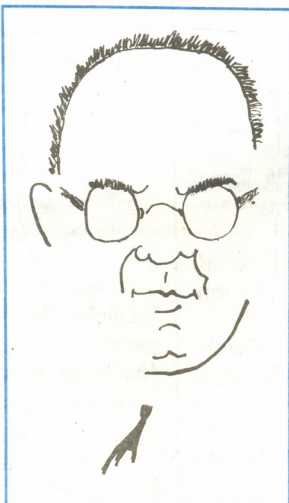
აკაკი (კაკო) კიმიძურს

გუინთხარ, როგორც თაყულის
სანთელი,
ჩვენს დიდ კულტურას ამშვენებ,
ამკობ..
„შორს გაუარდნილა შენი ხახული,
ბავშვამც კი იციხ, ვინ არის კაკო!“

კობე მახარაძეს

სიკვილის ხძლევს, სიკვილის
ამარცხებს
გული ბატონი კოტეხი..
ვინც კოტეს პატეხს არა ხცემს,
იმას — სახტიკი პროტესტი!

მეგობრული შარყები
უნიკიზ გოგოლაძისა

ჯანსუღ ჩარკვიანი, ძალა მრ-
თობაშია.

ლაღო სასათიანი. საახალწლო
(ლექსი).

საქართველოს მთავრობის
გაფართოვებული სხდომაი-
დან.

ისტორიული მინიშნელო-
ვის გოვლევა.

თემურ ჯაგოღნიშვილი.
როგორ ხვდებოდნენ შობა-
ახალ წელს ჩვენში.

გიორგი გოგოლაშვილი.
ფიქრები დედანის შინა-
სახ.

ივა ცხადაძე. ჯულა.
ბაჩანა ბრეგვაძე. ბლუხ
კასკალი.

პავლე ზავზავაძე. დღერთი აღ-
არაფერს გიწუალდებთ.

ბულნარა ბახტაძე. ხენდრო,
ნათელა შრუშაძე. მადეა ჩა-
ხაძე.

მეზარ კვიტიანიშვილი. ლექ-
სები.

ანწორ აბანადაძე. დამოუ-
რი სამსახური.

უილიამ სარკიანი. ფორთო-
ხლები (ნოველა).

გაგუკა ცეცხლაძე. რანუ-
რანუნი აინა.

ამგაბი, ამგაბი, ამგაბი...
გი ბებოძონი. ვითარცა რქი-
ანმა.

მარიკა ხუბულა. მოცარტის
ქართველი და.

სარედაქციო კოლეგია:

ჯანსუღ ჩარკვიანი—თამაგლომარა,

ბულნარა ბახტაძე—კასუხინიშვილი
რედაქტორი, ვანილ ზვამაძე, ნატა
თათარაშვილი, ზურაბ კვანტორიშვი-
ლი, თამო ნინიძე, დინარა ნოდია
(მხატვარ-რედაქტორი), ელდარ შენ-
გულაძი, ზურაბ წაჩთელი, თამაგ
ბირაძე.

კაც ქვეყანაში

ჯანსუღ ჩარამიანი

● ახლა ტირილისა და ღიჭინის დრო არაა, ახლა სიკეთის დროა, ახლა ბატონო, არს ჟამი სიცოცხლისა და ჟამი სიკვდილისა, ჟამი ქვათა შეგროვებისა და ჟამი ქვათა სროლისა, მშობარა კაცი ვერ გაიმარჯვებს, ვერც ბოროტი, უნდა შევედუთ — ღამეა და დღეა, კეთილია და ბოროტია, ცა და მიწაა, ცოდვა-მადლისა ეს ცხოვრება...

მაშ სადაა ნუგეში? სადაა და ერთმანეთის სიყვარულშია დამარხული, სადაა და გენიოსთა ფიქრში და შეგონებაში კეთილმა სძლია ბოროტსა... ჩვენსავით ბევრს უჭირს ამ ღუნიაზე, ჩვენზე უარესადაც არიან, მაგრამ ერთმანეთი უყვართ და იმარჯვებენ, ერთმანეთს კი არ ესვრიან, არამედ ძმისაკენ მოქნეულ ხმაღს შეკრდს უგებებენ.

აღამიანებო, დავიბრუნოთ ერთმანეთი და მტკაველი მიწაც არ დაგვრჩება დაუბრუნებელი.

1996 წელი 1997 წლისათვის შემძახებელი წელია, ბევრი რამ ხმამაღლა ითქვა. მე მწამს და მეჯერა, რომ მსოფლიო თანამეგობრობაში საქართველო იპოვნის თავის ადგილს.

საქართველოს პრეზიდენტმა ბატონმა ედუარდ შევარდნაძემ საახალწლო მიმართვაში თქვა: „რით იყო ჩვენთვის აღსანიშნავი 1996 წელი? ეს იყო საყოველთაო ქაოსისა და განუკითხაობის საბოლოოდ დამთავრების, ქვეყნის სტაბილურობის ფაზაში შესვლის, სახელმწიფოებრიობის ფორმირების, კონსტიტუციის რეალურად ამოქმედების ისტორიული წელიწადი“.

ცოტაა? არა, ბატონებო, ჩვენს მღვდმარეობაში იყოფთათვის ძალიან ბევრია... მტკიცდება ქვეყნის სამართლებრივი ბაზა, ახლა მთავარია, ცოტა რამ ჩვენც დავიჯეროთ, სილო შოგიერთთა გასაკონად ვიტყვი — თუ ხელს არ შეგვიწვივობთ, ხელს მაინც ნუ შეგვიშლით.

ბოროტებას ქვეყანა არ აუშენებია, ქვეყანას სიკეთე აშენებს...

რასაც ვამბობ, იქნებ არც იგოს ნაყოფი ანალიტიკური გონებისა, იქნებ, საახალწლო საღვკერძლოს უფრო ჰგავს, ვიდრე საპრეზიდენტო პროგრამიდან გამომდინარე სიტყვას, მაგრამ ფიქრის შედეგი რომ არის, წყალი არ გაუვა.

ჩვენ ყველას ერთნაირად გეიყვარს ჩვენი ბედკრული საქართველო, მაგრამ ისიც უნდა გვახსოვდეს, საქართველო არც მხოლოდ მთებია და არც ღამაში მდინარეები, საქართველო მხოლოდ გენიალური არქიტექტურა არ გახლავთ, საქართველო ჩვენა ვართ, ადამიანები, და თუ ჩვენ ერთმანეთს ხელი ვკარით და ერთმანეთს ზურგი ვაქციეთ, მტერს დარჩება ჩვენი მთაცა და ზღვაც, ჩვენი ტაძარიცა და მთელი ჩვენი ისტორია.

სიყვარული ავგამადლებს, სიყვარული ავგაშენებს, სიყვარულით ვაჯობებთ მტერს.

2000 წლისათვის საქართველო საქვეყნო იზეიმებს დიდი რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ 800 წლის იუბილეს.

შენ გაგიმარჯოს, ქართველო ხალხო!

ვაშა საქართველოს და მარადის, ვეველგან და ყოველთვის „გული მისცეს გულისათვის, სიყვარული გზად და ზიდად“.

მე მეჯერა 1997 წლისა, მე მეჯერა ქართველი ხალხისა, საქართველო გაიმარჯვებს! საქართველოს მაინც ვერაფერს დააკლებს ვერც დიდი მტერი და ვერც პატარა!

მთავარია, ერთად ვიყოთ. ჩვენი ბევრობა ჩვენს ერთობაშია, დიას, „ერთობაში“ ერთი-ღმერთია, ღმერთი შევეწიოს ღვთისმშობლისწილ საქართველოს!

ღადო ასათიანი

საახალწლო

ხანამ არ ჩაქრებიან იმერეთის ოღები,
ყოველ ახალ წელიწადს მარად მომაგონდები,

შორი გზიდან მოსული, მამა-პაპის ჯილაგი –
უცხოდ განათებული პატარა ჩინილაკი.

უცხოდ განათებული, სხვაზე არ გასაცვალი:
მწიანე სუროს ფოთოლი... კურკანტელას მარცვალი.

უზარმაზარ ოღაში მუხის ცეცხლი გუგუნებს,
ბავშვი გაოცებული მხოლოდ შენ შემოგვეურებ.

ღგახარ დამშვენებული ქამარ-ხანჯალ-ყაწით,
როგორც თეთრნოხიანი იმერელი ყმაწვილი.

ფონიანი კანფეტის ზედ გასხია მასხრებად,
აღბათ, ცაში თუ მოხდა შენი გაღამაზება!

უზარმაზარ ოღაში მუხის ცეცხლი ჩახნახებს,
ძველი „მრავალქამიერ“ აღებს ყველა გასაღებს.

შე-ხან პაპის წვერს ვუშვებ, ხან შენ გიმზერ, ჩინილაკს,
და ვიღვრები ბინულის ნაკადივით სიცილად.

სულაც ვერ გამოვია, რა მასხარებს, რას ველი...
ახე თვალგაურყვნელი, სიხარულით თვალსველი

მხოლოდ შენ შემოგცქერი, შენი შუქის მჯერა მე,
შორი გზიდან მოსული, ვარსკვლავეთის მცენარეე!

ხანამ არ ჩაქრებიან იმერეთის ოღები,
ყოველ ახალწელიწადს მარად მომაგონდები!

1997—

მეზიდობისა და სიმეგრულის

წელია

საპრემიუმო
ბროზის
ბიბლიოთეკა

საქართველოს მთავრობის გაფართოებული

სსდომიდან.

ამას აბოვებს საქართველოს

გენერალური პროკურორი

ჯამლათ ბაბილაშვილი

● პოლიციაში, ვითომდა გადაუდებელი ოპერატიული საჭიროების გამო, სასამართლოს ნებართვის გარეშე ხდება მოქალაქეთა ბინების უკანონოდ ჩხრეკა, ეჭვმიტანილთა უკანონოდ დაკავება, ცემა-წამება და სხვა შემთხვევები, რასაც ზოგჯერ ადამიანთა სიკვდილიც კი მოსდევს.

ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევები არის თვით პროკურატურის სისტემაშიც, რომელსაც სამსახურებრივად ევალება სწვევა აკონტროლოს და სამაგალითო იყოს ამ მიმართებით. განსაკუთრებით აღენიშნავდა ისეთ შემთხვევებს, როგორცაა მოქალაქეთა უკანონოდ დაკავება — დაპატიმრება, უსაფუძვლოდ სისხლის სამართლის პასუხისმგებამი მიცემა და სხვ.

ბათ ისიც, რომ საქართველოს პარლამენტში კანონი „დაპატიმრების სანქციების სასამართლოში გასაჩივრების შესახებ“ დამატებითი გარანტიას უუცინა და მოძალადე მუშაკებისაგან მოქალაქის დასაცავად.

სიფრთხილეს თავი

არ სტკივა

შინაგან საქმეთა და უშიშროების სამინისტროთა ინიციატივით დააპატიმრეს საშიშ დამნაშავეთა ჯგუფი, რომლებსაც ახალი ტერორისტული აქტების ჩადენა ჰქონდათ განზრახული. შემსრულებლებად გათვალისწინებული იყო უშიშროების სპეცრაზმის ყოფილი ორი ოფიცერი ივორ გიორგაძის გარემოცვიდან, რომლებიც ადრე იძებნებოდნენ სხვადასხვა მიმე დასაშაული სათვის. ისინი გარკვეული პერიოდის განმავლობაში შემოსულები იყვნენ საქართველოში და იმდებოდნენ თბილისის შემოგარენში. დაპატიმრებულთა შორის არიან საქართველოს სპეცსამსახურის სხვა მუშაკებიც, რომლებიც, როგორც ჩანს, კვლავ ყოფილი შვეიცის ერთგულები დარჩნენ. დამნაშავეებს ჩამოერთვათ დიდძალი ავტორიტეტი იარაღი, საბრძოლო მასალა და სხვა სპეცალკურებილობა.

ნი მზად არის ახალი ძალითა და ენერგიით ემსახუროს სამშობლოს, რათა ღირსეული წვლილი შეიტანოს საქართველოში ზნეობის, სამართლიანობისა და წესრიგის დამკვიდრებისათვის.

ენერალთა

კაპურიის

თავაჯდომარე

ბურამ ფანჯიშიძე

● სულით ზორცამდე შექმარწუნა პრეზიდენტის გამოსვლამ. რასაკვირველია, ბევრი რამ ჩვენც ვიცოდით, რასაკვირველია, საქმეშიც ღრმად ვართ ჩახედული, მაგრამ სიტუაციის ასე მთლიანობაში გააანალიზება მართლაც რომ თავიარს დამცა.

თუ გუშინდელ სიტუაციას გავისხენებთ, უსამართლობა და სიბრმავე იქნება არ დავინახოთ, რამოდენა ნაბიჯებია წინ გადადგმული. არ უნდა დაგვაიწყდეს მხედრიონისა თუ ათასი ბანდიტური ჯგუფის თარეში, არ უნდა დაგვაიწყდეს დღისით — მზისით მკვეთრობები, მარცვა — გულჯა, ადამიანებისა თუ მანქანების გატაცება.

გენერალური

პროკურორი

ანასაც ამბობს

უნდა დავადასტურო, რომ შს სამინისტროს ხელმძღვანელობა გაგებით ეკიდება ამ საკითხებს და ხშირად პირადად იჩენს ინიციატივას დამრღვევთა მხილებასა და მასალების პროკურატურისათვის გადაცემაში.

● ყველამ უნდა ვააცნობიეროს, რომ დრო შეიცვალა, მიკვლევით უმ გამომიება ცემა-ტყევიტ დღეს ფონს ველარ გავა. საჭიროა მეტი კომპეტენტურობა, მინდობილი საქმის ერთგული და პროფესიული ნაეუაგვარეობა ნუ დაგვაიწყდებ-

იმედი

მინდა ვადმოვცეთ პროკურატურის მუშაკთა განწყობა და დავარწმუნოთ, რომ ყოველი ჩვენთაგან-

ლიახ, გულბერყვილოდ მეგონა — მეოქი, დამოუკიდებლობას რომ მოვიაოვებდით, პირველ რიგში სწორედ ჩვენი მწერლობის, ხელოვნებისა და მეცნიერების აღზევებისათვის ვიპრობებდით, სწორედ ჩვენი ეროვნული სულისა და ინტელექტის გაძლიერება — წარმოჩენისათვის დავებდით თავს!

სამწუხაროდ, ყველაფერი უკუღმა დატრიალდა, საბაზრო ეკონომიკამ გამოუცდელი ხალხი დააბნია. თითქოს გამოჩნდა გამდიდრების იოლი გზები. სწორედ გამდიდრების სურვილმა ხალხს თავგზა აუხნია. დაიკარგა ეროვნული, სულიერი და ზნეობრივი ორიენტირები. უმთავრეს ორიენტირად იქცა დოლარი და მისი მოპოვების არა პატიოსანი, არამედ ნებისმიერი უკეთური გზები. გამდიდრების ცივ-ცივებულამ ბევრი ტრაგედია დაატრიალა, უამრავი ოჯახი აიყარა და საქართველოდან გადაიხვეწა. ბევრიც ვალის დასფარავად იძულებული გახდა მოსკოვში საკუთარი თავი ან თირკმელი გაეცინა. ბევრს, კიდევ უარესი, თავი მოიკლა, ბევრი კი გამოასახლეს სიცოცხლეს.

ბანდიტებისა და ქურდებისაგან გაწამებული ხალხს არც სახელმწიფომ დააკლო ხელი, ჯერ იყო ხალხს შავი დღისათვის შემნახველ საღაროებში შეტანილი ფული წაართვეს. შემდეგ, მთელი სახელმწიფო ორგანოების თვალწინ კომერციულმა ბანკებმა ხალხს ცხრაპირი ტყავი გააძვრეს. ხოლო არ სიტუაცია იმ ორგანოებში, საქართველოში სამართლიანობისა და წესრიგის დაცვა რომ ევალებათ, ქვემოთ მოვახსენებთ...

დღეს ადმინისტრაციულ და სამართალდამცვე ორგანოებთანაა შეხვედრა. სწორედ ისინი არიან ქვეყანაში ის წარმმართველი ძალა, რომლებმაც პირველ რიგში უნდა იბრძოლონ ქვეყანაში წესრიგის დასამყარებლად. აქ მათ ნაკლოვანებებზეც და მიდევნებზეც საკმაოდ იყო საუბარი და მე საიტყავს აღარ გაავარძლებ. ოღონდ ბატონ პრეზიდენტს მინდა

გადავცე ხალხის დანაბარები. ხალხი მოითხოვს შეიქმნას მიუკერძოებელი და კომპეტენტური კომისია, რომელიც ობიექტურად შეისწავლის:

1. ვინ უფრო ძარცვავს ხალხს, ბიროტმპიქმედი თუ ადმინისტრაციული ორგანოების მრავალი წარმომადგენელი.

2. შეისწავლოს, ვინ ზის დღეს ციხეში, ვინ არიან ან რა შესაძლებლობის არიან მათი მშობლები. ვინ არიან იმ მკვლელების მშობლები, რომელთა შვილები უმძიმესი დანაშაულების ჩადენის შემდეგ მაქსიმუმ ერთ წელიწადში კვლავ ქუჩაში რომ დასერიანოზენ და დანაშაულს დანაშაულზე სჩადიან.

3. ვაგვეცენ პირდაპირი პასუხი; შესწევს თუ არა უნარი სახელმწიფოს, მოერიოს ევრთწოდებულ „სამძიებს“, როგორ ხდება, რომ „სამძიებს“ დააბეზინებულნი წევრები კვლავ ქუჩაში არიან და კვლავ აგრძელებენ ხიცკვა-ჟღეჭას. სხვადა ბევრი რამ დანაბარებს, მაგრამ, ამჯერად, ვფიქრობ, ესეც საკმარისია.

ბატონი პრეზიდენტო!

კიდევ ერთ მოვლენაზე მინდა გავაბახვილო თქვენი და მიუვლი საზოგადოების ყურადღება. ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი ანტისტენი ჩვენს წელთაღრიცხვა-მდე IV საუკუნეში ამბობდა, სახელმწიფოებში მაშინ იღუპებიან, როცა კარგ ადამიანებს ტუღისაგან ვერ არჩევენ.

ჩემის აზრით, მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს პატიოსან ადამიანს, საერთოდ პატიოსნებას. როგორც ყოველთვის კარგს, პატიოსნებასაც სჭირდება წაქეზება და ჯიღლი. რასაკვირველია, ჯიღლიში მორალური ჯიღლი იგულისხმება.

ახლა მთავარია, ერი გამოავხიხლოთ, ხალხს, მათ შორის კორუპტირებულებსაც დაუანახოთ, რომ კორუფცია და დუხჯილობა არამარტო აჭაობებს ჩვენს სულსა და გონებას, არამედ ღუპავს საზოგადოებას, ღუპავს სამშობლოს. რასაც გაუძლებს დიდი სახელმწიფო, მას ვერ გაუძლებს პატარა ქართველი ერი. დიდი ხანია ხოთითებს ჩასოფრებული მტერი. ეირონოესკი უკვე შვიდი წლის მანძილზე გვიბრდება საქართველოს მიწების გადანაწილებას მეზობელ სახელმწიფოებზე. ფულთი გაქსუ-

ბული ადამიანები ვერ გრძნობენ, გაუძამდრობით და ბინძური მანიაჟლაკიებით შევიღებისა და შევიღიშვიღებისათვის მოპოვებულ ფულს სამშობლოს გაყიდვის ფასად რომ შოულობენ. შეზე და ვის უყიდიან სამშობლოს? თავის-სავე შვილებს და შვილიშვილებს.

პირადად მე მექმნება ძალზე რეალური შთაბეჭდილება, რომ ქართველმა ერმა დაკარგა ეროვნული თავმოყვარეობა. ერთხელ კამათი გვექონდა, შევარდნაძე უფრო ძლიერი პირივინაა თუ ქლინთონი — თქო. ამის თაობაზე ბატონ ელუარდს რომ უკამბე, ჩვეული იუპორით თქვა, მომეცით ამერიკა და მეზე დაგანახებთ, ვინ უფრო ძლიერიია.

ბატონი ელუარდ! თქვენ ცხოვრების ისეთი გზა თაკრეთ, დამოუკიდებელ საქართველოშიც ისეთი პრობლემები მოავგარეთ, ყველას ვჯვავრა, რომ კვლავაც ძველებურად გაგვიძიებოთ წინ, თქვენ შეგწივთ საოცარი უნარი, ერის გონების ფოკუსში მოაქციეთ ყველა საკვანძო პრობლემა, ნათლად გამოკვეთოთ სამოქმედო გეგმა. ერთხელ მე ვწერდი, ელუარდ შევარდნაძე არასდროს არ ჩქარობს და არც არასდროს აგვიანებს-მეთქი. პრობლემა თუ თორმეტ საათზე უნდა გადაჭრას, ზუსტად თორმეტ საათზე გადაჭრის, არცერთი წუთით ადრე და არცერთი წუთით გვიან. ბატონი ელუარდ! ვფიქრობ, უკვე მოახლოვდა 12 საათი.

ისტორიული ენიშვნალოზის მოკლენა

● — ბატონო ლევან, ენის სახელმწიფო პალატის შექმნა, ვფიქრობთ, მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენაა ჩვენი ქვეყნის ეროვნული მთლიანობის აღდგენისა და სუვერენიტეტის განმტკიცების ურთულეს ეტაპზე. იქნებ რამდენიმე სიტყვა გოქვათ პალატის დანიშნულების შესახებ?

— 1997 წლის 22 იანვარს საქართველოს მთავრობის სხდომაზე ენის სახელმწიფო პალატის შექმნასთან დაკავშირებით თავის შემაჯამებელ გამოსვლაში პრეზიდენტმა პალატის დაფუძნებას ჩვენი ერისათვის ისტორიული მნიშვნელობის ფაქტი უწოდა და დარწმუნებული ვარ, რომ ამგვარი შეფასება ოდნავადაც არ არის ცდა-ჭარბებული.

მოგახსენებთ, რომ სახელმწიფო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის სათავეში უდგას საქართველოს პრეზიდენტი, რაც თავისთავად იმაზე მეტყველებს, თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებს ქვეყნის ხელისუფლება სახელმწიფო ენის მოვლა-პატრონობასა და განვითარებაზე ზრუნვას. მაგრამ ისიც ცხადია, რომ ვერანაირი კომისია, რომელიც მისი დანიშნულების სპეციფიური ხასიათის კვალობაზე, უკეთეს შემთხვევაში, 3-4 თვეში ერთხელ იკრიბება, თავს ვერ გართმევს სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსის დაცვის, მიღებული სალიტერატურო ნორმების დამკვიდრების, ენის პრაქტიკული გამოყენების სფეროში არსებული ქაოსის მოწესრიგების საქმეს, რამდენადაც თითოეული აქ ჩამოთვლილი და მათ გარდა უპირავი სხვა პრობლემის მოგვარება ითხოვს ყოველდღიურ, მისანმიმართულ საქმიანობას და ზოგჯერ უკომპრომისო ბრძოლასაც კი, ბრძოლას, ჩვენდა სამწუ-

ხაროდ, საკმაოდ მეარად ფესვაღმდებული წამბამელობის, დაუღვრობის, უწიენურობის და ბევრი სხვა ანალოგიური მანკიერების წინააღმდეგ. რა თქმა უნდა, ამგვარ ფუნქციებს მუდმივი სახელმწიფო კომისია ვერ იკისრებდა, რამაც წარმოშვა აუცილებლობა შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურის შექმნისა.

ენის სახელმწიფო პალატის ფუნქციები და უფლება-მოსილებანი ჩამოყალიბებულია მის დებულებაში, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. პალატა ანგარიშვალდებულია მხოლოდ პრეზიდენტის წინაშე, ანუ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ეს გახლავთ საქართველოს პრეზიდენტთან არსებული სპეკვეუწყებო აღმასრულებელი სახელმწიფო ორგანო, რომელიც მისთვის მინიჭებულ უფლებამოსილებათა ფარგლებში ხელს შეუწყობს, ზოგჯერ წარმართავს კიდევ, სახელმწიფოს ენობრივი პოლიტიკის განხორციელების პროცესს, მოამზადებს საქართველოს სახელმწიფო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის სხდომებს, მაკარად გააკონტროლებს სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსის დაცვას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე, აქტიურ მონაწილეობას მიიღებს შესაბამისი კანონ-პროექტების მომზადებაში, რომელთა გარეშე ენობრივი საკითხების მოწესრიგების მცდელობა უპერსპექტივოდ მიმდინარეობს.

უშთავრეში მაინც ის არის, რომ საქმე დაიწყო და სამომავლოდ ბევრი რამ იმაზე იქნება დამოკიდებული, თუ როგორ შევძლებთ, გაეაროთთ თავი დაცისრებულ მძიმე, მაგრამ დიდად საბატო მოვალეობას. მეტის თქმაც საქმე ანუ სხვაგვარად, მაგრამ ვფიქრობ, უმჯობესი იქნება ჯერ შემდეგ გაკვიდეს და მასზე ლაპარაკს, იმედია, ყოველთვის მოვახერხებთ.

● — ქართული ენის ხიწმინდის დაცვისათვის ერთ-ერთ უკომპრომისო მებრძოლს და ქომაგს კიდე ერთი პლატფორმა შეგექმნათ მეტად კეთილშობილური და მაღალმწიფობრივი მისიის განსახორციელებლად. და მაინც მათხვალს შევასწნოთ, საიდან მოიღის ამ საბატო და საპასუხისმგებლო პოსტამდე განვლილი გზა?

— თუ მივიხვდით, თქვენ გსურთ, მკითხველს მოეუთხრო ჩემ მიერ განვლილი ცხოვრებისეული გზის შესახებ? თუ მხოლოდ ის გაინტერესებთ, სად დაიწყო ენის გზა? — ამაზე იოლად ვიპასუხებ: — ენის გზა სამეგრელოს ერთი მშვენიერი სოფლის — ახალი ხიბულის ორღობებში დაიწყო და 1957-67 წლებში მისი სიგრძე ერთ კილომეტრს ცოტათი აღემატებოდა. მე ვვულოდ ის მოხალისეობა, ცხადია, მანძილს პაპისეული სახლობიდან სოფლის საშუალო სკოლაში; ფილოლოგიის ოჯახში გავიზარდე. მამა რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი იყო (გარდაიცვალა 1992 წელს), დედა — ქართული ენისა და ლიტერატურის (ამჟამად ჰენსიანზე და შვილიშვილს ზრდის). დავამთავრე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ასპირანტურა, ცოტა მოგვიანებით კი (1987 წ) — თბი-

ლისის ი. ჭავჭავაძის სახელობის უცხო ენათა პედაგოგიკური ინსტიტუტი ფრანგული ენის სპეციალიზით. 1978 წელს დაეცა იანაკანდიტო დისერტაცია. 1977 წლიდან ვმუშაობ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არჩილ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში მისი იბერიულ-კავკასიურ ენათა განყოფილებაში, ამ განყოფილებას დაარსებიდან ვარდაცვალებამდე (1985) ბატონი არჩილ ჩიქობავა ხელმძღვანელობდა და მასთან ურთიერთობა ჩვენივით — მის მიწაფეთათვის დიდი სკოლა იყო. თავად განსაჯეთ, ფილოლოგ-კავკასიოლოგთა თბილისური სკოლა გაიარა თითქმის ყველა ჩრდილოეთკავკასიელმა ლინგვისტმა, იქნება ის დაღესტნელი, ჩეჩენი, ინგუში, ჩერქეზი, აბაზადი, აბაზა თუ სხვა, რომ არაფერი ვთქვათ, აფხაზებზე;

1979 წლიდან ვთანამშრომლობ საქართველოს ტელევიზიასთან, სადაც ვუძღვებდი „მოამბის“ ყოველკვირულ რუბრიკას („ნა დადგა ერისა“). 1992 წლის იანვარში დავინიშნე საქართველოს ტელევიზიასა და რადიომაუწყებლობის დეპარტამენტის (მაშინ ასე იწოდებოდა) თავმჯდომარის მოადგილედ; ჩვეულებრივ, თანამდებობებზე კიბზე ქვემოდას შევითქენ ადამიანს, მე კი ამ მხრივაც გამორჩეული ხვედრი მერგო და, რაკ პირდაპირ ერთ-ერთ მაღალ საფეხურზე აღმოჩნდი (თავმჯდომარის მოადგილე გახვდი), ნელ-ნელა მომიჩინა „მირს ჩამოსვლამ“, ზოგჯერ ჩემივე სურვილითა და „ბრალით“, ზოგჯერაც სხვებითა „მზარდაჭერით“, მაგრამ ამაზე სიტყვის გაგრძელება აქ ნაშვლიად არ დის. მთავარია ფაქტი — ამჟამად ვარ შემოქმედებითი გაერთიანება „კავკასიის“ კომენტატორი და ქ. თბილისის მერიასთან შარშან შექმნილი სახელმწიფო ენის ფუნქციონირებისა და ქალაქგაერთიანების სახელმძღვანელო სამსახურის უფროსი; მართალია, ეს სამსახური პალატის შექმნამდე ჩამოყალიბდა, მაგრამ ამერიიდან იგი გაჩაღდა ენის სახელმწიფო პალატის თბილისის მუნიციპალური სამსახური და ანალოგიური სტრუქტურები შეიქმნება მთელ საქართველოში (იმედი მაქვს — აფხაზეთსა და ოსეთშიც.)

ენის სახელმწიფო პალატის კონცეფცია ამ ორიოდე წლის წინ გამოქვეყნდა გაზეთ „სამშობლო ფორტეს“ პირველ ნომერში, რომელსაც მაშინ რედაქტორობდა ბატონი ნუგზარ ფოფხაძე. ამჟამად სახელმწიფო სამსახურის შექმნის იდეა ფართო მხარდაჭერა პოვა ქართველ მწერალთა და მეცნიერთა, საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ორგანიზაციებასა და სახელმწიფო დაწესებულებათა მხრიდან, რაც დაასრულდა ენის სახელმწიფო პალატის შექმნით.

● — როგორი იქნება თქვენი მუშაობის დასაწყისი?

— ძნელი და საპატიო. უფრო კონკრეტულად კი... ჯერჯერობით არსებობს მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება ენის სახელმწიფო პალატის შექმნის შესახებ და დანიშნულია პალატის თავმჯდომარე. ყველაფერი დანარჩენი აწი უნდა გაკეთდეს. გამოსავალია სამუშაო ფართობი, შესაძენია ტექნიკური აღჭურვილობა, მოსაგარეებელია ფინანსური საკითხები და ა. შ.

ერთი გაა, რომ მერიაში შექმნილმა სამსახურმა შესაძლებლობა მოგვცა, მიგველო საკმაო გამოცდილება, დაგვენახა პრიბლემები, დაგვენახა მათი მოგარების გზები. ერთი სიტყვით, პალატის ჩამოყალიბების მთლად ცარიელ ადგილზე არ ვიწყებთ. ჩვენ ცდას არ დავაკლებთ და ვნახთ, რა გამოვა. თუ პალატის თავმჯდომარემ ან სხვა მუშაკმა საქმეს თავი ვერ მოაბა, უკეთესი შემცვლელიც მოიძებნება, მთავარია, რომ საქმე დაიძარ და მხარდაჭერის იმედიც გვაქვს.

ესაუბრა ნუშა კახიიშვილი

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება

1997 წლის 24 იანვარი ქ. თბილისი

საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატის შექმნის შესახებ

საქართველოს სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების, ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დაცვის, ენობრივ ურთიერთობათა სფეროებს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების უზრუნველყოფის, აგრეთვე საქართველოს სახელმწიფო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის საქმიანობის უკეთესი ორგანიზების მიზნით:

1. შექმნას საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატა.
2. ენის სახელმწიფო პალატის ცენტრალური აპარატი განისაზღვროს 20 სამსახური ერთეულით (ტექნიკური პერსონალის ჩათვლით).
3. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ (დ. იაკობიძე) ენის სახელმწიფო პალატის შექმნასთან დაკავშირებული შესაბამისი ხარჯები გათვალისწინოს 1997 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში.
4. დაევალით საქართველოს სახელმწიფო უზრუნველყოფის სამსახურსა (ი. ანდროიძე) და ქ. თბილისის მერიას (ბ. შოშიტაიშვილი) ენის სახელმწიფო პალატის შესაბამისი სამუშაო ფართობითა და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით უზრუნველყოფა.
5. ენის სახელმწიფო პალატის თავმჯდომარემ ორ კვირისა წარმოადგინოს დასამტკიცებლად:
 - ა) ენის სახელმწიფო პალატის დებულება.
 - ბ) ენის სახელმწიფო პალატის სტრუქტურა.
 - გ) ენის სახელმწიფო პალატის ხარჯთაღრიცხვის პროექტი.

დაევალით მხარველობის ადგილობრივ ორგანოებს, სამინისტროებსა და უწყებებს შესაბამისი რეკონალური სტრუქტურების შექმნით ყოველმხრივ შეუწყონ ხელი ენის სახელმწიფო პალატის საქმიანობას.

7. ენის სახელმწიფო პალატის რეკონალური ქვედანაყოფები ჩამოყალიბდეს ადგილობრივი ბიუჯეტების ხარჯზე ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებთან შეთანხმებით (ორმაგი დაქვემდებარების წესით).

ი. შვეპარდნაძე

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება

1997 წლის 24 იანვარი ქ. თბილისი

ლევან ღვინჯილიას საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატის თავმჯდომარედ დანიშნის შესახებ

დაინიშნოს ლევან ღვინჯილია საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატის თავმჯდომარედ.

ი. შვეპარდნაძე

როგორ სვდებოდნენ

შოგა-სხალ ნაღს ჩვენში

●ახალი წელიწადი ძველად საქართველოში განსაკუთრებით აღინიშნებოდა. ქართველი კაცი დიდი იმედით ეგებებოდა მას. ყველა აურსულბედელ ოცნებას ახალ წელს „გადაულოცავდა“ და მაკვორ ქმედებათა ქაღალსური ძალით წარმოაჩენდა სასურველის ხილულ შინაარსს.

ძველ მართლწმი სახალწლო შაჰდახას ადრევე იწყებდნენ. დაიკვლებოდა საკლავი, გამოადგებოდა სურსათ-სანოვანე. ახალი წლის წინა დღეს დილადარიანად დაიწყებოდა ბედის პურების ცხობა. თონეში ჯერ ერთ დიდ პურს ჩაყრავდნენ, შუაში ჩაიხის ჩაურტობდნენ. ეს ორჯანის პური იყო. შემდეგ იმდენ პურს მიჰყოლებდნენ, რამდენი წევრს იყო ოჯახში. ამ პურებსაც შუაში ჩაიხივები ჰქონდა დაყოლებული. თუ რომელიმეს სახელზე ჩაყრული პური ჩავარდებოდა, ის შეშინებულად პურს საფრთხედ დაუჭრებულად ოჯახის წევრის სახელზე ხელახლა ჩაყრავდნენ. თუ პური დაღებოდა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ ის ავად გახდებოდა და მორჩებოდა, თუ განწმორებითაც ჩავარდებოდა; სიკვდილი გარდაუვალად მიიჩნეოდა.

ბედის პურებს კიდობანში ჩაწყობდნენ და ახალ წელს ოჯახის ყველა წევრი თავის პურს გატებდნენ.

გარდა ამისა, აცხობდნენ ერთ დიდ „ურტუხ-წიწილა პურს“. ამ პურს შუაშიც ჩაიხივები ეხვა (ეს კრუხი იყო) და გარშემოც (თითო-თითო ჩაიხი წრიულად — ეს წიწილობა იყო). ყმაწვილობისათვის მკვლავე ჩამოსახამელ კვერბებს აცხობდნენ. ამ კვერბებს წყალკურთხევა დღეს წელის კურთხევაზე წაიღებდნენ მკვლავებზე აცხობდნენ და სახელს დაბარუნებულები გასტებდნენ და შეიპყრებდნენ.

ახალი წლის შესახებდრად აშაღებდნენ ხახალს. მასზე დადებდნენ ღორის თავს, „ცივილ მოხარულ“ დედალს, ხილს, თეთრთ გონიანყს, გვერდით დვინოს და ჩარქვა აჩაყს მიუღებდნენ. მოაშაღებდნენ დიდ ქაბს, შინ ჩაახამდნენ წყალს, დვინოს, თაფლს, ჩაიხისდნენ პურის დიდ ნატებებს და უკვე ახალწლის ღამეს იმავე ხახალზე დადებდნენ.

კრახზე დიდ ცეცხლს დაანთებდნენ. ცეცხლს ახევე ბოსილშიც დაანთებდნენ. ახალი წლის დამდგეს ამ სამაჯიბისთ

ხედებოდნენ. ახალი წლის პირველი ღამე რომ გატყდებოდა, ოჯახის უფროსი ადგებოდა, ვაჩაღებდა ცეცხლს, დაანთებდა წმინდა საწილებს და მიამარტებდა ხახალზე. აიღებდა დვინოსა და არყის ჭურჭლებს, ვავიდოდა გართე და სახლს საჩქერ შემოჰყვლიდა. შემდეგ შევიდოდა შინ და ახე მიულოცავდა ახალ წელს ოჯახს: — შემოვდგი ფეხი, გწყალობდეთი დღერთი ფეხი ჩემი, კვლი ანგლოწიხისა აიღებდა ხახალს, დადგამდა ცეცხლის პირას. მოყიდებდა ხელს პირაჩაყრელ ქაბს, ჩაშოვლიდა ჯერ კიდევ ლო-

ბდა, მერე საქონელს წელზე ხელს-გადამოსვამდა, ახალ წელს მიულოცავდა: — ახე მთლიანად დაესწარი მრავალ ახალ წელს ჩემო... (იტყუადა საქონლის სახელს: ლომავ, ღურჯავ...), შემდეგ კვერცხებს ცეცხლზე შეწავდა და იქვე შეტებდა.

ამის შემდეგ დაიჭერდა წითელ მამალს, წავიდოდა ვენახში, გასხლავდა სამ ძირ ვახს, ვახის ძირში დაკლავდა მამალს — ბევრი დვინო მოგვიიდესო — ტყუილად ვახს. დაკლულ მამალს სახლში წაიღებდა, მოხარშავდნენ და შეტებდნენ. ოჯახის უფროსი დიასახლისი ადრე დღითი წავიდოდა წყალზე, წაიღებდა კოყას, ერთ მუკა სიზინს ან ქერს, წყალში ჩაყრდა და იტყუა: — წყალე, ეს საყენი შენ, წელელს ბევრი წყრილფეხი (ქათამი, ბატე, ინდაურე) დამეწარლოსო.

ახალ წელს უამრავ წესს იცავდნენ. ცეცხლს არ შეუტრავდნენ — შუცელელ შემოგვეტრებო; თმას არ დავარცხნიდნენ — თხელი ყანა მოგვივაო, მეწოხელი მეწოხებელს არ ნახსახებო! — წი-

გინო მწოლაირე ოჯახის წევრებს, უფროს უმცროსების მიხედვით პირში თითო ლუქმას ჩაუღებდა და იტყუა:

— დაესწარიო მრავალ ახალ წელიწადს როგორც პურისა და დვინის სახელით არ დაიღვთა, ისე თქვენი სახელი არ დაილიოს!

შემდეგ მიუჭებოდა ხახალს, ყველაფერს გემოს გაუსინჯავდა, დვინოსა და არყსაც დააყოლებდა. ოჯახის წევრებიც წამოიშობოდნენ. ვართ ვავიდოდნენ და რომ შემობრუნდებოდნენ, ყველას თითო ნაპერი შეშა შექმნიდა, ცეცხლს შეუკეთებდნენ და იტყუდნენ:

— შემოვდგი ფეხი, გწყალობდეთი დღერთი, ფეხი ჩემი, კვლი ანგლოწიხისა ცეცხლზე შეგდებული შეშა ნაპერწყლების კორიანტელს რომ წამოიშოდა, დააყოლებდნენ:

— ამდენი ძროხა, ამდენი ცხვარი, ამდენი ღორი, ქათამი, ბატე თუ ინდაური გაგვეწარლოსო.

ახალი წლის დილა რომ გათენდებოდა, ოჯახის უფროსი, უკვე შეკვლედი იღებდა კვერცხებს და ბოსილში შევიდოდა, კვერცხებს საქონელს შეუგორებ-

წილას წივილი ეცოდინებოდა და სხვა ხმის გაემის ნაცვლად კარზე ქაბს მარტაქებდნენ. ამ დღეს ერთმანეთთან ოჯახებში არ დადიოდნენ. ახალ წელს შემთხვევით ქუჩაში შეხვედრისას უშლოცავდნენ. საამისოდ წინასწარ ორი გოჯის სიგარტზე დაჭრილი ჩურჩხელები იმ ვაშლები ეცოთ ქაბში. შეხვედრისას გაუწვდნენ და იტყუდნენ — ახე ტაბილა დამიბერდიო.

●ახალ წელს (კალანდობას) ბურიცში ახალ ხედვოდნენ: სახალწლოდ აუცილებლად ახალ ტანისმოსის იძენდნენ. ახალი წლის წინ დაკლავდნენ: ღორს, ინდაურს, მამალს, ბატს, იბეს (მამაკაცები რომ ღორს კლავდნენ, ქაბს პირში მარილი ჰქონდა, ხლო ხელში მუფუჯალი ეტარა. ღორი რომ პირს ვადებდა, ქალი მუფუჯალს ატაკებდა პირში, გვირთული ხორცს ეჭებდა. დკლავდნენ თუ არა ღორს, შედ მამალს წყალავდნენ (მამალს ზვარაკს უძახოდნენ).

ახალი წლის საღამოს მოაწყობდნენ „ცხობის ქრახს“ (ჩიხობის ქრახს). გააშაღებდნენ ჩიხილავს, ზედ დაჰყოლებდნენ: ფორთოხალს, ვაშლს, ორ პურს,

კორიუმის (შავ ქლიავს), თხილს, აბრ-
შუნს, კარავს.
ღლით უველა სხვებზე ადრე აღგო-
მას ცდლობდა (ვინც აღგომას მოსწ-
რებდა, სწამდა, რომ უნას სხვებზე ადრე
დააშუშებდა).

ადგებოდნენ თუ არა, გაბნე დაწ-
ყობდნენ: ქაიას, ღორის ბრქვს, ღორს,
ღვრამჭრს, ოქროს, ვერცხლს. უფროსი
მაჰაჯიცი აიღებდა გობს, გაივლიდა კი-
არში, წინ ჩიჩილას გაიძვრებდა. მ-
ვიდოდა მარაში, მოხლიდა უველაზე დიდ
ჭურს (ჭვერს), ამოიღებდა ღვინოს,
ჭურს სამჭერ შემოვლიდა და დაილო-
ცებოდა. ამის შემდეგ შევიდოდა სახლ-
ში. წინ ჩიჩილავი მიჰქონდა, მერე გობი
და ბოლოს ღვინო (ამაში ოქაბის წვე-
რბინც ეხმარებოდნენ). ოქაბის უფროსი
მიაღებოდა კარს და დაიძახებდა:
— კარი გამოღეთ! — შეივინდა ჰქითხავ-
დნენ:

— რა მოგაქვს? — უნასუბნდა:
— წმინდა ბასილე მობრძანებდა, თან
მოაქვს თეთრი საქონელი, სიცოცხლე
და გამწირლობა.

— კარი გამოღეთ! — დაიძახებდა მე-
ორედ.

— რა მოგაქვს? — ჰქითხავდნენ ხე-
ლახლა.

— ოქრო, ვერცხლი, მარგალიტი!
— კარი გამოღეთ! — დაუძახებდა მე-
სამედ.

— რა მოგაქვს? — ჰქითხავდნენ ისევ.
— ნაშოვარი, მონაგები! — უნასუბნე-
ბდა.

ამის შემდეგ გაუღებდნენ კარს, ერთ-
მანეთს ახალი წლის მიულოდნენ, ბე-
ლში სანთლებს დაიკაბებდნენ და ღო-
ცულობდნენ. შემდეგ გავიდოდნენ გა-
რეთ და სამჭერ ისრადნენ თოვს. მერე
აიღებდნენ წინა დღის დაჭრულ თხმელის
შეშის ღერებს, ხან-სამ ღერს შეიტანდ-
ნენ სახლში, დააყრიდნენ ცეცხლს და
უცქროდნენ, ვისი შეტანაილა მალე და-
იწყებოდა შუამდე. მერე აიღებდნენ,
ტყის ახლიდნენ. ამ ტყის შეინახავდნენ
(მერე მოლუგავდნენ და პირველად გა-
მოჩიქელ წიწილას გააჭერდნენ შვი).
ამის შემდეგ სნა-ვაშას იწყებდნენ.

ღლით ადრე დაიკაბებდნენ ჭეპა ღვი-
ნოს, ნივთადნენ ვაზთან და ბროწეუ-
ლთან, მათ ღვინოს დაუღებდნენ (შეს-
თავაზებდნენ). შემდეგ წავიდოდნენ წი-
რავთ. წიწილის შემდეგ თოვს სრო-
ლით აწყებდნენ მებობლებში ხაირულს.
სალამის გამოიტანდნენ ღორის თავს,
საქუთის პურს, დადებდნენ ჰაგიადაზე.
ახალგაზრდები სუფრას მარანთი წაიდ-
ობდნენ; დღედადნენ საქნახელთან. ერთ-
ერთი აიღებდა ნაწახს, უთო მარცხაპ-
და ხაწნახელს და იტყოდა:

სხვის მამულში ფურცელი, ჩვენს მამ-
ულში უარქმევი; ჩვენს ქალებს კვირის-
თავი, სხვის ქალებს ვირის თავი.
შემდეგ დაიძახებდა:

— აგუნა! — სხვები მიიძახებდნენ:
— ვიცი ვიცი!
— ბახვი, აკანა, იაკუთი, მახვი, მა-
კამე, მისთვის მოვედი!
— აგუნა აგუნა!
— ვიცი ვიცი!
ამის მოჰყვებოდა სიმღერა და პირვე-
ლი იანვარიც გათავდებოდა.

● ხმჯსწირთში ახალი წლის დამდეგს
(წინა საღამოს) „ვერდებულ წურხა“
ერთკვა.

კარგად დაღამებულზე ოჯახში უფ-
როსი (მოხუცებული) ქალი შეიტანდა
წინაწარს კარებთან მიუდებულ შეშის
ნაჭერს, შეადებდა კარებს და დაიძახებ-
და:

— მამიღან ბებერანა! — შეივინდა და-
უძახებდნენ:

— რას გასძახიან? — დღეაბერი უნა-
სუბნებდა:

— ღვინოსა და გახარებას. ტომრით
მომიქვს თხილი და ნივოზი. მომილოც-
ვინა. მრავალი ახალი წელი გამოგეცვა-
ლოთ, მშვიდობისა, ბედისა და დივილა-
თისა, ქალის დროე გათხოვებისა, ვაფის
პოლისა ადრე მოუყვინისა.

შემდეგ შემოტანილი შეშის ნაჭერებს
შუა ცეცხლს დააყრიდა. ერთ შეშის ნა-
ჭერზე (ბებერაზე) უველაზე უმცროსი
ბიჭს დასაბნდა, მიუტანდა ხშილს, რო-
მელზეც უველი და ერბო იდო. პატარა
ბიჭს ღაპარაკი უნდა სცოდნოდა, რად-
გან ბებერაზე დაჭედოდა თუ არა, უნდა
დაეძრებინა: ღმერთი დაღოცყოლო, შენი
მახვეწარნი ვართ... ბევრი წელიწად-
ჭრისბტ გვალოცვინე, მშვიდობისა და გა-
ხარებისა.—ზავივე ჩამოსტებოდა და ხში-
რად შეტანდა. ამის შემდეგ ოქაბის წვე-
რები სავაშეშოდ სხვებდნენ.

ოქაბის მეკვლე ამ დროს ხატში იყო.
ოქაბის წვერები დაიძინებდნენ. დიასახ-
ლისი კი უმძრახად გამოცხობდა პუ-
რებს — სამეკვლესა და ბედისკვერებს
ოქაბის ყველა წვერისათვის. სამეკვლე
პური დიდი იყო, ზედ ჭვარი, კაცი ან
საქონლის გამოხასულება ჰქონდა. ცხო-
ნიდ დროს რომელი ადგილიც მებტად
ამოფუცვებოდა, ოქაბში დამდეგ წელს
იზის მატება იქნებოდა.

დაბრუნდებოდა ხატიდან მეკვლე. ქერ
საქონლის სადგომში შევიდოდა, მერე
სახლში. ოჯახში შესვლისთანავე ხატი-
საქონლი მამოღებულ ჭეჭს (ღლით საუფარს)
ან ლუდსა და მწვანეს ბეზიას ან დედას
მიაწოდებდა. ლუდის საფურას ოქაბის

წვერებს გადააბნებდა, ან ლუდს მისწი-
რებდა და დასძახებდა: ასე აფუფებელი
ყოფილიყავითო.

ოქაბის რომელიმე წვერი სამეკვლე
პურს მიაწოდებდა. მეკვლე პურს სამჭერ
შეგარებდა. თუ პური წაშლა დაცემო-
და, ითვლებოდა, რომ ოქაბის საქმე კა-
რგად წავიდოდა. ამის შემდეგ მეკვლე
თაფლიანი პურით გაუმასპინძლებდ-
ნენ — „დაბებებდნენ“.

● უშავში ახალი წლის წინა დღეს და-
აცხობდნენ დიდ სამეკვლეო პურს, რო-
მელსაც „გოგას“ უწოდებდნენ. ზელოდა
ჭვარს ან ხვსა გამოხასულებას გაუკ-
ნებდნენ. აცხობდნენ აგრეთვე ბასილას
კვერს. ამ კვერს მერე ხარს რკაზე გადა-
სტებებდნენ, ნაწილს თეთრონ შეტან-
დნენ, ნაწილს კი ხარს შეტანებდნენ.

ახალი წლის წინა საღამოს ბუხართან
დაყრიდნენ ნაცრს და სწამდათ, რომ
ღამე და ქრისბტ ღმერთი გავიდოდა ცხე-
ნით და ღლით მის ნაცვლევს ნახაღ-
დნენ.

ახალწელ ღლით ოქაბის უფროსი
აიღებდა ხონჩას, ვავიღოდა გარეთ. თუ
თავიღვინა დედ იყო, ხონჩას თოვლით
ავსებდა, შეიტანდა სახლში, გადააყრიდა
ოქაბის წვერებს და იტყოდა: ასე თეთ-
რად დაბებრდითო. თუ თოვლი არ იყო,
მაშინ ჩაბით სიმინდს შეიტანდა და სი-
მინდს გადააყრიდა. მერე სამეკვლე
გავა პურს სამჭერ შეტანებოდა.

● შემდეგ წყალზე წავიდოდა, თაფლიან
პურს წაიღებდა, ერთ ლუკმას ქვეზე
(წვილის პირს) დაღებდა და იტყოდა: და-
უღლალო წყალო, საკვლეო მოგატანო.

● მთიულეთ-გუდამაქაბში ახალი წლის
წინა საღამოს დააცხობდნენ ბებრის პუ-
რებს, პატარა კვერებს (შუაში ვაშლი
იყო ჩადებული), მერე ცდობს, სახრის,
ძროხის ძმძებნის ფორმის პურებს, აგრ-
ეთვე თხილიან ან კაკლიან ბედისკვე-
რებს.

ახალწელს ღლით ადგებოდა ოქაბის
უფროსი, დანთებდა სანთლებს (იმდენს,
რამდენს მაჰაჯიცი იყო ოქაბში), შუე-
ჩიჩინებდა ცეცხლს და ნაებრწყლებს
რომ ამოცვიდებოდა, იტყოდა:

— ამდენი საქონელი, ქონება და დო-
ვლიათი შეტევიტხოლო.

ოქაბის დიასახლისი უმძრახად ადგე-
ბოდა, სახლს დაგვიდა და პურის ან ქე-
რის მარცხლებს დაუწყებდა ძმძებნის
(ცოცხლი). სერლოთი, რომ რაც მტებს
იპოვინდა, მათ მებტად ხარაქინია წელი
დაუღებოდათ.

ოქაბის უფროსი ვაიტანდა ბედის-
კვერს, აბმევდა ძროხას, ნაყოფიერი იქ-
ნებაო.

შინაგარე დასაქმების შესახებ

(წარჩევილი მიმოხილვა)

● ჩვენი საუკუნის 80-იან წლებში, ე. წ. „პერეკრთობის“ პერიოდში, მასობრივი ლაშქრობა დაიწყო იმ ქართველთა წინააღმდეგ, ვინც შეილებოც რუსულ სკოლებში სწავლობდნენ. ამ ფაქტმა უპირველესად პოლიტიკური ხასიათი მიიღო – რუსულსა და რუსებს ებრძოდნენ. შეესაბამისად, მოღალატედ რომ არ მონათლულიყო, არაერთმა ქართველმა გადაიფიცა ქართულ სკოლაში გარუსების გზაზე მდგარი ქართველი ბავშვი. არაერთი რუსული სკოლა დაიხურა ამ მოძრაობის კამპ...
გამოხდა ხანი. დაინერგა საბჭოთა (ანუ რუსული) იმპერია. ვაქრა დაინტერესებაც ამ ფაქტისადმი, სწავლობს თუ არა ქართველი ბავშვი რუსულ სკოლაში... და, საერთოდ, ნაკლებად ექცევა ყურადღება იმას, როგორია ქართული ენის პოზიციები საქართველოს განათლების სისტემაში. საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია, რომ ჩვენთან მიმართულდა არაქართული სასწავლებლები, დაწყებული საბავშვო ბალებიდან, დამთავრებული უმაღლესი სასწავლებლებით. დაახ. აშკარა განათლების სისტემაში ევროპული ენების მოძალატეა, ე. წ. თურქული უნივერსიტეტის პრობლემა არ იყო გადაჭრილი და ახალი საერთაშორისო უნივერსიტეტის იდეა განჩნდა ქუთაისში (ამის თაობაზე არაერთგვისი განაცხადია ქ. ქუთაისის მერმა ბაქტინმა თ. შაშიაშვილმა). ჩვენში მიმამატელობის ძლიერი სენის „წყალობა“ ხვალ-ზეგ ახალი საერთაშორისო უნივერსიტეტები ამოცნენდება; მათ კონტინენტი სამება-რი არ ყოვლიბათ: ყურადღება მივაქციოთ იმას, თუ როგორია ლტოლვა იმ სპეციალობებისაკენ, „საერთაშორისო“ რომ ურევია სახელწოდებაში – საერთაშორისო სამართალი, ურთიერთობები, ეკონომიკა, ბიზნესი, ჟურნალისტიკა... (ამის გამო მოსწრებულად იხურა ერთმა: დაეარქვათ საერთაშორისო მათემატიკა, ფიზიკა და გაიზრდა კონკურსი მისადებ გამოცდებზე...).

ქართველი ზურგს შეაქცევს ქართულს და უცხო ენაზე მიიღებს განათლებას...
ხმამალდა გამოვთქვით აზრი არაქართულენოვან სასწავლებელთა მოჭარბებით მოსალოდნელ საშიშროებაზე, ეს პოლიტიკური შეცდომად ჩავითვალვს და იზოლაციონიზმისაკენ მიმავალ გზად მიიჩნევს აქვეარი პოზიცია ჩვენმა ოპონენტებმა.
არის კი ასე?
საერთოდ, აქვს კი მნიშვნელობა იმას, რა ენაზე მიიღებს განათლებას მოზარდი? ექნებ ინგლისურ თუ რუსულ ენას მეტი შესაძლებლობა აქვს, იტვირთოს განათლების მისი...? აქედან გამომდინარე, ექნებ დროულად ვიფიქროთ და არ დავაგვიანოთ ინგლისური (თუ სხვა) ენის დამკვიდრება ჩვენი სკოლებში სწავლების ენად?.. ექნებ დროზე ვიქვეთ უარი ქართულ ენაზე...
როგორც ჩანს, არ არის ასე...
იაკობ გოგებაშვილს მოეუხმინოთ: „გავივირიათ მეზობელი, რომელიც უზომოდ მონატრებული ყოფილიყოს ხილის უხვი მოსავლისა და ხეხილებისათვის კი ძირდა და ფესვები ეთხაროს, ეფუჭებინოს, ეხმოს?... ვადა აველით ახლა ყურადღებით თვალი ჩვენი მოზარდის თაობის აღზრდა-სწავლასა და თქვენ დარწმუნდებით, რომ ჩვენ შორის მოიპოვებთან არა ერთი და ორი მშობელი, რომელიც ამ შიშისკანი, არ გავივინოს მებაღეს მოგაგონებენ... არა ერთს გაათავილებულს ქართველს სახლობის შეზღუდვა, სადაც მოზარდი თაობა ლაპარაკობს და ტიტინებს რომელსამე უცხო ენაზე, ქართულს კი ჭკატინეკ არ იმისი... მშობლები, რომელნიც თავის სწავლებას ზრდიან ვარემე დედაინის გაუღენისა სწვეტენ კავშირსა მათსა და სამშობლოს შორის, უკარგავენ თავის ქვეყანას მამულიშვილებს... ეს მშობლები დანაშავენი არიან სამშობლო ქვეყნის წინაშე“.
იაკობ გოგებაშვილი განმარტავს კიდევაც, თუ რატომ ვიქოვს ასე: „დედა-ენა გარეგნობით როლი ადამიანის არსებასთან შეკავშირებულია. იგი როლი ჰქავს ტრინსამოსსა, რომლის გამოცვლა ადვილად და უკენილად შეიძლება. მას აქვს დრად გამდგარი ფესვები ადამიანის ტვინში, ნერვებში. ხმის ორგანოებში, ძვალსა და რბილში, მთელს მის ზედაში“.
დიდი მამულიშვილი იმ შედეგებზეც მივაგანიშნებს, თუ რა შეიძლება მოჰყვეს აღზრდის პროცესში დედაენ-

სწავლებელთა მოჭარბებით მოსალოდნელ საშიშროებაზე, ეს პოლიტიკური შეცდომად ჩავითვალვს და იზოლაციონიზმისაკენ მიმავალ გზად მიიჩნევს აქვეარი პოზიცია ჩვენმა ოპონენტებმა.
არის კი ასე?
საერთოდ, აქვს კი მნიშვნელობა იმას, რა ენაზე მიიღებს განათლებას მოზარდი? ექნებ ინგლისურ თუ რუსულ ენას მეტი შესაძლებლობა აქვს, იტვირთოს განათლების მისი...? აქედან გამომდინარე, ექნებ დროულად ვიფიქროთ და არ დავაგვიანოთ ინგლისური (თუ სხვა) ენის დამკვიდრება ჩვენი სკოლებში სწავლების ენად?.. ექნებ დროზე ვიქვეთ უარი ქართულ ენაზე...
როგორც ჩანს, არ არის ასე...
იაკობ გოგებაშვილს მოეუხმინოთ: „გავივირიათ მეზობელი, რომელიც უზომოდ მონატრებული ყოფილიყოს ხილის უხვი მოსავლისა და ხეხილებისათვის კი ძირდა და ფესვები ეთხაროს, ეფუჭებინოს, ეხმოს?... ვადა აველით ახლა ყურადღებით თვალი ჩვენი მოზარდის თაობის აღზრდა-სწავლასა და თქვენ დარწმუნდებით, რომ ჩვენ შორის მოიპოვებთან არა ერთი და ორი მშობელი, რომელიც ამ შიშისკანი, არ გავივინოს მებაღეს მოგაგონებენ... არა ერთს გაათავილებულს ქართველს სახლობის შეზღუდვა, სადაც მოზარდი თაობა ლაპარაკობს და ტიტინებს რომელსამე უცხო ენაზე, ქართულს კი ჭკატინეკ არ იმისი... მშობლები, რომელნიც თავის სწავლებას ზრდიან ვარემე დედაინის გაუღენისა სწვეტენ კავშირსა მათსა და სამშობლოს შორის, უკარგავენ თავის ქვეყანას მამულიშვილებს... ეს მშობლები დანაშავენი არიან სამშობლო ქვეყნის წინაშე“.
იაკობ გოგებაშვილი განმარტავს კიდევაც, თუ რატომ ვიქოვს ასე: „დედა-ენა გარეგნობით როლი ადამიანის არსებასთან შეკავშირებულია. იგი როლი ჰქავს ტრინსამოსსა, რომლის გამოცვლა ადვილად და უკენილად შეიძლება. მას აქვს დრად გამდგარი ფესვები ადამიანის ტვინში, ნერვებში. ხმის ორგანოებში, ძვალსა და რბილში, მთელს მის ზედაში“.
დიდი მამულიშვილი იმ შედეგებზეც მივაგანიშნებს, თუ რა შეიძლება მოჰყვეს აღზრდის პროცესში დედაენ-

ის უგულბებლყოფას: „დედაინის ვაცკლა უცხო ენაზედ (...) ამდაბლებს კაცის ვინებასა და უსუსტებს ზნეობრივ ძალასა (...); იბადება წინააღმდეგობა კაცის ეროვნულ ავტონომიასა და მის მტკიცეობას შუა და ამ წინააღმდეგობის წყალობით ეს პირი ახადენსამე ხარისხით ძირს ჩამოდის სულთერად. თუ იგი გენიოსად იყო დაბადებული, გამოვა მხოლოდ შესანიშნავი ნიჭის პატრონი, თუ ნიჭიერად იყო გაჩენილი, საშუალო ნიჭის ადამიანი შეიქმნებოდა და თუ ბუნებისაგან დაყოლილი ჰქონდა უბრალო ნიჭი, მტკნარ სიტუტუტუტუნად ჩამოტეება...“ დავისობით ეს და ახლა ილია ჭავჭავაძეს მოეუხმონო:

„ჩვენ რომ ეგრე დაჟინებით და უკანდაუხედავად ვთხოვლობით დედაინისათვის სრულს და დამოუკიდებელს გზას სასწრაფოებით, ეგ მარტო დედაინის სიყვარულით არ მოგვიდის. ვიხოვლობით და ენატრულობით იმიტომაც, რომ უდევდავინ ვინების გახსნა ბავშვისა ყოველად შეუძლებელია. მაშინ სკოლა ვინების გახსნის სახარია კი არ არის, ვინების დანაგვირისა, ვინების დახშვისა, დათრგუნვისაა, გათახსირებისაა და განა ეს სახურველია ვისთვისმე?“

ამ თემაზე აკაკი წერეთელსაც უფიქრია. ეხვე წაიკითხოთ და მერე, მკითხველო, ერთად გაავსეთოთ დასკვნა: „უსუსრო ბავშვს რომ რძის ნაცვალად სუკის მწკვანდები დააძალით და დასაკეულ ვაჟკაცს კი რძის მეტი არა მიპაიროთ რა, სწორე მოგახსენიოთ, ვერაფერი მას-პინძობლა იქნება და რგების მაგიერ აწყენს ვიდევაც... ყმანვილს დიდის რძესათით უნდა შეერგოს და შეიწოვოს პირველი დაწყებითი სწავლა... ამისათვის საჭიროა, რომ ახალგაზრდა მოსწავლეს თვლი ვაახილობს და გულისყური გაიხსნას იმ ხელსაყრის წყალობით, რომელიც უფრო ეადვილებს, ე. ი. იწყოს სწავლა იმ ენაზედ, რუმელზედაც იმას პირველად ხმა ათოვლია და შეუთვი-სებაა“.

ამ წერილში („ჩვენს მშობლებს“) აკაკი ერთ საგულისხმო ამბავსაც ჰყვება: „ნეტარხსენებულ ვინაციონის დროს ერთმა დივექტორთარანმა კოცეუმე შენიშნა, რომ ქართველს ყმაწვილებში ზოგი დიდს ნიჭს იჩინდა და ზოგი კი სულ უნიჭობას... საშუალოს ვერსად ჰხედავდა. დაუჭირდა და რა გამოიდა! ის, რომელიც დედაინაზე უსწავლა სახლშივე წერა-კითხვა, ქართულით გაეტება თოვლი და გაუნხანა გულის ყური, გაუჭირვებლად გადღაღდა უცხო ენაზე და უცხო ანის წყალობით ადვილად თივისებდა სწავლა-განათლებას. და ვიც პირ-დაპირ იწყებდა უცხო ენის სწავლას, ის კი გულისყურს ჰპირავდა... ეს ჭეშმარიტება დღესაც არ აქვთ შეიგნებული ქართველ დედ-მამებს“. ეს XIX საუკუნეში იწერებდა! ერთ დღე, დღესაც არა აქვთ შეგნებული ქართველ დედ-მამებს ამ ჭეშმარიტების არხი...

ვინმე შეიძლება გვითხრას, ილია, აკაკი და იაკობი XIX საუკუნის მოღვაწენ არიან და მათი აზროვნებაც XIX საუკუნის აზროვნებააო; XXI საუკუნის კარიბჭესთან ამის ქადაგება ჩართყენილობის დასტურია და მუტი არაფერიაო. თქვენს კიდევაც, იოლატიკონიზმისკენ უბიძგებენ ქვეყანას დედაინის ამგვარი ქომაგიობით.

ჯერ ერთი, ის, რასაც ილია, აკაკი და იაკობი ბძძანებდნენ, არ იყო მათი მწერლობრივ ფანტაზიის ნაყოფი; ისინი ბრწყინვალედ იცნობდნენ იმდროინდელ რუს თუ ევროპულ მეცნიერთა ნააზრევს და მხოლოდ იმას ეყვარებოდნენ; ამის ნათელსაყოფად შეიძლება გავისხენით ილიას წერილი იანოვსკის სახასუხოდ, იაკობის „პურჯი ეროვნებისა“ თუ აკაკის „ჩვენს მშობლებს“. სხვაც შეიძლებაოდა, მაგრამ მაგალითისათვის ესეც კმარა... ეს ერთი მხარეა საკითხისა.

ვინც ენათმეცნიერების, ფსიქოლოგიის, პედაგოგიკისა და გენეტიკის დღევანდელ მიღწევებს იცნობს, დავვეთანხმება, რომ ის, რის შესახებაც ჩვენი კლასიკოსები XIX საუკუნეში წერდნენ, დღესაც ფასეულია; დღევანდელმა ადასტურებს მის ჭეშმარიტებას, თანამედროვე დონე მეცნიერებისა კიდევ უფრო აღრმავეს და აფართოებს ამ ცოდნას. ყოველ შემთხვევაში, ჩვენ არ ვიცნობთ სერიოზულ მტკიცებას საპირისპირო თვალსაზრისისას. რა თქმა უნდა, ევოლუციონიზმით მეცნიერულ მტკიცებას, თორემ არამეცნიერული (ეკონომიკური თუ პოლიტიკური მოსაზრებებით შემადგებელი) მსჯელობა რომ სიკეთის არ მოგვიტანს, ნათელია.

გავგივრძელა საუბარი. პრობლემა ასე დავს: განათლების ენა ქართული ბავშვისთვის ქართული უნდა იყოს; არაქართული, რუსული იქნება ის თუ ინგლისური, ეროვნული სიკეთის მომტანი არაა. ცნობილი ცხაზური ანდაზა — რა ზნეხვევაება, მიგლი შეჰკამს ცხვარს თუ მგლისფერი ძაღლიო — ამ შემთხვევაზე ითქმის.

განათლების ენა სახელმწიფო ენა უნდა იყოს; ყოველი კერძო ინიციატივა, რომელიც ამ პოზიციას დაუპირისპირდება, დამღუპველია ქვეყნისთვის. რაც დღობზე აუტეტიტ განაგავს და მივხედავთ საქმეს, მათ მეტი სიკეთე მოუვა ჩვენს ეროვნულ ყოფას. ამ საქმის მოგვარების გზები საძებნი არაა, მონდომებაა საჭირო და კიდევ იმ წინააღმდეგობათა დაძლევა, რომელსაც ქმნიან ისინი, ვინც თვითნებ იჯობის თუ კუჭის ინტერესებიდან გამომდინარე იგონებს ათასნაირ ლიცეუმებს, კოლეჯებს, უნივერსიტეტებს... სამწუხაროდ, ეს დაბრკოლებები არაა იოლად დასაძლევია. ამის მაგალითად ე. წ. თურქული უნივერსიტეტიც გამოდგებაო: იგავი ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, მწერალთა კავშირი, რექტორთა საბჭო და, საერთოდ, ინტელექტუალური საქართველო იბრძვის მის ვასუტეშელად, მაგრამ არსებობს რადღაც ძალა, რომელიც უპირისპირდება ამ საღაზრს და იმარჯვებს! (იმედია, ეს გამარჯვება დროებითია, ყოველ შემთხვევაში, ასე გვაიმედებენ...)

დროა, დავექრდეთ. XXI საუკუნის საქართველოს ინტერესები ვევაადლებულბებს, ღირსი პატივი მივაგოთ ქართულ ენას.

კი, პატრონო, პატივი ვცეთ რუსულს, ინგლისურს, გერმანულს, ჩინურს, მაგრამ დედაინის ინტერესები არ შევლახნოთ ამით. ჩვენს ქართველებს უთბავრის ბურ-შე — ქართული ენა — არ გამოვაცალათ. არადა, გზა — არაქართული ენის დამკვიდრებისა — ამას გვიქადის...

ბიორბი გიორგიაშვილი,

ფილოლოგიის მდინიციმბათა დოქტორი, პროფესორი.

რამდენიმეხანს: ეს მახალა მზად იყო დასახედრად. როცა გამოქვეყნდა პრეზიდენტის ბრძანებულება საქართველოს ენის სახელმწიფო აკადემიის შექმნის შესახებ, პალატი, იმედია, ამ წერილში დასმულ პრობლემებსა სათანადო ყურადღებს დაუთმობს.

გიორგი რომაქიძე

და პქონდა კიდეც ამის საფუძველი. იგი საქართველოში მიაზროვნე ელიტის მეტრად ითვლებოდა და როგორც ყოველ ავტორიტეტს, ხან ღირსეულად, ხანაც უღირსად ებრძოდნენ, ერთ ხანს გრიგოლ რომაქიძე კომპრომისზეც წავიდა და დაწერა კიდეც სოციალისტურ მოტივზე საკმობა უფერული დრამა „სულგა“. ასევე კომპრომისის ტოლფარდად ჩაუთვალეს მას გადახვეწილმა ქართველმა პოლიტიკოსებმა მცირე მოცულობის ექსე „ვი. ი. ულიანოვ-ლენინი“. ეს ნაშრომი გრიგოლ რომაქიძე

ქიძეს აჩრდილი კაცისა, რომელიც იგი „ჯუღა-ად უზნობს.“

რობაქიძისეული „სტალინის პორსუბი“ ისევე მიზიდველად არის დაწერილი, როგორც „ვი. ი. ულიანოვ-ლენინი“. მასში მოცემულია ტროცკის პიროვნების საინტერესო ანალიზი სტალინიან მიმართებაში. მსგავლობა იოსებ სტალინზე იწყება მისი წარმოშობით. მწერლის მიზანმიმართული, „მამამისი მეწაღე იყო, ლითი, ბოლშეიანი და სასტიკი. დედამისი — მეკრავი, წყნარი, მორჩილი და გულმოწყაღე ქაღი. როცა დათვრებოდა მამა, სცემდა დედას. სცემდა ერთადერთ პატარა ვაჟსაც. მათ ქონში მეფობდა სილაბაკე, ცოფიანის ღირბლი და ცრემლი. თეთი ცხოვრებისეული საამებების შეგრძნება დაუკარგავს მამობის უარმყოფელს და სამუდამოდ გამხდრდა „ცივი, მტიკცე და პირქუში“.

გრიგოლ რომაქიძე ვერ უარყოფს სოსო ჯუღაშვილის პოეტურ ნიჭს, მაგრამ რადგანაც სიყვარული და ლირიულობა აკლია, ვერასოდეს შექმნისა შედეგებს. „პოეტურ ზარბოშს არასოდეს აუჩქროლებია სტალინის გული, თუმცა მოწაფეობას საეპისკოპოსო გუნდში აბ-

სულგა

● გრიგოლ რომაქიძე ერთ-ერთი უპირველესი მიაზროვნე იყო, რომელმაც პირადად იწვინა ბოლშევიზმის დამთრგუნველი ზემოქმედება, გაერიდა მას და სხვა სამეაროღან შეეცადა მის არსში გარკვეულიყო. არა აქვს მნიშვნელობა, რა ნიუანსებმა გამოიწვიეს მისი ემიგრაციაში წასვლა, იყო ეს ძალდატანებითი თუ ნებაყოფლობითი — ერთი რამ ცხადია: მწერალს ჰპერიეით სჭირდებოდა თანამედროვე კატაკლიზმებზე ძალდატანებელი და თავისუფალი აზროვნება. რომაქიძის თანამედროვე ყოფა გაუფენილი იყო ევლური, მამაკაცური, რევოლუციური სულისკვეთებით. მწერლის აზრით, კომიურ-მისტიური მოვლენა ხდებოდა, ღმერთებს ისევე მოსწეურებოდათ სისხლი. სისხლი ღვთის მიამებით ეშმაკსაც სწეუროდა და გრიგოლ რომაქიძის „ჩაკულდი სულის“ ინტერპრეტაციით, ბოლშევიზმი სწორედ ეშმაკისეული მოვლენა იყო. ხოლო ამ დემონურ მასიურ ფერხულს „ჯუღა“ — სტალინი მეთაურებადა.

გრიგოლ რომაქიძე ამაყი და თაემოყვარე პიროვნება გახლდათ

მისათვის წმინდა ეროვნული კუთხითაც საინტერესოა, როგორც მოძღვარი „ღვინისა და თრობის ქვეყნიდან მოსული“ იოსებ სტალინისა, რომელშიც არაფერი დარჩა ილიასაგან ზეღლასხმული უნიჭიერესი მელექსისი — არც რასიული ელემენტი და არც მოშაირე — ლექსის-მთხვეველის სიღბო. ბედისწერასავით დასდევს გრიგოლ რომა-

რემუმიეით რბილი ალტით გალობდა. ეს უთუოდ დაცემული ანგელოზის ხმა იყო — ასეთ ანგელოზს ჯერ კიდეც ძალუღს მომაჯადოებლად გალობა. სტალინმა ლექსის თხზვაც კი სცადა — შესაძლოა, პატრიოტული-საც — მაგრამ იმავე დროს ეს პერანტოსაც სწავლობდა: მამინ უკვე სწამდა მსოფლიო ენისა, ცხადია, მექანიკურად შეოცი-

წებულისა“ აქ შეგვიძლია შევნიშნოთ, რომ „ლექსის თხზვაც კი სცადა“ ზედმეტად შეკარნათქვამია, რადგან „ვარდს გუჟურჩქნა კოკორი“-ს ავტორის პოეტური ნიჭი ამგვარ განსვას არ ექვემდებარება.

გრიგოლ რაბაქიძე მაქსიმალურად ცდილობს იყოს ობიექტური, მიუკერძოებელი. იგი თავის თანამედროვეს მუქი, სასტიკი სიტყვებით ახასიათებს. ჩვენც არ უნდა დავუკარგოთ ტანჯულ მწერალს ეს მონღოებმა და ვუთანხმებით თუ არა, მაინც უნდა ჩავენდეთ მის ტკივილს: იგი ხომ ქართული რასის და ჯიშის საუკეთესოთა განადგურებას შეესწავრო 1924 წელს. რაბაქიძე იძულებული იყო, ჩაეკლა ეს ტკივილი, ოფიციალური თანამდებობაც კიონდა ბოლშევიკების დროს და მხოლოდ ემიგრირებულს მივიტოვებინა გული 30-იანი წლების გერმანიაში.

იოსებ სტალინი, მისი აზრით, მარტოვლია, რომლისთვისაც ყოველთვის მიუწვდომელი იყო „დიონისური თრია“ ქართული ღვინისა. ვინც იცის, თუ რა არის დიონისო რაბაქიძის თაობის ინტელექტუალითაობის, ის უძალ მიხედვდა, როგორი სასტიკი და საცოდავია ასეთი პიროვნება. ე. ა. იგი საპირისპიროა დიონისოსა ანუ არის პატივის სულიანი. ფაქტიურად ასეთი ადამიანი (თუკი იგი არსებობს ბუნებაში) ოდნავადკ ვერ შეიხლება ცხოვრებას და თვით ცხოვრებაც გვერდს უვლის მას. „სტალინის სტიქია მასა იყო: აა, ხად იყო იგი ნაღდი. ფინეთის კლდოვანი სანაპიროდან კოლხეთის ზღვისპირეთამდე ორგანულ ერთობას გრძნობდა მასებთან“. და მიუხედავად ამისა, სტალინი არ იყო ამ მასასთან გათვისებული. იგი განსაკუთრებული პიროვნებაა. გრიგოლ რაბაქიძე მრავალთაგან ერთ მაგალითს წარმოვივიჩენს: „სტალინი გველივით იცვლიდა კანს და ამით ხელმეუბნებლად ინახავდა შინაგან არსებას. მაგარმ თავდაცვის სხვა ხერხიც კიონდა: სინამდვილის გაბანარება. ერთხელ ბაქოს ციხეში პოლიტიკური პატიმრება აიძულეს როზგაბომბარჯებული ჯარისკაცების მწკრივებს შორის გაეყვლინა. სტალინიც გაიარა მაგარმ როგორ? ხელში ბროშურა ეჭირა—უთუოდ მაქსისტიკული—კითხულობდა და ისე მიაბიჯებდა, ოთქქის მას არაფერი ექუ-

ბოდა. დამჯავლების აბუნად ავდებით საკუთარი პიროვნება მორალური შეურაცხყოფისაგან იხსნა. აქ უკვე ნაპოვნი ჰქონდა თავისი ნამდვილი სტიქია“.

იოლი როდია ყოველმხრივ და შედარებით ამომწურავი პორტრეტი დახატო მსოფლიოში სახელგანთქმული თანამედროვესა, მით უფრო იდეური მოწინააღმდეგისა. გრიგოლ რაბაქიძის რომანი „ჩაკალუი სულოც“ მთლიანად განსვას ანალიზს ეთმობა. იგი საესვა მრავალი ამბით, ცნობილი თუ უცნობი პიროვნებებისა და საგნების მიმოხილვით და ყოველივე ეს მიმართულია ბოლშევიზმის კრიტიკისა და უპირველესი ბოლშევიკისაკენ. დამთრუნველია იოსებ სტალინის გაკლენა: „საკემუბ ნაფულის სტალინი კრემლში იჯდა, მალაუფლებების პატრონი, მაგარმ აბა ხელმწიფე, არსება და არა ადამიანი, რეგულაციური ძალების ელექტროგაგვიანილობა გამაფრთხილებელია წარწერით — „მომაკვიდნებელია“ მასთან ტელეფონით საუბარაც კი ყველას თრუნუნდა. მისი საშოში ზემოქმედებისაგან არავინ იყო დაზღვეული. სისასტიკით აღსავსე ძველამოსილად აღმართულიყო, როგორც საბჭოეთის და, ტყაძალია, მიეღი მსოფლიოს — ცეცხლ და ბრმა ბედისწერა. როცა ხანჯლანს იღებოდა კონტაქტს განაირაგებოდა, როცა ის მწუდრეკელი — დროებით დენის ქსელიდან გამოზიდულობდა დარეტირებული და გაუცხოებული, როცა შემეხებული გრძნობდა, როგორ ეცლებოდა ღონე, აი, მხოლოდ მაშინ სტალინი სოსო ჯუღაშვილი იყო, უზრალო ქართველი. მაშინ ახსენებოდა შორეული საქართველი, რომლისგანაც ესდა შემოენახა: სიცვიესა და კახური ჭვიანის გემო, მრავალკამიერის ჰანგი და ქართული ვინება: „მაგათი დედა კი ვატირე“.

ასე წარმოუდგენია იოსებ სტალინის პიროვნება გრიგოლ რაბაქიძეს. მისთვის იგი სინეტიკაა და პრეისტორიული რეპტილიის გაქვევებული თავიც. ამკარაა. ნიშლისტრი ეპოქის მიღვანის ნიციანური შეფასება. ზეკაცი აქ განსხვავებულია ქართულ ჯუღაშვილში. ის და მისი მიმდევრები „ღვიისმკვლელები“ არიან. მათთვის დღემოი უძებლო მექანთეა, რომელიც მოკვდა მისკანთე შექმნილი არსების (და-

მიანის) სიბრალული. კრახაქიძის თქმით, „როცა ადამიანი ბოლომდე გამოშვლებს თავს, სულ მთლად უდმერთო გახდება, მაშინ უნდა წარმოიშვას მასში დღი და მწუხარება დაკარგული დღერთის გამო“.

„ღმერთი მოკვდას“ — ლოზუნგი თანამედროვე ნიპილისტური ეპოქის დიაგნოზია. სწორედ ეს ეპოქა წარმოშობს გრიგოლ და ადოლფ ჰიტლერს. გრიგოლ რაბაქიძის აზრით, ამ უღმერთობაც იქნება დღითურის ნოსტალგია: მომეტეტი, როცა სტალინიში ჯუღაშვილი წამოყოფს თავს. ტერმინი „ჯუღა“ სავანგელოარის გამოყოფილი. რაბაქიძის აზრით, „ჯუღა“ — ქართულად წიდას ნიშნავს. წიდიან კი ფოლადს იღებენ. ექმენ სწორად თავისმა ქართულმა გვარმა უკარნახა დიდ რეგულაციონარს ფსევდონიმად „სტალინი“ აერჩია.

სიცოცხლის ბოლომდე გრიგოლ რაბაქიძე შეურთავებული მოწინააღმდეგე იყო იოსებ სტალინისა. არ მოსწონდა მისი პიროვნება, მისეული პოლიტიკა ხომ სავსებით მიუღებელი გახლდათ მწერლისთვის. მხოლოდ ერთხელ მერ დოფარა აღტაცება და „ლამარას“ დადგმასთან დაკავშირებით სიამაყით აღნიშნა: დადგმას თვით „იგიც“ დასწრებია-ო. ამერიგად, არ შეიძლება ცალსახად უარყოფითი უწყოლოთ ამ დამოკიდებულებას. მოწინების გრძნობას თვით რაბაქიძემაც კი იწვევს „ჯუღა“, რომელსაც სამშობლო ეცოტავა და განდობოული კამარა შეკრა. ნებით თუ უნებლიეთ ამგოლო რაბაქიძემაც ევროპა გეოზინა საქართველოს ერთ რამეში მაინც ერთხანოი ხვედრი ერთო პოლიტიკოსსაც და მწერალსაც — ორიენი მართობაში აღესრულენ. გრიგოლ რაბაქიძის გვაში ერთი კვირის შემდგომ აღმოაჩინა ქრევის პოლიცია. იოსებ სტალინი მართლმართლო რამდენიმე დღე კვდებოდა კრემლში. ყოველი „ღიდა“ ქართველისთვის გაფრთხილებად ქრევის ასეთ მწარე აღსასრულზე დაწერილი სტრიქონები:

„ქართლის მზე ქართლში უნდა იწვილებ და თუ არ გყოფნის შენი არჩივი, იფრენ, მაგარმ ერთიც იცოლდე — მარტობაში კვდება არწივი“.

ადამიანის სიდიადე ისაა, რომ თავის უბედურებას გრძობს. ხე არ გრძობს თავის უბედურებას. მაშინადაც, მხოლოდ უბედურეუი გრძობს საკუთარ უბედურებას, მაგრამ მისი სიდიადე ესაა სწორად. „ხახიფათია დაარწმუნო ადამიანი თაში, რომ ზედმეწვენით ცხოველსა ჰგავს და იმავედროულად არ უჩქერო მისი სიდიადე. არანაკლებ სახიფათო და არწმუნო სიდიადეში და დუმალო სიმადლებე. კიდევ უფრო სახიფათო არც ერთი გაუმადლები და არც მეორე: სასიკეთოა მხოლოდ ერთი რამ: უჩქერო ადამიანთ ბუნების ორჭეფობა და ორადობა. ადამიანი თავს არ უნდა უტოლებდეს არც ცხოველებს და არც ანგელოზებს, მისთვის დაფარული არ უნდა იყოს საკუთარი ბუნების არც ერთი მხარე, დეე უნდაც იცნობდეს და მეორეგვარც“.

ქრისტიანული სარწმუნოება, — იი, პასკალის მიხედვით, ერთადერთი ქმედითა ძალა, რომელიც ღვთაური მადლის უბრუნელი შეუქით ახათებს ჩვეს უმწეო გონებას, წმენდს ჩვეს საბარლო გულს და ამოწმურავდა გვიცხადებს როგორც ჩვენი მინაგანი წინააღმდეგობების იდუმალ სიღრმეს, ისე მისი წარბიანობის მისტიკური აყვარის: „მხოლოდ ერთი რამ განაპირობებს ადამიანის ბედნიერებას: რელიგიამ უნდა უჩქეროს მას, რომ არსებობს ღმერთი: რომ მისი ვალია უყვარდეს იგი. რომ ჩვენი ჭეშმარიტი ბედნიერება მისი სიხალდევაა. ჩვენი ერთადერთი უბედურება კი მისი სისოროე. რელიგიისთვის დაფარული არ უნდა იყოს, რომ ჩვენი სული სიბუნელიადაა სავეც, რაც ხელს გვიძლის შევიცნოთ ღმერთი, რომ თვით ჩვენი დანიშნულება გვიჩვენებს და ურყევ მცნებად გვისახავს მის სიფაროეს. ჩვენი სიბიძლეე კი გვიჩვენებს ამას და ამიტომ ჩვენი უკეთესი ვართ და უსამართლონი. მან უნდა აგვიხსნას, რატომ ვუპირისპირდებით ასე ღმერთად ღმერთისა და ჩვეს ბედნიერებასაც. მან უნდა გვასწავლოს ამ უმწეობის წაშალი და მისი მიკვლევის გზაც: გადახედეთ ამ თოკალაზრისით ყველა მხოლოდო რელიგიას და თქვენ დარწმუნდებით. რომ არც ერთი არ აკმაყოფილებს ამ მთხოვნებს. ქრისტიანული რელიგიის გარდა“.

მაგრამ რელიგიის გარდა, მხოლოდ დღადისი, ჭეშმარიტ ცხოვრებად რომ მიუხმობს კაცს,

კვლავ რჩება ხმავე მღალადებლი-სად უღაბნოსა შიდა. რატომ? — კითხულობს პასკალი: „რატომ უკრჩება კაცი ღმერთს? რატომ ძალით იყრუებს და იბრძავებს თავს? რატომ ნებსით ივირთობს თვალსაწიერსაც და თავისი უბედურეუი „რჩეობის საწიერსაც“?.

უფლის ხატად შექმნილი კაცი ცოლიდდაცემის შემდეგ არა მარტო დამორც ღმერთს, არამედ კიდევაც დაუპირისპირდა მას. გაუკუღმართებულმა გულმა და ვიწებამ, გამოუღებულმა ნებამ თანდათანობით ჩაახშო, თანდათანობით წაშალა კაცის სულში შემოქმედის წმინდა ხატებე. უღმერთოდ დარჩენილმა ადამიანმა საკუთარი თავი დასვა ღმერთის აღვილას, თავი ვადმერთო... ეგოიზმი, — აი, პასკალის მიხედვით, ძირითადი წყარო ადამიანის უღმერთობისა.

ადამიანი მარტოოდენ გონებით ვერაღივებს მისწვდება, ვერასოდეს შეიმეცნებს ღმერთს. ლოგიკური მსჯელობის გზით ღმერთის არსებობის დამტკიცება თუ დასაბუთებების ყოველგვარი ცდა წინასწარვე აშკარა მარცხისთვისაა განწირული, ასეთია „აზრების“ ავტორის დასკვნა, რომელსაც შემდგომ საბოლოოდ დააფუძნებს და დააკნინებს საგნის „წმინდა გონების კრტიკა“. „ღმერთს ვუღი გრძნობს და არა გონებაო, „აი, რა არის რწმენა: „ღმერთი გრძნობადა გულისათვის, არა გონებისათვის“. რიცა წერს აგულით: — პასკალი გულისხმობს გრძნობის ერთგვარ უშუალობას და მინაგან სიცხადეს, რომლის მიხედვითაც ჩვენი ლოგიკური მტკიცების გარეშე წვედებით და აღვიკვამთ ჭეშმარიტებას, არა მარტო ზნეობის სფეროში, სადაც გრძნობის ამ უშუალო სიცხადეს სინდისი ეწოდება, არამედ თვით ფიზიკური სინაღვილის მეცნიობის პროცესში: ესაა ე. წ. პირველსაწყისთა, ანუ წმინდა იდეათა აპრიორული აღქმა.

„...ყველა ის, ვისაც ღმერთმა რწმენა უბოძა და მორწმუნე გულის ბედნიერია და გულდამშვიდებული. ხოლო ის, ვისაც რწმენა არა აქვს, ჩვენი შეგვიძლია მხოლოდ განსჯის გზით ვაპირათ ამ ღვთიურ ნიჭს, იმის მოლოდინში, რომ ღმერთი ოდესმე უბოძებთ კეთილმორწმუნე გულს, ურთმობილად რწმენა მხოლოდ ადამიანურია და მაშასადამე, სულის სახსნელად ფუჭი და ურგები“.

სიცოცხლის მწუხრი ბეგრ რა-

მეს ასხვეფერებს... პასკალის გულს სიკვლე-სიცოცხლის განსაყარებ, სხვაგვარად ემხიანება დიდი სტიცილის მარკუს ავერელი უსის აზრი: „ყოველთვის უნდა უქმედდე ყოველგვად ადამიანურს, როგორც მალე ხრწნადს და მორწაფრამაგალს: ის, რაც გულის ჩანახსნი იყო მხოლოდ, ხელა უკვე მუშაია და მტვერი. მამ, მისი დღემოკლე სიცოცხლის მანძილზე ნურასოდეს გადაუხვედს უბნების ვახს, მეუე კი ისევე უღრტვინელოდ განგედე სიცოცხლით, როგორც მწიფე ზეთისხილი ვარდება ხიდან: დეადამიანსა და მშობელი ხის მიმართ ლოცვა-კურთხევითა და გულმზურვალე მადლობის წირვით“. და პასკალი, გულმზურვალე ქრისტიანი, ბედნიერია იმით, რომ წარბართი იმპერატორის კვალდაკვალ, შეუძლია გაიმეოროს: „მე მივევარს ყველა კაცი, როგორც ჩემი მძე-ბი, იმიტომ, რომ მან იხსნა იხიანი, მე მივევარს სიღატაკე, იმიტომ, რომ მას უყვარს იგი. მე მივევარს სიმდიდრე, იმიტომ რომ საშუალებას გვაძლევს გავიციოთო უშოვარნი, მე ყველას ერთგული ვარ და ჩემს ბოროტის მყოფელს ბოროტებითვე არ მივაგებ ხანაცვლოს. მე ვედილობ ვიყო მართალი, სამართლიანი, გულწრფელი და ერთგული ყველა კაცის მიმართ, და ჩემი გულის მთელი სიხანდა, უწინარეს ყოვლისა, ეკუთვნის იმათ, ვისთანაც ღმერთმა ყველაზე მჭიდროდ დამაკავშირა. და სულერთია, უწუმრად ვმოქმედებ თუ საამკარაოდ, ყველა ჩემი მოქმედების საბოლოო მიზანი არის ღმერთი, რომელსაც უნდა განმსაჯოს და რომელსაც ყველაფერი შევწირე, ყველაფერი ვანაცვლებე“.

აი, როგორია ჩემი გრძნობა და მე დღედამ ვლიცავ მაქსოვარს, რომელმაც ეს გრძნობა ჩამინერგა და სისუხეობით, უბარეუობით, ბილწი ვნებებით, სიამაყით და ცუდმედიდობით სავეე კაცი, თავისი მადლის წყალობით, ყველა ამ ბიწისაგან განწმინდა, მადლისა, რომელსაც უნდა ვუმაღლოდე მთელს ჩემს დიდებას, ვინაიდან, ჩემდა თავად, არა გამაჩნია რა, ცთომისა და სისაწყლის გარდა“.

პასკალის უკანასკნელი სიტყვები იყო: „დეე, ნურასოდეს დამიტყვებდეს ღმერთი“.

თავად ჰეგვავაძეთა ძირძველმა საგვარეულომ XIX საუკუნეში ორი დიდებული სახელი გაამდიდრა და დაამშვენა კართული მწერლობა. ალექსანდრე ჰეგვავაძის წინადადი და ილია ჰეგვავაძის ყვარელი გამორჩევი აღებულებანი საქართველოს ლიტერატურულ რუკაზე.

და აი, XX საუკუნეში, ჰეგვავაძეთაგან კიდევ ერთი კაცი გახდა მწერალი. მაგარა, ვაი რომ, იგი ქართველ მწერლად ვერ ჩაითვლება. მართალია, საქართველოში და, კერძოდ, წინადადშიც არის ნამუშაოები სიხუბუხის ვაშს, მაგრამ ცხოვრობდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში. წერდა ინგლისურად და, ცხადია, ამერიკელი მწერალი ჰქვია. მართლაც, სად წაიყვან სადაურსაო...

რას წარმოადგენდნენ ალექსანდრე და ილია ჰეგვავაძეები, რომ შთამომავალი ერთმა და მოგვიანდელ მეორისმა საქმად ნაპირი ადგილს დაიკვირა ჩვენი საუკუნის ამერიკულ ლიტერატურაში. ფოლკენრისა თუ ჰემინგუეის, ვუდსისა თუ ფიქტორალდის სამშობლოში მწერლის სახელის მოხვევა იოლი როდეს უნდა იყოს.

ამერიკელი მწერალი პავლე ჰეგვავაძე ეუთუნის პოეტ ალექსანდრე ჰეგვავაძის შთამომავალია მეოთხე თაობას. მისი დიდივე განსაზღვრავია მარიამ დავითის ასული — შვილიშვილი პოეტისა და გენერალ-ლეიტენანტის, ხოლო მამა იყო ზაქარია გულბათის ძე ჰეგვავაძე, კავთერის გენერალი. მას ცოლად შეურთავს თავისი მოგვარე. ასე რომ, ამერიკელი მწერალი, ერთდროულად, ჰეგვავაძეთა საგვარეულოს ორი ცნობილი შტოს ნაშვირია.

პავლე ალექსანდრის ძე ჰეგვავაძე დაიბადა 1899 წელს, ხანტუ-პეტერბურგში, სადაც გაატარა ბავშვობა და ყრობა. 1917 წლის გაზაფხულზე დაასრულა გიმნაზიის კურსი და იმავე წლის დამლევს ჩამოვიდა საქართველოში, აქ მცირე ხნით დაყოვნდა და შემდეგ გაემგზავრა ინგლისში, სადაც ცოლად შეირთო რუსეთის დიდი მთავრის — გიორგი მხიბლავის უფროსი ასული, სახელად ნინა.

მეუღლეთა მამების ხვედრი ერთნაირად ტრაგიკული გამოდგა. გიორგი რომანოვი ბოლშევიკებმა დახვრიტეს 1919 წელს, პეტროგრადში, ხოლო ალექსანდრე რავევადე, კორნელოვის სახელგანთქმული „ველური დივიაზის“ ყოფილი გენერალი 1930 წელს განსამართლეს და დახვრიტეს მიუხაჩეს თბილისში, როგორც „კონტრ-რევოლუციური შეთქმულების“ ორგანიზატორი.

პავლე ჰეგვავაძე 1927 წელს დასახლდა შეერთებულ შტატებში და იქაური მოქალაქეობა მიიღო. წლების მანძილზე მოღვაწეობდა ამერიკული წითელი ჯრის ორგანიზაციაში. მიაჩნდა დასავლეთი ევროპა, ჩინეთი და კორეა.

1947 წლიდან ხელი მოჰკიდა მწერლობას. გამოაქვეყნა შემდეგი რომანები: „მთები ალაშხა“ (1952), „მამა ვიკონტი“ (1955) და „მთუ დიდა შავნელი ღამე“ (1968). ამ უკანასკნელ ნაწარმოებს წინადად ჰყვას განსაკუთრებული წარმატება და იგი ხელახლა გამოსცეს სთუი წლის შემდეგ.

კიდევ ერთი საინტერესო ფაქტი პავლე ჰეგვავაძის ბიოგრაფიიდან: 1969 წელს მან რუსულიდან ინგლისურ ენაზე თარგმნა შეერთებულ შტატებში თავმჯდომარეობის სეველანა ალილუევის მერვე წინა „მოხლოდ ერთი წელიწადი“.

ალექსანდრე ჰეგვავაძის შვილთაშვილმა და იოსებ ჯალაღილის ქალიშვილმა ერთნაირი აცინეს ამერიკაში და ერთმანეთს ელაპარაკებოდნენ რუსულად!

სხვათა შორის, პავლე ჰეგვავაძის დედის ერქვა მარია პავლოვნა რომიანოვა.

პავლე ჰეგვავაძის რომანიდან თარგმნილი ფრაგმენტის გმირი — გამოჩენილი პოლიტიკური მოღვაწე მიხეილ რომიანოვ, შეხატლოა, ახლო ნათესავი იყო მწერლისა და უშუალოდ მისი ნაამბოში არის გაღმობიებული აღნიშნულ ფრაგმენტში.

ლესია ალექსანდრის გენერალის შვილები

(ფრაგმენტი რომანიდან:

„რამდენი ილა ზაპანელი ღამე“)

პავლე ჰაგვავაძე

10 თებერვალს (მედი სტილით), სახელმწიფო სათათბიროს თავმჯდომარე რომიანოვ ჩავიდა ცარკოე სელოში და ეახლა ალექსანდრესულ სასახლეში დაბინავებულ იმპერატორს, რათა მიეხსენებინა მიმდინარე საქმეთა ვითარება.

კაცი გოლიათური აღნაგობისა მაინც შთამბეჭდავად ატარებდა თავის შობასა და წონას. მის დანახვაზე ანდახად ქვეული რუსული დათვი მოგაგონებოდა. ახლა იდგა იმპერატორის კაბინეტის მისაღებში, თითებს ნერვიულად უშთაფნებდა თავის მოკლე წვერს, შემოთრებული თვალებით ხან სამეფო კარის უფროს მოხელეს მიაჩერდებოდა, ხანაც აშტერდებოდა ზამთრის ბაღს, ევება ფანჯრიდან რომ ჩანდა. პირე თვალი ისევ გაექცეოდა იმპერატორის კაბინეტის მიხურული კარისაკენ, რომელს-

აც, იმპერატრიცების მიერ მეთვრამეტე საუკუნეში დანერგილი ტრადიციისამებრ, ფხიზლად დარაჯობდა დოლბანდით თავდაბურული ზანგი; თითქოსდა „ათასწერილი ღამის“ ზღაპრებიდან ესე-სხა სამოსელი და მუხუშუში გამოფენილი, თვალისმოძრელი ხანდილის ფიგურასავით გაქვემბული იდგა საგუშაგოზე.

რომიანოვს ეჭვი არ ეპარებოდა გულში, რომ შეხვედრა იმპერატორთან იოლი იქნებოდა. მოხსენება უნდა წარედგინა ზელმწიფისათვის, მაგრამ სინამდვილეში ეს იყო უკანასკნელი გაფრთხილება მისი მისამართით, ძალზე წაავადა ულტრაბლუმს, ვინაიდან გადაჭრით მოითხოვდა პასუხისმგებელი მთავრობის შედგენა და პროტოპოპოვის დაუყოვნებლივ გადადგომას. მონარქის წინაშე ამგვარი მოხსენების

წაითხვა სულაც არ ეადვილებოდა რომიანკოს — მეშვედროებით აზნაურს, კავალერგარდო ყოფილ ოფიცერს, სამიპერატორო კარის საპატიო კამერპირს, რომელიც ტრადიციებისა და თავის წარმოშობის კარნახით აღზრდილი იყო მეფის ერთგულ და მორჩილ ხელქვეითად. უფრო მეტიც — რომიანკომ იცოდა, რომ, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე უპინძელი მებერი რასპუტინისა, მისი სიკვდილის შემდეგ, აპერსონა ნონ ვრატად“ იქცა იმპერატორის თვალში, ხოლო იმპერატორივც ხში ყოველთვის სძულდა იგი. რომიანკოს მიღებული ჰქონდა საიდუმლო, მაგრამ სანდო ინფორმაცია ამის თაობაზე, რომ ნიკოლოზი არც კი ფიქრობდა იმგვარი მთავრობის შექმნას, პასუხს რომ აგებდა სახელმწიფო სათათბიროს წინაშე და, სინამდვილეში, ევლითავებოდა ჩანაფიქრის თვით სათათბიროს დათხოვნის შესახებ.

როდესაც სამეფო კარის მოხელემ ხელით ანიშნა, იმპერატორთან შესვლის დრო დადგაო, რომიანკომ ერთი ღრმად ჩაისუნთქა, თავისი ფართი მხარბეჭი კიდვე უფრო გაშალა და მთელი ძალიანვე მოიკრბა მოსალოდნელი შეჯახებისათვის. ზანგი უერად გამოცოცხლდა, კარი გაუღო და თითქოს უთხრა: გიციობო — გულებოდად დამილით, რომელიც ამკარად არ მიესხდაგებოდა მის გაპრანჭულ ჩაცმულობას.

იმპერატორი, როგორც ყოველთვის, თავაზიანად მიესალმა სტუმარს, რომიანკოსთვის ხელის ჩამოსართმევად წინ გადმოდგა ნაბიჯი, მაგრამ ტუჩები მოკუმული ჰქონდა, თვალები კი — უჩვეულოდ ცივი და კრიალა. ჩემს წინააღმდეგ განწყევსო, გაითფერა რომიანკომ, როდესაც იმპერატორი მიიჯდა თავის დიდ მაგიდას და ძლივს შესაძენვე თავის დაქნეული ნება მისცა სტუმარს, რომ მოთავსებულიყო სკამზე, მაგიდის გვერდით. რომიანკომ დაიწყო მოხსენების ხმაამალა კითხვა, მაგრამ ლამობდა მოეთოვა თავისი განხილული ხმა (როგორც ამბობდნენ, სათათბიროს თავჯდომარედ იმბიტომ აირჩიეს, რომ როცა 435 წევრი სათათბიროსი ერთდროულად აყავანდებოდა, რომიანკოსდა ძალუქდა მათი დაწყინარება, თუკი დაიქუებდა: სიჩუქნი!).

იმპერატორი უხმენდა თვალში საცემი მოუთმენლობით, ნერვიუ-

ლად იწინებდა თავისი უღვაშის ბოლოს. მერე, მოულოდნელად, გააწვევინდა სიტყვა რომიანკოს:

— იჩქარეთ, გეთავა. დრო ცოტა მაქვს.

— არა, თქვენი უდიდებულესობა! — რომიანკომ ჯიქურ გაუსწორა მხერა ხელმწიფეს, — თქვენ უნდა მისწინით და მიომისმენთ კიდევ ბოლომდე.

ისე სერიოზულად და მტკიცე გამომტყვევებით წარმოთქვა, რომ იმპერატორი საკარძლის ზურგს მიეკრა თანხმობის ნიშნად. სიგარეტს სიგარეტზე ეწეროდა, მაგრამ ყურადღებით უხმენდა.

მოხსენების კითხვად მთელი საათი წაილა. რომიანკოს ნგარიში თვალათლივ ამქვდაგუნდა საერთო მელუვარებისა და უმეპაოფილების სავანგაშო ვითარებას, შიშმლის საფრთხეს, საყოველთაო სიძულვილს იმპერატორივცადმი, მზარდ უნდობლობას იმპერატორისადმი, მყვირალა აუცილებლობას — დაუყოვნებლო გადაყენებინათ შინაგან საქმეთა მინისტრი, რომელიც, მოხსენების თანხმად, არა მარტო უშეკარბი, არამედ მოღალატეც იყო და მტრის აგენტებთან გაება კავშირი.

როდესაც რომიანკომ დაამთავრა კითხვა, ნიკოლოზმა თქვა:

— მაშასადამე, თქვენ გნებავთ, რომ გადაყენო პროტოპოპოვი?

— დიას, თქვენი უდიდებულესობა. მე ამას მოვითხოვ. ადრე მხოლოდ გიხოვდით მის გადაყენებას, მაგრამ ამჟამად უკვე მოვითხოვ.

სრულიად რუსეთის თვითმყობუნებისაგან რალაცის „მოითხოვდნენ“? ნიკოლოზმა მკვახედ თქვა:

— თქვენ შევიძლიათ მოითხოვოთ, სხვებს შუძლიათ ჩამოვდებიც კი სცადონ, მაგრამ მე ვარ ის კაცი, ვინც ბოლოს და ბოლოს პასუხს აგებს რუსეთისათვის ღვთის წინაშე.

რომიანკო წამოიწია სკამიდან, მისი ხმა ახლა თითქმის ვედრების გამოზატავდა:

— თქვენი უდიდებულესობა, მე გთხოვთ, რომ იხსნათ თქვენი თავიც და რუსეთიც. კარს მოვადგომია საზარელი მოვლენები, რომელთა შედეგს ვერაფერ იწინასწარმეტყველებს.

— თქვენ ცდებით. ყოველივე მეც კარგად მიომხსენება. ყოველივე, რაც თქვენ ბრძანებთ, ეწინააღმდეგება იმ ინფორმაციას, რომელსაც მე ვღებულობ.

— არა, თქვენი უდიდებულე-

სობა, თქვენ არასწორ განმარტების გავწვდიან, თქვენი მთავრება და თავად თქვენი აღიზანებთ ხალხს, ისე უპიძოდ აღიზანებთ, რომ ყველაფერი შემობდა მოხელეს. მცირეოდენი დაამობანი დაუყოვნებლოდ უნდა ებოძოთ!

— მე უკვე ძალზე ბევრი რამ ვუბოძებ ხალხს. ჩემი კიორხიციანისას, მე საზეიმოდ დავედ ფიცით რომ ჩემს თვითკრებებს შეუწანარ ნუნებდ მიემთმარებოლებოდა. ეს წმიდათაწმიდა მცნებაა. არავის ხელუწიფება მისი განსჯა და შეცვლა. ამგვარი უფლება მეც არ მიომეკოვება.

— მაგრამ გამმეინგარეული ხალხი არაფერს შეუკება! და მაშინ, თქვენს მეშვედროებს საერთოდ აღარაფერი დარჩება!

რომიანკომ ალღულებისაგან ხმას აუწია, მთლად აუქუნდა, როდესაც უხმენდა დაიბარა იმპერატორიცა; ამბობდა, რამე უნდა ვიღოთ. სახელმწიფო საქმეებს რომ ჩამოვარდნილიყო. ნიკოლოზი დააშტერდა თავის ფრჩხილებს, მისი ერთადერთი პასუხი იყო მტრული ღუბილი, რომელშიც რომიანკო სასიწარკვეითი ლამობდა გზის გაკავებას.

— რალაც უნდა გვაკეთოთ, თქვენი უდიდებულესობა! საქმის ასე მიტოვება არ ეგების. ამას გეუბნებით სრულიად გულწრფელად. თქვენ გნებავთ, რომ რეკლამეცა და შეჯანჯაროს მთელი ქვეყანა და თანაც — საომარ ვითარებაში.

— მე გვაკეთებ იმას, რასაც ღმერთი უკარნახებს ჩემს სინდისს.

— თქვენი უდიდებულესობა, მთელი ხალხი გულმხურავლად იცილებდა თქვენთვის ღვთის წინაშე. შევედრეთ ღმერთს, რომ ამ მართლად გზაზე გადაყენოთ, თორემ ის ნაბიჯი, რომლის გადადგმას აპირებთ, შეიძლება საბედისწერი ჩვენსად.

ნიკოლოზი მოულოდნელად წამოვდა და ამით ანიშნა რომიანკოს, აუღიუნეთა დამთარებულად არისო. მაგრამ რომიანკოს უკან არ დაუხვევია, ზემოთს გადმოაყურებდა თავის ხელმწიფეს, თუმცა რალაცნარიად აზერხებდა, ამით არ დაემცირებინა. ნიკოლოზი გარეგნულად ინარჩუნებდა სიმშვიდეს, რომიანკოს კი ბრახმა და სასიწარკვეითლებამ პირისაზე წამოუჭარხლა:

— მე გბოვებთ, თქვენი უდიდებულესობა, დარწმუნებული იმამ, რომ ეს გახლავთ ჩემი უკანასკნელი მოხსენება.

(ბაბრინოვი — მ. გ. გვარამია)
საქართველოს
მ რ ო ვ ს ო ლ ო
8 0 8 5 0 3 2 3 3

ბუნნარა ბახტაკი

მესამე დღე იყო, ეს დარბაისეული წყვილი ერთსა და იმავე დროს, ნაშუადღევს, სასტუმრო „ქალი-ფორინიდან“ გამოვიდოდა, ქუჩას გადაკვეთდა და ერთსართულიან მაღაზიაში შედიოდა. მაღაზია დიდი არ იყო, მაგრამ, რა გინდა სულ და გულო, აქ რომ არ იშოვებოდა. ათასი მსხვილმანი, ათასი წვრილმანი.

შევიდოდა თუ არა წყვილი მაღაზიაში, ქალი სათამაშოებისაკენ

გასწვდა, — კაცი წიგნებს წიგნებს, მერე ისინი დახლებს ცალკე-ცალკე ჩამოუვლიდნენ და ბოლოს სურსათ-სანოვაგის დახლთან ხვდებოდნენ. ახლაც აქ შეხვდა წყვილი ერთმანეთს:

— რა ვიყილო? — ჰკითხა ქალი.

— ჩემთვის ხენდრო, მეტი არაფერი! — თქვა კაცმა.

— ისევ ხენდრო, რას ამოიჩემე ბავშვივით ხენდრო! რა სულწასულობაა. ხვალ მიფურინავთ, ორი დღის შემდეგ შინ ვიქნებით. ახლა ჩვენი აგარაკი მწიფე ხენდროთი იქნება აჭრულგებულად.

— მართლა? — ირონიულად გაიღიმა კაცმა, — ამ დროს ჩვენს აგარაკზე შენი საწოლი ოთახის ფანჯრების წინ ვარდიც ჰყვავის, მაგრამ ვერც შენ გაუმეღ ცალუნებას, აკი ვიყიდე?

— შე კაცო, ერთი ვარდი დაგენანა ჩემთვის?! — ლამის ატირდა ქალი.

— შენ კი გირვანქა ხენდრო ვერ გაიმეტე, — განაწყნდა კაცი.

— დმერთო ჩემო! ნახევარი საუკუნეა ერთ უღელს ვეწვივით და თუ ვახსოვს, „რამდენჯერ მიყიდე ყვავილი? ერთხელ, როცა ჯერ არ ვიყავით შეუღლებულნი და მეორედ — გუშინ. როგორ გავიხარე... შენ კი... რით ვერ გაიგე, მაგ ხენდროს ფსაღ ჩვენ შეგვიძლია რაიმე წვრილმანით გავახაროთ პატარები.

— ისევე პატარები, ბიჭს უყვილოთ სათამაშო მანქანა, არა?

ამ ო კვირაში შევიდ ქალაკი

სუნსი

- სამშობაირო სახლში პროფესორი ატარებს შემოვლას. ის ყურადღებით ესაუბრება თითოეულ ქალს და არკვევს, რომ ყოველმა მათგანმა ერთ დღეს უნდა იმშობაიროს. პროფესორი ვაიცილებულია:
 - ჩემს პრაქტიკაში ახეთი რამ ჭერ არ მომხდარა!
 - რა არის აქ საკვირველი? — ამხობენ ქალები, — ჩვენ ხომ ერთ წრეში შევხვდით ყველანი ახალ წილს.

- ორი მეგობარი ქალი საუბრობს.
 - შობიარი ერთი, მოგვჩონა ის კაცი, სახალწლო საღამოზე რომ გაგაცანი?
 - ო, არა, არა, ის ხომ საშინლად ზვინიანებს...

- — ძვირფასო! — მიმართავს ცოლი ქმარს, — ვახსოვს, ოდესღაც ახალი წლის წინ შინ რომ მაცილებდი, ჩვენმა ძაღლმა აიწვიტა და შენ გაიქნა?..
- მახსოვს. ჯობდა, იმ ძაღლს სულ დავეგლოჭე.

- — თუ იძულებული ვიქნები, მივლინებაში დავყვანდე, — ეუბნება ქმარი ცოლს, — და სახალწლოდ ვერ ჩამოვიდე, აუცილებლად გამოვიგზავნი დებეშას.

სუნსი

მოვიარეთ, შვილივე ქალაქში მანქანა იყიდე.

— შერე შვილივე ერთნირია? ერთი სახანძროა, მეორე პოლიციისა, მესამე სასწრაფო, მეოთხე კალიცია, ბიჭმა ხომ ბევრი დამაბარა, ბებო, ბევრი ჩამომიტანე! — გამოავარა ქალმა პატარას და გაილიმა.

— სასაცილო არაფერია. რამდენჯერ მითქვამს შენთვის, ანებივრებ ბავშვებს, მე კი მაგ მანქანის ფასად მიქვლანჯულიშ შედეგების აბოშოს შევიძენად.

— ღმერთო ჩემო! რამდენი რეპროდუქცია მივაკვებს, განა საქმარისი არ არის? კეთილი, რახან ასე ჯავრობ, ყვიროთ ხენდრო, სენდვინი, მე ხომ ვიცო, შენ ლუდზეც არ იტყვი ურს, ავიდეთ სასტუმროსი და ვივახშობთ.

— ნუ შეწუხდები, მომეზურდა შენი სენდვინი, ჯინი, ვისკი, ალკოჰოლი, გაუთავებელი შეხვედრები და ათასი უბედურება. მომეზურდა ყველაფერი. ეშმაკმა წამიღოს, თუ ამის შემდეგ ოდესმე პირი აქვთ ვქნა.

— ამას შენ ამბობ? მოგზაურობის ტრფიალი? უთუოდ დაიღალე. ანდა იქნებ დავებრდი? მოვხუცდით, ჩემო კარგო, და ასეთ შორგზხზე სიარულის ძალა ჩვენ აღარ შეგვწევს. შეხედე, გამყიდველის ფურადლებაც კი მივიქციეთ, როგორ გავადვილებს თვალს.

— მივიქციეთ და მივიქციეთ. თორემ ერთბაშად არ მიმიხვდეს სატიკოებს.

— გემუდარები, ნუ ბრაზობ. გა-

ნა ღირს წერილმანისათვის ასე გაჯავრება? შეხედე, პარკი გაავსო ხენდროთი. გამოართვი და გადაიხადე ფული, უხერხულია.

— გამაღობო, ნუ წუხნდები, — უთხრა მან გამყიდველს და ქალს მიუბრუნდა, — წავიდეთ!

— სერ, — შეაჩრა იგი გამყიდველმა — თქვენ ხვალ მიემგზავრებით?

— დიახ, დიახ.

— ხვალ აღარ შემოვივლით ჩვენს მაღაზიაში? — იკითხა გამყიდველმა და ხმაში ბზარი დაეტყო.

— არა, ალიონზე მივფრინავთ.

— ხენდრო, ვთხოვთ ხენდრო წავილით, — გაუწოდა ბუნდო საკვი გამყიდველმა.

— არა, არა, გმადლობო, ნახვამდის! — დემპილობა კაცი და სწრაფი ნაბიჯით გასასვლელისაკენ გაემართა.

— კარგად ბრძანდებოდეთ; — გაუღიმა გამყიდველს ქალმა და კაცს დაუღივსა.

— სერ, სერ, სერ!.. — ესმოდა კარებისაკენ მიმავალ წყვილს გამყიდველის მუდარა.

სალამო ხანს დაბრახილი წყვილი ისევ გამოვიდა სასტუმრო „კალიფორნიიდან“ და შუადღემდე იხეტიალა ლამპიონებით გაჩირაღდებულ „ლოს-ანჯელესში“. გამთენიისას ოტელში დაბრუნდნენ. ქალმა გააღო ოთახის კარი, კაცს წინ გაუსწრო და პირველმა დაინახა ლარნაკში დარდები. ლარნაკის გვერდით მაგიდაზე ხენდროთი სახვე პატარა კალათა და ბარათი იდო.

— ეს აქ საიდან განჩნდა? — შესახა ქალმა.

კაცი მაგიდას მიუახლოვდა; ბარათს დასწვდა, გაშალა, ბოლომდე ჩაიკითხა და მოწყვეტით ჩაეშვა საკაბელოში.

— თამარ! — აღმოხდა მას, — წარმოვიდგინა... ის კაცი, ხანშიშესული, სიმპატიური, აი, ის, ათასი წერილმანის მაღაზიის გამყიდველი, ჩვენებური ყოფილა...

— რას ამბობ? მერედა, რატომ დაგვიმალა?

— დალოცვილს, ერთი ქართული სიტყვა მაინც წამოსდენდა? რამდენი გვატყვილია, ხან ინგლისურად, ხან ფრანგულად. რა კარგად წერს, წაიკითხე...

ქალმა ბარათი გამოართვა და ხმაშლიდა წაიკითხა:

„ძვირფასო თანამემამულეო! სახელი და ვინაობა მაშინ დავკარგე, როცა სამშობლო დავტოვე. ახლა მე აღარც კი ვიცი, რა მქვია. უკურნებელი სენითა ვარ შეპყრობილი — ტანჯავა ქართველი კაცისათვის უცხო მიწაზე ყოფნა. აქი თქვენ ორი კვირაც ვერ გასძელით, ვარდსა და ხენდროს ეალერსებოლით სამშობლოს მონატრებულნი.“

ჩემგამოთმეული ხენდრო და ვარდი იმ ერთ პეშე მიწაზე ვახარე, უბით რომ ჩამოყვავა საქართველოდან. შერთეში ამაზე ძვირფასი არა მარადია რა...

მშვიდობით“.

● — ნუ შეწუხდები, მე უკვე წავიკითხე. შენი პალტოს ჭიბეში იდო.

● შობის დადგომამდე დიასახლისის ოთახში აქოწინებული მოსამსახურე შემოჩნდა.

● — ქალბატონო! თქვენი მერეველი სასტუმრო ოთახში გულწაფული გლია, ხელში რაღაც ქაღალდი უტყრავს, გვერდით კი შეცვრა აგდა...

● — ოთხი ბოლოს და ბოლოს მოსულა ჩემ მიერ შეკვეთილი ნიამორის ქურჭი!

* * *

● — ძვირფასო, რას მართქვებ საშობაოდ? — მომავალ წელს საყურეებს, ამ წელს კი ორ ნახვრეტს მისთვის.

* * *

● — ეშაწილი! — ფოტოვან მამა, — თქვენ დამპირდით, რომ ჩემს ქალიშვილს სახლში მოაცილებდით ახალი წლის დადგომამდე, ე. ი. თორმეტ საათამდე. ახლა კი სამი საათია, და საერთოდ, ეს ჩემი ქალიშვილი არაა.

● ორი დაქალი საუბრობს:

— წარმოვიდგინა, მთელი საშობაო არღადეგები სათხილამფრო ბაზოი გვატარე ერთ ჩემს მეგობარს უწავლითან.

— რა კარგია, ბებერი თოვლი იყო?

— თოვლი?! წარმოგინდა არა მაქვს!

* * *

● სახალწლო სულრასთან ქალი ეკითხება გვერდით მჯდომ მამაკაცს:

— მიიხაროთ, თუ შეიძლება, თქვენ ჩემი ქმრის მომავალი უფროსი იქნებით?

— არა.

— მაშინ ახლავე აიღეთ ხელი ჩემი მუხლიდან.

* * *

● ახლადაღვიძებული ცოლი ეუნებება ქმარს:

— იცი, ძვირფასო, მესიწმრა, რომ შენ საშობაოდ არაკეთილბერივი მივიჩნეოქვ. ნეტა რას ნიშნავს, ხომ არ იცი?

— მალე გაივსება. — მიუცა ქმარმა.

სალამოს იგი შინ რაღაც შეხვეულით დაბრუნდა და საწერიოდ გადასცა ცოლს. სუნთქავსკარულმა ცოლმა ფუთას სასწრაფოთი შემოაცავა ქალადღა და ხელში შერჩა ბროშურა წარწერით: „სიწმარების უნივერსალური ანხნელი“.

წყევალ ჩახავა

სურათში: სახანოძოლო სხაბლო
არბისტბი, სახაბლოფიო კამიონი
ლაურაბატი, ღირსაბოთი ორდენოსანი
მელა ჩახავა.

ყველა მსახიობი როდესაც ირჩევს ცხოვრების გზას. მედეა ჩახავამ ცხოვრების გზად მსახიობობა 1939 წელს აირჩია. იმ წელს, როდესაც ა. ზორავას თაოსნობით თბილისში განახლდა უმაღლესი თეატრალური სასწავლებელი — რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტი.

მისაღებ გამოცდაზე ისე ლექსავდა, რომ კომისიას ძლივს ესმოდა ირ. ევლოშვილის ლექსი „განეიცხული“, რომელსაც ის კითხულობდა. მიუხედავად ამისა, მანაც ნათელი იყო, რომ ეს გოგონა ქართულ თეატრს გამოადგებოდა.

იმ წელს მიღებული მომავალი მსახიობები ინსტიტუტის ხელმძღვანელობამ გ. ტოვსტონოვოს ჩააბარა და დიიწყო მსახიობის ხელოვნების საიდუმლოებათა შესწავლა.

გ. ტოვსტონოვოვი მომავალ ქართველ მსახიობებს თავის თეატრალურ რწმენას აზიარებდა: შეიმოქმედება ცხოვრებაზე პიროვნების სათქმელში იღებს სათავეს და ვლინდება სახეობრივ თეატრში მთავარია მსახიობის ხელოვნება. მხოლოდ აზრით გამსჭვალულ განცდას შეუძლია აღძრას მაყურებელში ის სულიერი ტკობა, ესთეტიკური რომ ესოდება. ადამიანია ხელოვნების უმთავრესი საგანი. სექტაკლში ყველაფერი ერთმანეთთან უნდა იყოს კავშირში, ერთმანეთს უნდა აელფერებდეს და ჰქონდეს აზრი, შინაარსი. მთავარი მიზანი — ადამიანის სულიერი სამყაროს სიღრმეში ვლდობა.

ვენ წარმოიდგენდა მამინ, რომ აქ, თეატრალური ინსტიტუტის სარეპეტიციო აუდიტორიაში საფუძველი ეყრებოდა იმას, რაც დღეს მ. თუმანიშვილის რეფორმალა მიჩნეული. თვით რეფორმატორი ამ დროს ფრონტზეა. მას არავინ იცნობს.

პირველივე როლის განსახიი-

რებამ მ. ჩახავას ჯერ კიდევ ინსტიტუტის კედლებში მოუტანა წარმატება და აღიარება. ეს მოხდა 1942 წლის 19 იანვარს, როდესაც გ. ტოვსტონოვოვის ჯგუფმა ინსტიტუტის სცენაზე წარმოადგინა ა. ბრუშტეინის „ციფფერი და ვარდისფერი“, ვისაც უნახავს ეს სექტაკლი, არასოდეს დააიწყვდება შეგვერემანი, თმანუჭუჭუა ებრაელი გოგონა ბლიუმა შაბირო, რომელიც დასაჯეს იმისთვის, რომ მისი კულულები არ სწორდებოდა. იმპერატორ ნიკოლოზ მეორის დიდი პორტრეტის ქვეშ იჯდა ის მარტო და ასე უნდა ყოფილიყო მთელი დამე. ბლიუმა ცდილობდა მოეთიკა შიში, რომელსაც მოეცვა მიეღო მისი არსება. ამისთვის ხმაამალა იმეორებდა ყველა ლექსს, რომელიც ოდესმე უსწავლია, მაგრამ ყველაფერი ამო იყო — იმპერატორის პორტრეტიდან ორი საოცრად ცივი თვალი უშებრდა მას და არც ერთი წუთით მზერას არ აშორებდა.

მაყურებელი მოზიბლული იყო მ. ჩახავას სცენურ გრძნობათა სიმართლით, იმ სიწმინდითა და სათნოებით, რომელიც ბლიუმა სადმი თანაგრძნობასა და სიბრალულს იწყვდა, აყვარებდა მას. შეიძლება ითქვას, რომ მ. ჩახავას შემოქმედებისათვის დამახასიათებელი უმთავრესი თვისებებია ამ პირველი როლის განსახიიერებით უკვე გამოვლინდა.

პირველ წარმატებას მეორე მოცვა — სადილობო სექტაკლში ჯ. პრისტლის „დრო და კონვეის ოჯახი“ მან შეასრულა 16 წლის კეროლის როლი. კეროლს უყვარდა ხატვა და ოცნებობდა მხატვარი გამხდარიყო, მაგრამ მომავალი, რომელიც უწინასწარმეტყველა კეროლს დრამატურგმა, არათუ ოცნების აღსრულებას არ პირდებოდა, სულ მეორე ხნის სიცოცხლეს აძლევდა საჩუქრად მხოლოდ.

კეროლიც გ. ტოვსტონოვოვის შესანიშნავ სტუდენტურ სექტ-

აკლმი დაიბადა და მ. ჩახავაც კიდევ უფრო ცნობილი გახადა. ასეთი მოვიდა იგი რუსთაველის თეატრში ინსტიტუტის დამთავრებისთანავე 1944 წელს.

რუსთაველის თეატრი იმხანად იყო თეატრი ორი დიდი მსახიობისა — ა. ზორავისი და ა. ვასაძისა. მათთვის ამ თეატრის სცენის სივრცე ჩვეული გარემო იყო, მისი მასშტაბები ბუნებრივად და შესატყვისი ღია პათოსით დატვირთული რომანტიკისა. მ. ჩახავა ანაირი თეატრის მსახიობად არ იყო აღზრდილი. სცენის მასშტაბებზე დააფრთხო და დარბაზის სივრცეებზე აქ ყველაფერი შეგუებას, შეჩვევას და დაძლევის თითხვდა... ისიც შეუძლებელი იყო. თითქმის რამდენიმე როლი: ასმათი ხ. კლინაშვილის „ორბის ზეშე“, მაშენკა ა. ოსტროვსკის პიესაში „ზოგჯერ ბრძენიც შეცდება“, ჯენკერა ლენგლინი ა. დიუხოს და ჯ. ფრანკის „ღრმა ფეხებში“, გაიანე ი. მოსაველის „ჩამართულ ქვეშეში“, მაიკო მ. მრეკლიშვილის „ბარათაშვილში“ და სხვ. მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია იყო ჯენკერა ლენგლინი — ამერიკელი სენატორის ქალიშვილი, რომელმაც ზანჯი შეიყვარა და გააღწევითა მისი მეუღლე განზრდაყო. თეთრად მოსილი, გახფხფილით ნაზი, წმიდა და პაეროვანი მიდიდა ის მამის სახლდან მშვიდი ნაზიჯით. ამ სიმშვილემ იგრძნობდა სიღრმე მისი სიყვარულისა და მისი სულის სიძლიერე.

გამომსახველ საშუალებათა ამ სისადავეში ისიც იგრძნობდა, რომ მ. ჩახავა ამ თეატრის ახლო მიმავლის მსახიობია. ეს უკვე 1947 წელსა. თეატრალური ინსტიტუტის სარეჟისორო ფაკულტეტის სტუდენტი მ. თუმანიშვილი (აგრეთვე გ. ტოცხტინოვიცის კლასი) საცდა დაასრულეს სწავლას და მასწავლებლის შემოქმედებით რწმუნეს ნაზიარება. ისიც ა. ზორავას ნებითა და სურვილით, რუსთაველის თეატრში ჩაირიცხება. აქ მას დახვდნენ: მ. ჩახავა, ხ. ყანჭელი, გ. გვიგუჩიანი, ერ. მანჯავალაძე, კ. მახარაძე, ბ. კობახიძე, გურ. საღარაძე, რ. ჩხეკავა... შემოქმედებით ერთმორწმუნენი, ორი დიდი მსახიობის თეატრს ანსამბლის თეატრით რომ შეცვლიან. რუსთაველის თეატრი მტკიცეაღივი სირთულეების წინაშე დგავ.

ი. ფრეიკის გასცენიურებული ნაწარმოები „რეპორტაჟი მარცხით ყელზე“ რუსთაველის თეატრში

დაიდგა სათაურით „ადამიანებო, იყავით ფეხბოლად“. ეს იყო პირველი სექტატალი, სადაც მ. თუმანიშვილმა შეძლო მისთვის ამაღლებული სიბრძნე მიქმედ პირთა ცხოვრებაში ჩაქსოვა და ეს ცხოვრება მავრედილისთვისაც საინტერესო და ამაღლებული გაეხადა. რეჟისორსა, ახალგაზრდა მსახიობთა გუნდსა და მაყურებელთა შორის შედგა პირველი ნამდვილი შეხვედრა და რეჟისორმა დაიწყო. მ. ჩახავა ღიდა პლახას ასახიერება — ფაშისმის მსხვერპლი, სამშობლოს ვანიჯი სუფურდისათვის მებრძოლი ორგანიზაციის წევრი, სიცოცხლის სიყვარულით აღსავსე, სათნო, ნაზ გოგონას.

მ. ჩახავა მ. თუმანიშვილის ამ პერიოდის ყველა სექტატალი იყო დაკავებული. ღიდა პლახას შემდეგ თითქმის: ამარანტა ჯ. ფლტჩერის „ესხანელ მშვედელი“, კლარა ნუმიჩის „ფილოსოფიის დოქტორში“, იამზე კ. ბუაჩიძის კომედიაში „ამაზი სიყვარულისა“, ღიდა მატისოვა კიპოუტის დრამაში „როცა ასეთი სიყვარულია“, ღიდა გ. ზუზაშვილის „ზღვის შვილებში“, მირანდოლი. ნა გოლდონის „სასტუმროს დიასახლისში“, მელა გ. ნახუტაშვილის „ჭინჭრაქაში“, მარიამი ღ. ქიჩელის „გაღვი ბიკავში“, — განსხვავებული ჟანრისა და მხატვრული პირობის, მაგრამ ერთი შემოქმედებით პრინციპის — მთლიან მხატვრული, ანსამბლური ხელოვნების დამამკვიდრებელ სექტატალებში, ძალზე განსხვავებული ხასიათის ადამიანები. მათ შორის საპროგრამო მიხვ „როცა ასეთი სიყვარულია“ იყო — სიყვარულისა და კაცთმოყვარეობის, ადამიანებისადმი გულისხმირი დამოკიდებულებისა და აუცილებელი ყურადღების შესახებ. და ეს ყოველივე უწყვეტ სახეობრივ ქედებში გამოვლენილი. ამ ახალი დრამატული „ორკესტრი“ პირველი ვილინი იყო მისი მოთავარი გიორი — ღიდა მატისოვა-მ. ჩახავა. ცხოვრებამ ის მძიმე მასაღებში ჩაავსა — მისი მიჯანუხრე პეტრი პეტრუსი ცოლიანია. და აი, როგორც ყოველთვის, დიდი და წრფელი გრძნობის გარშემო თავს იყრის ის წერილმანები, რომლებიც, სამწუხაროდ, ადამიანის ცხოვრებაში ზშირად დასინერდ ძალად იტყუა ზოლდე: გულწრფლობა, უყურადღებობა, უსულგულობა, საკუთარი კეთილდღეობის დარღვევის შიში, სიცრუე და ა. შ.

და ა. შ. ყველაფერი ეს საბჭოთავო წირო რკალითი გარს შემოიფარებოდა და გახდა მიზეზი მისი დაღუპვისა.

ძალიან ახლობელი ადონრდა ღიდა მატისოვას შინაბუნება მ. ჩახავასთვის. ამ სახლებზე ამოხდა მსახიობის ურდის სიღრმე. დან იქ დაგროვილ გრძნობათა მარაგი და დაუზოვევლად მოხანძრა სიყვარული გიორის სცენურ ცხოვრებას. გრძნობათა ეს სიუხვა იყის მიზეზი, რომ მ. ჩახავას ასე ადვილად, ასე გულწრფელად და თავისუფლად შეუძლია დაღუპვის-ნა მავრებელს თავისი გული. ასე ეფიამბო მან ღიდას სიყვარულის ამბავი და სამუდამოდ ჩამბეჭდბა ჩვენს მეხსიერებაში, როგორც სიმბოლო წმინდა, ანგარიშ. მიუცემელი სიყვარულისა. ვფიქრობ, ეს სცენური სახე ყველაზე ახლობელი იყო. მ. ჩახავას შემოქმედებით ინდივიდუალიზაციის, რადგან ის ავლენდა ყველა მის მსახიობურ შესაძლებლობას, გარდა ერთისა — მკვეთრად სახასიათო, კომედიური სცენური სახეების შექმნის უნარს. ამგვარი სახეობა იგრძნობდა შედარებით მსხრბო, მაგრამ ყოველი მათგანი იმდენად კამპაზა სცენური ფერადობათა დახატული და იმდენად მაღალმხატვრულია, რომ უყურადღებოდ ვერ დატოვებ. ესენია: სომეხი გაჭირის არუთინ ზიმზიმოვის ფაშა-ფაშა მეუღლე ფიფოლა (გ. სუნდუქიანის „აქოა“), დაღმა და აღ-ექისიბისა), ქურთა მებოვე საბე (კ. ბუაჩიძის „ეზოში ავი ძაღლია“), დაღმა გ. პატარაიასი), კეკლუცი ჭორიკანა მელა (გ. ნახუტაშვილის „ჭინჭრაქა“, დაღმა მ. თუმანიშვილისა) და ზაბღონა მასწავლებელი (ნ. დიდბაძის „მე, ბეზია, ილიკო და ილიკონი“), დაღმა რ. სტურუასი). არაფერი საერთო არ ჰქონდათ მ. ჩახავას სცენურ ქმნილებებს ერთმანეთთან, ყველა თავგამოღობით იმბრძოდა სასურველის მისაღწევად და ყველას, უკლებლივ ყველას, ჰქონდა, მართალია, განსხვავებული, მაგრამ მიხვ კალური ხიბლი. ამ საკუთარი, პიროვნული თვისებისაგან მან ვერც ერთი თავისი სცენური გიორი ვერ გაათავისუფლა. ვერც შეძლებდა, რადგან მეტისმეტად ძლიერაა მისი ეს თვისება. მ. ჩახავა დღესაც ასეთია.

ფოტო პონდო დვალისშვილის

თბილი ჯამთარი

შარსენ გავით „სახალა-დინაჟალაჟი“
გამოქვეყნდა სპირიტუალური „ბრძო-
ლებები“. ერთი „ბრძოლება“ ეკუთვნის
„კარვის ქალთა ხაზებს“, რომელიც და-
ხლოებით ასეთი შინაარსისა იყო: „რო-
მან „ღათა თუთაშიახა“ ავტორად დასტ-
კიდებს ხატონი კონსტანტინე გამსახურ-
დია, ხოლო რომან „ვაზის ყვავილობის“
ავტორად — ჯაბუა ამირჯინია.

ჩემის აზრით, ეს არის პოლიტიკური
ხატობის მშვენიერი ნიმუში. იგი ჩვენი
ტრაგიკომიური რეალობის ანარქულ წა-
რმოადგენს.

აშკარად ამ სახალილო მოვლენის
„სხვერპლი“ მე ვაგნდი (თუში მხოლოდ
ამ ხ გამო არააწერს ამ წერილს).
ერთი დღის წინ გაზეთში „ქველი ხაზ-
ში“ (1995 წ. 10 მარტი, № 11) ხარედა-
ქილი წინააღმდეგ გამოქვეყნდა შუა საუ-
კუნეების ბერძნული მისტიკისის მისი-
ტერ ექსპრესიის ერთ-ერთი ქადაგება „და-
წყვასათვის“. მოაგრმული ზვიად გამსა-
ხურდია. იგივე ხაზდა განმეორებით გა-
მოქვეყნდა ერთ-ერთ პერიოდულ კრე-
ბულში („ქველი ხაზი“, ეკოთერული
კრებულში, 1998 წ. № 1). გაზეთისა და
კრებულის სახელწოდებათა იგივეობა
ეკუთვნებენ, რომ ერთი და იგივე გა-
მომწოდებთან გვაქვს საქმე.

ამ წარღვის დაწერა შარსენამ, სახაზე-
თი პუბლიკაციის შემდეგ შექმნილი, მან-
რამ თავი შეეკავა, მიგონა, პუბლიკაციის
ავტორი ვინც მოეგებოდა. ვაგნეობის
პუბლიკაციის შემდეგ მსულდებლი ვარ
გამოვეზორო მას, რადგან ავტობიოგრა-
ფიულ ზოგადი ავაციონის ვაგნეობე-
ლია. „ხაზეთ მოარსვეც გაურსებდების,
უხიარებლის თუ არ არსებენ“.

ზემოსენაგალი პუბლიკაციის ხარედა-
ქილი წინააღმდეგ (ლურა სწორად, ანონი-
მური წინააღმდეგ), რომელშიც მოკლდება
შობისმართი მახიტერ ექსპრესიის შესახებ,
ასე მოაგრმობა:

„ამა ყველას, რაც ვახტედი კომპილი-
დში არაგად ხილთაგრაფიულ ეპიგრაფი-
ხად ციკლულ (დაჩინელია მხოლოდ 1 ცა-
ლი; ხოლო 2 ეგზემპლარი დაწვა კოლ-
ხურ კოშკში) პირადე ქართულ თეოლო-
გური თურნალში („სახლითმეტყველო
კრებულში“) დახტებულა ზვიად გამსახურ-
დიანს მიერ თარგმნილი მახიტერ ექსპრესი-
ის ქადაგებათა წინააღმდეგ, ვაგნებრუ-
ლეთი ერთი მოკლეობი.

„სახლითმეტყველო კრებულის“ ძალ-
ზე კომპიტიტორს ხარედაქილი კოლეგია-
ში დიადე ხაზონ ადგილი ეტრია ქრ-
თული თეოლოგური აზრის ერთ-ერთ
ხეობს, ზვიად გამსახურდიანს. ერთ დღეს
მას რედაქციასში მოიტანა მუქამული ფე-
რის ყდაში სახული მომცრო წიგნი, რომ-
ლის გარკვეული შუა საუკუნეთა უმან-
დილო (ლურნალის მუშაკათვის იმეგადე
დუნობი) მოაზრის ხილდები იყო გამო-
სახული, ეს ვახტედი მახიტერ ექსპრესიის
„ქადაგებანი“. ბნნა ზვიადმა ვაკლად

დათვური სამსახური

ისაუბრა ამ სახულიერი მოღვაწის არსა
და მნიშვნელობაზე და შემოგვთავაზა
დურნალში დაევიბედა რამდენიმე ქადა-
გება. მუის შეიქმნა ხარედაქილი ჯგუფი.
რომელშიც ზვიად გამსახურდიანს ხელმ-
დაწველობითა და მისი უფულო მონა-
წილეობით მოაშალა ამ სახულიერი მო-
ღვაწის ქადაგებათა ქართული თარგმანი.
როგორც აღვნიშნეთ, ამ თარგმანის ხაზუ-
შაის ლომის წილი ეუფენის ზვიად გამ-
სახურდიანს. მაგრამ „სახლითმეტყველო
კრებულის“ ამ ნომერში, სადაც ეს ნა-
შეუვარი დახტებდა, ვერ მოხერხდა მი-
სი გვარის მოხსენიება, რადგან მის ხა-
ხელს ოფიციალური ხელისუფლების მიერ
მკაცრად შეკრტი ტახტ ეკან. ამგვად,
ხელხალ ვაჩქებთ რა ამ თარგმანს მტე-
დურ სიციხეში, ავადღვენი კიდევ ლი-
ტერატურულ სამართლიანობას და კუთ-
ხნად პატრის მუკავებთ ამ პირთაგანს,
ვინც პირველმა აზარა ქართული მკით-
ხელი მახიტერ ექსპრესიის დიადე მნიშ-
ვნელოვან ნააზრებს“.

მკითხველი ამას რომ წააკითხავს, უფ-
ოდ უღრმეში მადღერებელი და პატრიის-
ცემით ვაჩქებავდება ლიტერატურული
სამართლიანობის აღმდგენლის მიმართ.
მართლაც, რა ლომს სამართლიანობის
აღდგენასი თანაც როგორ ტრაგიკული
სიტუაციითა დახტებული თურმე ბოლო-
ური ეგზემპლარი დაწვევარ კოლხურ კო-
შკში და ვადარჩენილი ყველდა მხოლოდ
ერთადერთი ცალი. ქადაგების სათურისც
რა ხიზნაღურია — „ტანჯვისათვის“!

ზოგაერთი გულაჩუფელი მკითხველს
შეიძლება მწველი და უმედო სურვილიც
აღძვრის ამ ერთადერთი ეგზემპლარის,
ნახვლიი ისტორიული რედაქციის, წიშ-
ნდა ნაწილის ხილვისა.

უნდა დავაშვებო ადურიტებული და
აღღვეებული მკითხველი: ნუ დღვავთ,
„ვადარჩენილი“ არა ერთი, არამედ რამ-
დენიმე ათეული ეგზემპლარის და ეს კ-
რავად იცის ანონიმმა ავტორმა უზრალ-
ოდ, ტუქის — ტრაგიკული სურათის
დახტება უნდა ასე რომ, მწე თეოლოგო-
ციემით თურნალის ხილვა ამ არის მანც
და მაინც მძელი. კონკრეტულად, „სახლი-
თმეტყველო კრებულის“ ეს ნომერი
აღლბა ხარედაქილი კოლეგიის ქვემოთ
დასახტებულ წებთაგან რამდენიმე მა-
თვანის ბიბლიოთეკაში მანც იქნება. აი,

ისინიც (თანმიმდევრობა დადულობა გუ-
ნალის მიხედვით):

სახულიერი პირნი: მთავარეპისკოპო-
სი თაღოლო, ეპისკოპოსი მრისტეფორე,
ეპისკოპოსი კონსტანტინე.

საერო პირნი (მცენერების, ლიტერა-
ტურისა და ხელდაწების მოღვაწენი):
ნოდარ ნათაძე, მიხეილ ქავთარია, გიორ-
გი ცინცაძე, აკაკი ხაქიაძე, თამაზ ჩხე-
ცილი, ზვიად გამსახურდია, ირაკლი ჯან-
დერი, ხმესე ადგიშვილი, ნოდარ ვაგ-
ნინდაშვილი, მიხეილ ნანეიშვილი, ბორის
სოხვაძე, რარა ნაკაშიძე, ლუარს გრიგო-
ლაშვილი, გულნარა კალანდარიშვილი.

მთავარი რედაქტორი: ელშერ გიორ-
გაძე. მხატვარი: ზურაბ კალანდანი. ტექ-
ნიკური რედაქტორი: თამარ ცეცხლაძე.
საბედაქციო ჯგუფი: ნუგზარ პაპუაშ-
ვილი, ანზორ ახვანიძე, მირდატ ბერ-
ძული, მურმან მურადაშვილი, ამირან რო-
ხაძე და ა. შ.

მეც, ამ პირთაგან ერთ-ერთს, მაქვს ამ
ურნალის ერთი ეგზემპლარი და სიამო-
ვნებით ვაჩქენებ ყველას, ვისაც ამის სურ-
ვილი ექნება.

ახლა ვადავშალიო „სახლითმეტყველო
კრებულის“ ეს ნომერი (1998 წ. № 8).
იქ შევით თურმე წერია: „მახიტერ ექ-
სპრესი, ბიოგრაფია, მომდღერება, ქადაგება-
ნი. თარგმან ანზორ ახვანიძემ“. ე. ი. მე,
თქვენმა მონა-მარჩილმა.

რა ვაგონის? „ქველი ხაზლის“ ანონიმი
ავტორის მტეციებით, ქადაგებანი უთარგ-
მნი ზვიად გამსახურდიანს, ხოლო თურნა-
ლი მთარგმნილად ჩემს ხახელი და გვა-
რს მთაწერითა, მე კი ამაზე უხიარცხე-
ლოდ დავთანხმებულვარ, ფაქტობრივად.
მიზივისებნი „ქართული თეოლოგური
აზრის ერთ-ერთი ხეობის“ ნაშეუვარი.
აზ, თუ ვაგთვალავსწინებთ იმას, რომ ასე
ერთ რაშეს საკუთარი ინიციატივით, ზვიად
გამსახურდიანს გარეშე არ ხილდენდენ,
ვაგვლავს, რომ „ქართული თეოლოგური
აზრის ერთ-ერთ ხეობის“, ზვიად გამსა-
ხურდიანს თავისი ნაშეუვარი ჩემი ხახე-
ლისა და ვაგარის ქვეშ შეუფარება!

რა შეიქმნის ახალი დღისინე არეო-
პაგული ვაულოღვარ და აქადე არ ვი-
ციოდ!

„ქველი ხაზლის“ ანონიმი ავტორი
„მინდობს“ — ჩემს ხახელსა და ვაგარს
არ მახტენებს, „თავს არ მჭირს“ ხაყვე-

ნო, თანაც საქმეს ისე წააგებს, თითქოს მუ არავინ უყუან ვარ, ზვიად გამსახურდიას ხაზებს ტახტ ედო და ინიტობ მოიწდა ახეო, ახლა ვითომ „ილიტერატურული სამართლიანობა“ ააღვლინა!

დალოცვილო ანონიმო ავტორა! თუ ფთხთვამოცნობილად ფურნალ „ხადვლის მებრუნეო კრებულის“ სარდაქციო კოლექციასი ზვიად გამსახურდიას გამიჭიჭვანა არ იყო ხაზიშო, თაგმანწე მინი ხატობიხა და გვარის მინერა ვითომ ბიბლიქ უწდა ყოლილიყო? პირაქით — ილიტერატურა ხელისუფლება სწორედ ფურნალ-გაუწიების სარდაქციო კოლექციებში არ აჭკანებუდა ზვიად გამსახურდიას, თორემ თაგმანწე სოგორ არ უბეჭდვადვლენს!

ჭიბიბუნებისაგან რომ ნათელი ვაგახავო ყველაფერი, იძულებული ვარ, დაწერილობით ვაგისხენო, რა და რიგვარ იყო.

წინასწარ უნდა აღვნიშნო შემდეგი: მე არავითარი პრეტენზია არა მაქვს, „მთხიბტერ ეკპატრის დღედა მწიგნობრადანი ნაწარგვის ქართველი ჭიბიბუნებისაგან პირველად შიარებულის პატივი“ დავიხეზო, არც იმას ვაპირებ, „ქართული თეოლოგორია აზრის ერთერთ სვეტს“, ზვიად გამსახურდიას ვაეჭვებო, არც სხენებული თარგმანები მთაწმინა მთარგმნელობითი ხელოვნების დღე მინდვად, არც სახელოდ და არც წიგნ მთარგმნელობით პრაქტიკასი; არც მათიც და მათიც დიდ დახალისად მივაჩნევ, მინი ავტორობა რომ მანამათფან და ქართული თეოლოგორია აზრის სვეტს კი არა, თუნდაც ჩიბის ვადაცენ. მე მხოლოდ ლიტერატურული თეიკის აღმშოგობებელი დარღვევა, ჩემი საავტორო უფლებების შელახვა და პირიქული შეურაცხეყოფა მაიპარაკებს.

სამეჭვ ასე იყო: მთხიბტერ ეკპატრის ქადაგებობა რუსული გამოცემა მართლაც ზვიად გამსახურდიამ მოიტანა „სხადვლის მებრუნეო კრებულის“ რედაქციასი და მინი თარგმნა და კრებულში შეტანის წინადადება დააყენა, წაიხა სამარგმნელად რე დაღმომეც.

არცაქვს თარგმნა დავსარბული, მინი რედაქტირება ზვიად გამსახურდიამ ითავა, მე მოვიკლოდი, რომ ზვიად გამსახურდიას ხაზებოდ ბებრ ვეკლდებას შეიტანდა ჩემს, როგორც „ახალბედა თეოლოგის“ თარგმანში. მაგარამ მან თარგმნი მომიწინა და ჩემდა ვახსიკრდა და ვახსიარდა, ძალზე ცოტა შესწორება შეიტანა მასში (უთვავრეხად სტილისტურ). ამის შემდეგ ჩემს თარგმანებს რედაქტირება ვაყუთო უფრნალის მთავარმა რედაქტორმა, მან ღამის წახებვროდ შეცვალა ჩემი თარგმანი, შეტეც, ზვიად გამსახურდიას ბებრი შესწორებას კი ქუშავდო. ასე რომ, ზვიად გამსახურდიას ისედაც მცირე გაუღწერობის შესწორებანი კიდევ უფრო შემცირდა ამ ბოლოდ რედაქტირების შემდეგ, და, ამდენად, მის არათუ „ილიტერატურული“ უღვევს ხსენებულ თარგმანში, არამედ სრულად პირიქით, შეტისმეტად მცირე (თარგმანები წაიკოხდა და რამდენად სარდაქციო კონტრბო დართო ავტორზე ხანა ნუგარა პაპუაშვილამ).

უკვიანი ჭიბიბუნები შეტეცდა არ ენდოს ჩემს სიტყვას და პირიქით ფიქროს, — ახლათ ზვიად გამსახურდიამ ძალიანად ბებრი რამ შეცვალა თარგმანში, ფაქტობრივად ახლათ ხელახლა თარგმნა და ამიტომ ჩათვალეს მის თარგმანად.

არა, ჩემო ძვირფასო ჭიბიბუნელო, სიტყვაზე ნდობას არა ვისოვ. ჩარისკაცის მათის, გიორგი მახარაშვილის თქმისა არ იყო, „დაუფრებობი“ მაქვს ხელში!

როგორც უწიო აღვნიშნე, ზვიად გამსახურდიამ ძალზე ცოტა შესწორება შეიტანა ჩემს თარგმანში. სამაგიეროდ მთავარმა რედაქტორმა შეიტანა ბებრის, მათ შორის, ჩემი მთხიბტერ ღამის ბებრის-ცემის მიუხედავად, ზვიად ჩემთვის მიუღებელიც (ზვიად წინადადება ამოავლო, ზვიად თავისებულად შეცვალა). არც ვიცი, შეტეცობდა ვუღებოდა, მაგარამ ასეთი რედაქტირება ჩარევა ჩემთვის მიუღებელი იყო, თუნდაც ინიტობ, რომ საქმე ვეწვიდა ზუსტად ზუსტებების ავტორთან. ზვიად გამსახურდიას ვაძარს ჩარევა, რადგან რაღაც სხეე საქმით იყო დაყვესებული და უარდალება აღარ ვაეჭვებო. ასეა თუ ისე, მთარგმნელი მე ვიყავი და ასეც დაიწერა ფურნალში, მაგარამ ძალიან კი შევფიქრებოდი — ვინმე დაინტერესებულმა პირმა რომ რუსულ დედებს შეუღარის თარგმანი და დედინდან ვაღახებვას თარგ მთავრედურბის, რა უნდა ვუპასუხო-მოვიცი. ამიტომ, ჩათა ასეთ შეტეხვევას თავი მემართლებინა, რე რედაქტირება წარმოვიღე და ჩემს მინაში საკულდაბულოდ შევიხაზე ჩემი, საყოთარ ხაზებუდ მანქანაზე ვაღახებელი დედებნი, რომლებიც, რაც მთავარია, აშკარად ჩანს რედაქტირული მუშაობის ყველა კალამ-ზვიად გამსახურდიას ჩაწორებანი (შეღწეო) და მთავარი რედაქტირების (ფრანქტობ). წინადახედილებამ გამიმართლა, თუქცა უკვე სხვა მიზეზის გამო.

აი, რე დედებნი მაქვს ხელთ და შემოქლია ვუწვევო ყველა დაინტერესებულ პირს, თუნდაც ყველაზე ეჭვიან ჭიბიბუნებს.

რითთვის დასტორად ყოველივე ეს ანიონმ პუბლიკატორს?

სამეჭვ ის ვაგახავი, რომ ყოველივე ამას აქვს არა ლიტერატურული, არამედ პოლიტიკური აზნა: მე და ანონიმო ავტორის სხვადასხვა პოლიტიკურ ხანაკში ვიწყოყუბის. (არავისებ არა ვარ). მოკლედ, სძლია ვისცა ცდუნებაზე, ზვიადის „ერთობულებისა და სუყვარულის“ დასამტკიცებლად, აი, ასე ჩაიყენა ჩემნამ ანონიმო ავტორმა უხებრულ და სსსკოლოდ მდგომარეობაში ზვიად გამსახურდიას სახელო!

ახლა არ ვიცი, „ქართვის ქალთა სახე“ ვის დაამტკიცებს ჩემი თარგმანების ავ-

ტორად — მე თუ ზვიად გამსახურდიამ მაგარამ ეს არაა მთავარი. მთავარია სხვა რამა:

სწორედ ავგვარა და სხვა ვაქცილობით მთავრედვანა „მინერბმა“ დაღუპა ზვიად გამსახურდიას (ფიზიკურ დაღუპვას არ ვგულისხმობ). მარტო იმის ვახსენება რად ღირს, რომ წელიწადნახევრანი პატივობა და ვადასახლება მწ წლამდე ვაგაზარდა — „ილიტერატურული სამართლიანობის“ 51 წელი შეურსრულდა, კაცს, რომელსაც ცხოვრების ნახევარზე მეტი პატივობისა და ვადასახლებაში აქვს ვადაგრედილია (გაზ. „ახალგაზრდა ავტორი“, 21. 08. 90 წ.). სწორედ ამ გზითა და საშოკლებითი ხდებდა საერთოდ ზოგიერთი პოლიტიკური მოღვაწის კრება და ხელოვნური ვახსუ-ვახსრვა. ასეთი პოლიტიკური მოღვაწე, როგორც წესი, თანდათან მალდებდა და მოკლდებოდა შედეგად ერისთავად ენარცხება ძირს. ეს კანონზომიერი მოვლენა და მსგავსი მსგავსებითი ბებრის იცის ისტორიაში. მაგარამ აქ რომ მხოლოდ ერთ პიროვნებას ენებოდა სხეე საქმე, არა უნდა იყოს, საშუალოდ, ასეთი პიროვნების მოღვაწეობის ხისხელის ტობორბი ახლავს ხოლმე... დამწაშენიცი კი მათთან ერთად მთავრადვადედებულნი და კრამამტყვევებულნი არიან.

წინასწორ, სამართლებრივ კვეყანაში საავტორო უფლებების დარღვევისა და პირიქული შეურაცხეობის საქმეს ხასამართლები არჩებს და ხათადად სქის დამწაშენი. ამ ვითარებამდე ახლათ ჩერკობედ დიდ გზა ვეცდები წინ. ამას წინათ ერთმა ჩემნამ პარლამენტარმა რომელიღაც ვაგუთის უფრნალისტს უჩივლა სახამართლოში და პირიქული შეურაცხეობისათვის 200 ათასი დოლარი მოითხოვა მისგან. სსსსართლო, რამდენადაც ვიცი, არ შედგა. მეც, ცხადია, შემეძლო შეჩივლა ზემოხსენებულთ პუბლიკაციის ავტორისათვის და 200 ათასი დოლარი არა, მაგარამ 57 ათასი დოლარი მომიხოვრა მისთვის. ამ საქმეს, რა თქმა უნდა, მოვადგე. მაგარამ არ ვუჩივლებ, — ხად ექნება იმ ვაჭირებულთ 57 ათასი დოლარი? 57 ათასი კი არა, 57-იც არ ექნება (არც მე მაქვს). ამიტომ დიდნი სომოვნებით ვხაპავ ვულუშებსა და ხელდავშულად ფრანსუა ვიონის და საზემოლო ვაცადებ: იმ რეალობად მოხაგებს, მაგარამ არარსებულ 57 ათას დოლარს ვეწვიწე „ილიტერატურული სამართლიანობის“ ამ ვიალიდენულს, ბატონი ზვიადისათვის დათვროს ხასხაბურის ვამწეე ანიონმ ავტორის!

ღმერთმა მშვიდობაში მოამარბოს ამინ.

შეხვედრა

უძლირამ სარკობანი

გააფრთხილებ:

— რა დღეც ფორთოხლით ზეღუფა, კუჩხის კუთხეში დადევნი, და მანქანა რომ გამოჩნდება, დაეჩხვებ. თითო ცენტი დაუფრებ, ერთს თუ აიღებენ. სამი ათ ცენტად, ღუფინი ოცდაოთხმეტე ცენტად მივიღე.

— ნუ იღუფები, გახიბადრე! — დაარიგა ბიძამ, — ნუთუ არ შეგძლია, ლუპ? შენი ამხავი ვიცი, თუ მოგხვასიათა, გაილიშებ კიდედაც...

გაილიმა, მაგრამ ვინ ამ გალიშებასი ძაა ჭყრი დაიბიჭა, და ის მიხვდა, რომ არაფერი გამოვიდა. ხმადალი სიცილი რომ შესებდებოდა, ზოგადირობით, არ წაიყენებდა, იღონდა გაბედულება და სითამაშე აკლდა.

— მარტოა, ამისთანა სერიაოზულ ყმაწვილს ჭრ არ მოვსწრებოვარ! — შეინიშნა ჭეჭმა.

ის ჩაუცქდა, თვალთ თვალში გაუყარა და გაანაგრძო:

— ლუპ, არ იყოფიან, თუ არ გაილიშე. ფორთოხლით მოვაჭრე პირმცინარე ბიჭუნას დაწავა უხარიათ, სიაშოვებებს ანიჭებ.

თვალში ჩსტკრავდა, უხმებდა, აზრისაც სწავლებოდა და რწმუნებოდა, რომ ბიძამისი ბედიდან დაჩაგრული იყო. ან, წამოიპარა და ამოიპარა, წუხტად და, როგორც ოდესღაც მაშამის სიხელოდა.

— ლუპ, — ძაა ჭყრი არ უშვებოდა, — რა იქნება, ერთხელ მაინც გაილიშო?

— მაგისგან დიმილს ნუ ეღო. შრომ რომ გქონდებ, თავად გაიტანდა და გაახადებდა. შენი ძმის ფანდი ხარ. მიწაში ჩაგდე, მიწაში, შენი ძმის გვერდით. იქაა შენი დაჯილი.

ამოდ ცდილობდა გალიშებას. ამ ქაღალის აჯდებელი ლამარაკი, ღვარცხანაინი ენა, უჭერო სიძვერები ჭეჭს მუღამ მუღაზე ცქლად ბიხობოდა და აღწიანებდა. საწყალი ბიჭი როგორღა ვაიძიებდა, ანდა რა გუნებაზე დადებოდა, როცა ეს დედამკაცი ერთთავად იღანდებოდა, მთელი ოჯახი წაწაღებულბები, უფარვისებები ხართო?

ჭეჭი მაშამისის უმცროსი ძმა იყო, რადაცითაც მავდა. ცოლად აშხოზიდა, კიდეც კარგი, მოყვდა, მით უმეტეს, ვაჭრობაშიც არ ექნა დღერობა.

— იცოდ, ამერკაში ვართ, — ჩახჩიჩინებდა ქმარს, — უნდა დაფურცდე, ხაზის შეგედი, თავი შეუყარო.

— კი, მაგრამ როგორ?

ცოლად ამირკაშივოდა, პირში მიახლიდა, ნამდვილი ჩერჩიტი ხარ, ფუხმამედა არა ვიყო, სამსახურში მოვეწყობოდე როგორმეჭრებე და ბავშვივით შეგინახავდი.

მახას, არაფერს დაეჭება, ნეტად სხვებს უღიანდეთ, ჩემი ჭარბი არა მაქვსო, გაიძახებოდა. ლუპსაც არ ახევენებდა, გაილიშეო.

— ეთოილი, — ჩაიღუღღღოდა, — ცნარი, ივრე, ფარე იყოს სხლიც ამომხედეს, შემაჩვენოს უფალმა ანა ჩემზე! დიას, დირხი ვარ! ათ უფო ფორთოხლის რა თაში ვიხლით. ჭიბებში გროში რომ არ გვიუყავის, შიშილით კუჭი გვიხმება. რატომ არ მოვედები?! როდემდე უნდა ვწინაღობდე ჭურბებში და სხვას შევეყურებდე?! ურჯია მაინც მომცა, უბან-უბან ვაზრავინებდი და ვამვლელდებს ფრთოხალს შევთავაზებდი. დღეროო, შემერისხე!

ჭეჭი დაიმაწვა, პირქუშად გამოიუფრებოდა. ახელი დაღვრულილი სილთი იშვიათად თუ ვინმეს ჭქინია ლუპსკი უყვარს მოხატენო ცრემლს უყვამდა, ბიძას დაღვრულს რომ ხედავდა. ჭეჭის ცოლად უწიდედზე უფრო გაანჩნდა, პირდაპირ გაცოფდა, ჩანს, ძალიან გაბოროტებული იყო, კეთონი რომ წასვდა. და რაჟი შწარედ თუ არ მოთქვამდა, ბოღმა-ვარამს ანთებდა, ლუპი თანდათან ამარბობას გრძობდა და შემწარავად ესახებოდა ყველაფერი. ვალაღით ახსენებდა მუდღისს გაუნადებელ თამაშუქებს, მასთან ტანვით გატარებულ დედებს. ბოლო ბავშვზე მოკლედ მოუჭრა, ეს, რა მწიწმუნელობა აქვს, ერთი სხლელიც თუ მოემატა ქვეყანასო.

იატაკზე ფორთოხლით ხავეტ უყოთი იდგა. ორ ცალღი ამოიარია და წაწუნს მოსყვარ:

— ნოემბერია, შეშა კი არ არის, დუშელს რომ შევუკეთოთ. ვიყენებო. ხაზელს ხორცის სუნე უნდა ტრიალებდეს. ამა, აიღე, ჭაბე, მობროვი ცარიელი ფორთოხალი, ჩახეტიე, ხანამ ყელზე დაგავდებო.

ვაებდა და გოვდებდა.

ჭეჭი დაღვდა. კინტის არა ხმრავდა. სავარძელში ჩაქდა. ქანაობდა. გვიფიფი აცივდებდა თვალბებს. ახლა ლუპს შეუჩინდენ, ვაიცინეო.

ჭეჭის ცოლი. ფორთოხლებით „ხელდაშვიენელო“, ბოლთახა სცემდა და ვიწვიშით ბავშვზე ჩამოავდებდა ხოლმე სიტყვას.

მაღე დაშოშინებდა.

რა. — ხაზის გაულღობს ქვამ ხომ გვიწინა?

რა აზრი აქვს ცხოვრებას, როცა ყველაფერი წაბიწულია, არავინ იცის, რა აკეთოს? ტაუთალად დროს რად ვაძღვდენ ართიმეტრიკის სწავლით, ლექციების კითხვით, მაღარენიების ხატვით, ათასნაირი სისულელით ტვის ვიჭყლებო. რთს კედელს შუა გამოუკეტობი, მაიუფივით ციო ღოგონს როდემდე იქდე, ხანამ მწუხრის თამი მოაწვევს, ცოლ-ქმრის გაუთავებელი ჩხუბით გაბერებულთ, ლოგინშო წვეტი, ტირილით იძინებ, გაიღვიბებ და მოქურთუბებულ ცას უშვებ, დღილის ხუხს დაგვრავს, ცახცახითა და ძაგძაგით სკალოსკენ მიჩქარაო, საუწვეზე ფორთოხლებს შეგეცევი და შეხატანებულად ბურცი კი არა გაქვს?!

ჭეჭი წამოხტა და ცოლს მივარდა. იმუქრებოდა, შენს სისხლს დაუვლიდა და შემდეგ მეტრეში დანას ჩავიციეო. ცოლი გაწეწმად, ღრიალით კახა ტანზე შემოთხრიწა, წელამდე გაგვადებდა და შეგეცევი: „მხრის გაგვადებდა ის იქნება, მომსბე, რაღას აყოფენ?!“ მაგრამ ჭეჭმა ხელი შემოსვია, მორეროთახში გაიყვანა. იქნაღდა ისმობდა, ცოლი ფურცურუნებდა, კციენდა და ათაჭერ იმეროვდა, რომ ის ნამდვილი ბავშვია, დიდი სულელი ბავშვი.

ლუპი კუთხეში ერთხანს გაუმეზული იდგა. ამასობაში, კარგა ხანი ვავიდა, ვერც კი ვაგო, როგორ მომქანცა. დაღლილმა და მშერის მშობი მოეცევიდა და სკამზე უღონოდ ჩაეშვა. რა ყრია ამასი, რომ ცოცხლობს, თუ მარტოდ-მარტოს, დედასის ზურგზე, არავინ მოგვეფრება, დედა-მამის წარუფეთა და ატრისით არ ხარ გარემოსელი? — ლამის ცდომილ წასკრდომოდა, მაგრამ შეგებას ვერ გრძნობდა.

ცოცა ხანში ჭეჭი კარში ვავიდა, ცალყხად იღიშებოდა.

— მისმინე, ლუპ! — ბიძამ ჩააგონა, — რა დღე ფორთოხლს დაეჭერ, ავტომობილებით მოსიხარე ხაზის გაუწვლდებ და გაულიშები! სულ ესაა. მთელ უფოს უცებ გაიად.

— რატომაც არა, ვაიძიებში! — აღუთქვა. — ერთი ცალი ხუთი ცენტი, ხამი—ათი ცენტი, ღუფინი — ოცდაათხუთმეტი ცენტი!

— ამა, შენ იცი! — ობი დაღვ უფით იტაკს მოწყვიდა და კარბისკენ გაეშვა. ხუნტანს მოეწყინა. ჭეჭი უფით ხელში მიახებებდა და ბიჭუნას, გვერდით

რომ მიხუცებოდა, არიგებდა, არ მოიღუ-
შო, გაიხადრე, მგზავრებს თვალში
შეხვიდნენ, გაუღიმებო. ცა ქუფრ ღრუბ-
ლებს შეებურა. ხეებს ფოთლები შემო-
სარკვედათ. გარეთ მოწყენილობა სუ-
ფევდა. პირდაპირ გაოცდებოდი, ფორ-
თოხლის მამურს და სახამოვნო სურნე-
ლი იდგა მაგრში. ფორთოხლები თავისა
და გულს ახარებდნენ, მათ კი ცხვირ-
პირი ჩამოსტიროდათ.

ვენტურას ქუჩის კუთხეს ააღწერე,
სადაც მაწანების უნდა გავლით, და ჩე-
ქმა უფო ქვაფენილზე დადგა.

— ჭობი, პატარას მყუდროებს არ
დავურღვევ, დავტოვებ, — გაუღევა, —
შინ მივდივარ, ლუკ!

ჭყე იხევ ჩაუსტედა და თვალბრუნ
ჩაბედა.

— ხომ არ გეშინია, ლუკ? დღისით
მხოვბურუნდები. დაბინდებამდე ჭერ კი-
დევ ორი საათია. ოღონდ გახალისდი,
და გაიღიმე!

— გავიღიმებს — დათანხმდა.

ჭყე ზეზე წამოიჭრა, თითქოს წამოუ-
ხტომლად ვერ წამოდგებოდა, ფეხგარე-
ფით გაუსვა გზას და თითქმის სიბრძ-
ლით გახტებოდა იქაურობას.

ორი ყველაზე დიდი ფორთოხალი
ამოარჩია, მარჯვენა ხელში დაიჭირა და
თავზემთ აიწვინა. რას ხედედა ამაში
სახარბიელს? სევდას მტკიცდა. რა ხე-
რობა იმაში, თუნდაც დადრონი ფორთო-
ხლები რომ დაჭირო, ხელმეპყრობილი
დადგე და ძალაუნებურად გულშით ავ-
ტომობილებით მოხივრე ბაზუსი!

თითქოს საუკუნე გავიდაო, სანამ მან-
ქანა გამოინდა, ქალაქიდან მოდიოდა, გა-
მოუხვია, პირდაპირ მიხევდა აიღო გემო,
და რომ მიუახლოვდა, დაინახა სახეხთან
მჭიდრო კაცო და უკან მოკალათებულნი
ქალი, ორი ბავშვით. დაუპირისპირდნენ,
ლუკი გაბაზრა, თვალბრუნ შეუი ჩაიღ-
მა, გაუღიმა, მაგრამ, ეტყობა, გაიჩერებს
არ აპირებდნენ, ისე რომ, ტროტუარზე
გავიდა და ფორთოხლები დაუქანია.
უკან წაიღოდა ხედავდა მათ სახეებს,
თავს ძალი დაატანა, პირი ოღონდ მოდ-
რიცა და გაუღიმა. უფრო რომ გაეგო
მაგე, ღრმად მოეჭყტოდა და ლოკით
დაიღუბოდა. მიწქანამ ჩაიგრილა და
მგზავრებმა პასუხად რაც-კი გაუღიმეს.
შხლოდ პატარა გავგონე დაიჭყანა, თი-
თქოს სიხითა არ მოეჩინათ.

რა პირი აქვს, უფო ქუჩაში გაიხვიებდი
და ეცადო, ფორთოხალი მიხედილო ვი-
გინდარებს, ვიუყანებთან, ახსურად ვიდე-
ხენ. შენ კი უღიმა, რათა ახამოვნი? რუ-
ნითებს მტკიცეფულად კრუნჩხავ, ძაბავ, სა-
ოდა, ზოგი მდიდარია, ზოგი — ღარიბი,
ერთნი ნებობივანებ და ღალატებ, სხვებს
კი საშუალო კი ენატრებოთ, ლუკმაპუ-
რის გულისთვის ერთმანეთს არ ინდო-
ხენ, მისაკლავად იმეტებენ.

ხელი ჩამოუშვა, მოეციმეოთ თვალბრუნ
მოეწინა, გახედა სახანძრო პიღარას

ნახატი თენგივ სამსონაძისა

მომეა წყალხადაწარს, პირივით კი ქუ-
ჩას, ვენტურას, ორივე მხარეს შემოღუ-
ნილ სახლებს, შიგ მოფუსფუსე ხალხს,
და იქ, სადაც ქუჩა თავდება, ქალაქგა-
რეთ-ზვარ-ვენახებს, სეხილნარებს, ნა-
კადულებს, შინდვრებს, შორს —
მთებს, იქით ისევ ქალაქებს, ქუჩებს,
სახლებს, ხალხს. რა ფაზი აქვს არჩე-
ბობას, სახანძრო მხარანტიხობისაც ისე
ვერ შეიგებდავს, ცრემლი რომ ამ
ვერგეჩინა!

მიწქანა კვლავ გამოინდა, ლუკმა
ხელი აუწია და გაიღიმა, და რომ მოუ-
ახლოვდა, გაიკვია მძღოლს თრემე
ზედაც არ შეუხვდავს. ხუთ ცენტად თი-
თო ფორთოხალი არ ეძვირებოდათ. შედ-
ლით შირთივია. პუხისა და შოციან
კერას დაუკლავდნენ, გაუცქვნიდნენ, გა-
მარბურებელ სურნელ შეუწინავდნენ, და
მხირამედენენ. გაიჩერებდნენ მაწანებს
და ათ ცენტად სამ ცალს იყიდებენ. სხვა
მიწქანამაც ჩაიარა. ხელის დაქნევა და გა-
ღიმება ვერ მოახწრო. შხლოდ შეხე-
დეს. მეტი არაფერი. პასუხად ერთს
მიანც რომ გაედიმა, ბედნიერად ჩათვ-
ლიდა თავს. შხლოდ ჩაუჭრალდებოდა,
გახალმებულად კი არავის ეცვალა. ბგერმა
მიწქანამ ჩაიგრილა და მოეჩვენა, რამ
ტყუილად ატეზულა, ისე და რჩენია,
ქვაფენილზე ჩამოქნეს და ოტროსი, ფო-
რთოხლები სულაც არ ეპატავებოდათ

და მისი ღიმილიც არ აინტერესებდათ,
რაც უნდა, ის თქვას ჭყმა. თვალს
შეავლებდნენ და ჩივილიდნენ. ეს იყო
და ეს.

კარგად ჩამოხნულა, აღსახარულიც
რომ დამდგაროყო, მიანც აქ იღებოდა,
არც ხელმეპყრობილი და გაღიმიებული,
მეორედ მოხვალდებ.

იყო კარა, ქვეყნად შხლოდ იმისთვის თუ
ვარ მოკვნილი, ასე კოთხეში ატეზულ-
და, ფორთოხლები დაუქნითო ხალხს, გავუ-
ღიმი, ცრემლები დასალუბით მდიდრებს
ლოკებზე, და მე კი, ქვეყნის ბოლომდე ვი-
დგე და ვიღობილოდი, დაბ, ბნელ, შავ, უკ-
ულმართ, უკიდვანო სიგრიცეში უნდა იდ-
გეს და იღიმიადებს, სანამ ლოკები აბტ-
კივდება, ცხარე ცრემლი ღვაროს, პასუ-
ხად ერთმაც კი რომ არ გაუღიმა, ახლა
შხლოდ ის ანაფლებოდა, მთელი სამყა-
რო რომ ბნელში ჩაინქებოდა, წყვი-
ღაში გახვევოდა, ჭყბისა და მისი ცოლის
სახსენებელი გაჭრებოდა, სახლები, ავა-
მიანები, მდინარეები, მდელოები, ცი-
ქვეშეთში რაც კი სულდგამულია, ძეხო-
კიცილო, მყურებულო ქუჩა, ჩანჩენი-
ბული ფაჯარა, დაბზული კარცი ადარ-
და, იქნებოდა, სამყაროს დასახარული
დადგებოდა, მისგან ფორთოხლის რომ
არ ეიღუბოდიდნენ და არ უღიმიდნენ..

2017

2017

2017

მამუკა ნიშნაძე

(გაზეთმწიბრე)

(დასაწყისი ნ. „დროშა“ № 7-9 აღ
№ 10-12, 1996 წ.)

ერთი რუსი ენათმეცნიერი, ს. სკაროსტინი, იბერიულ-კავკასიურიასა და ენისეის ჯგუფის ენების გენეტიკურ ნათესაობას ამტკიცებს თურმე. ნეტარხსენებული გივი ნებავიძემ შენიშნავდა ამასთან დაკავშირებით ერთ საგაზეთო წერილში, რომ თუ ეს თეორია სწორია, მაშინ მთის კავკასიელი ხალხები და ტომები კავკასიაში ციმბირიდან მიხულვად უნდა მივიჩნიოთ. რაა მეტი, რომ მივიჩნიოთ? „ციმბირში“ განათუ იგივე „იბერია“ არ იკითხება? გივი ძველი მეგობარი იყო ჩემი და ერთ-ერთ პირველთაგანს სწორედ მას ველაპარაკე იმ ჩემი მალაგასურ-ქართული სიტყვების შესახებ, რომელსაც ცოტა მოკვიანებით ალბათ ამ სტრიქონების მკითხველებსაც შემოვთავაზებთ და პირველად სწორედ მან მაიქცია ჩემი ყურადღება ამ უცნაურსა და, მისი აზრით, ყოველად შემთხვევით მსგავსებას — „ციმბირი“ და „იბერია“. მაშინ დავუკვირე, მაგრამ... თავად განსაჯეთ:

ვეენკურად, ანუ იგივე ციმბირულად და ტუნგუსურად (გუსურად) თვალს არის „მ-ესა“. მალაგასურად ანუ იგივე იმერინულად და გასურად — „მასუ“. იგავე ჯავახიშვილი იმ ფაქტიდან გამომდინარე, რომ მზის ქართული სახელი სხვა იბერიულ-კავკასიურ ენებში მითარის სახელია („მ-ზურ“, „ამზა“ და სხვა) აკეთებს ყოველად ლოგიკურ დასკვნას, რომ ამოსავალში ეს სახელი ზოგადად მნათობს, ანუ თვალს უნდა ნიშნავდეს, რასაც ნიშნავს კიდევ

ვეენკურად, ანუ „ტუნ-გუსურად“ და ესე იგი ციმბირულად და გასურად, ანუ მალაგასურად და იმერინულად. კიდევ უფრო თვალსაჩინოდ არის შემონახული ეს მესხურ მეტყველებაში. მესხები მზეს უმზიარას „მისინძირას“ ეძახიან. ეს „მის“, ცხადია, რომ მზე არის აქ, „მერი“ კი, სხვათაშორის, მზერას ნიშნავს მალაგასურადაც.

მზე მალაგასურად იქნება „მასუ ანდრუ“, ანუ „დღის თვალი“, ევენკურად კი — „დილა“.

საიდან სადაო, ამაზეც ასე იტყვივით ალბათ, „მაგრამ ეს მესხური „მის“, ევენკური „მ-ესა“ და მალაგასური „მასუ“ ყოველად თვალსაჩინოდ იკითხება აგრეთვე სემიტურ „შამაშშიც“ და ხეთურ „არმასშიც“ — შეადარეთ: „მის“, „მას“, „მამ“, „მამ“, „მზ“, „შამაშში“ თითქოს მზეა, „არმასი“ — თითქოს მთვარე, ასეა ცნობილი, მაგრამ ამ „შამაშში“ ებრაული ირის — „შანიმ“, „შთანიმ“ — ამოსავალი „შ“ იკითხება სიტყვის დასაწყისში, ხოლო არამზი კი, მოეხსენებათ, „ქართლის მთა“ საქართველოში და ის ადგილი, სადაც წყაროებში ხანს ირის კერპი იყო აღმართული — გაცივდა გაიმი, სომხურადაც ეს „არმას“ („ერკუ მას“) ყოველად კატეგორიულად ირ მზარეს, ან ირ ნაწილს ნიშნავს რაიმესას.

ახლა, როცა უკვე „დანამდვილებით“ ვიცით ის, რასაც იგავე ჯავახიშვილი ვარაუდობდა, ანუ ჩემი ეს „მს“ ფუძე ზოგადად და საერთოდ თვალს ნიშნავს ამოსავალში, ცოტათიღინი უფლება გვაქვს ალბათ, რომ ასე ვიფიქ-

როთ — „არამსიც“ უეჭველად ორ თვალს უნდა ნიშნავდეს, ორ მნათობს, ანუ მზესა და მთვარეს ორივეს ერთად ისევე, როგორც „შამაშში“, „ორმუზი“ („აპურა მახლა“) და ჩვენი მეგრული „ოუთაშა“, ანუ „მთვარე-მზე“, რაც, მოგეხსენებათ, რომ რატომღაც სწორედ „ორ-შაბათის“ შესატყვისია.

დიდი აზრთა სხვადასხვაობა ყოფილა სამეცნიერო ლიტერატურაში თვალს ამ ქართული ტომის სახელის — „მესხი“-ს ირგვლივ. ამ სახელშიც სრულიად აშკარად იკითხება აგრეთვე აი, ეს „მს“ ფუძე. სრულიად აშკარაა აგრეთვე, რომ, ასეა თუ ისე, ამოსავალში ეს სახელი მანაც „მცხეთასა“ და „სამცხეს“ უკავშირდება, მაგრამ იმდენად ორგანული ჩანს იგი თითქმის მთელი ძველი სამყაროსათვის, რომ ბიბლიაშიც და ძველ ბერძნულ წყაროებშიც ხაზგასმით მოიხსენიება და ქართველთა და ზოგადად იბერიულ-კავკასიური ენების ჯარჯა, ერთობ საყურადღებო ჩვენებებს იძლევა თურმე მის შესახებ, როგორც ინდოევროპული (მიზიური, ფრიგიული, სომხური), ისე ძველი ანატოლიური (პროტოხეთური) ენები.

მალაგასური პავანიში ერთ ასეთ წესს იცნობს: კერპს, ღვთაებას, რომლისთვისაც მერე თყვანი უნდა ეცვათ, ერთის ნაცვლად ორს აკეთებდნენ ერთად, ამით, ასე ვთქვათ, პატავს მიაგებდნენ დემონს — „ღმერთი მარტო ზომ არ იქნება?“ ორი ფიგურა კეთდებოდა და ერთად მიიჩნიოდა,

წყვილი აღიქმებოდა ერთად. ამ ორივეს თავთავისი საკუთარი სახელებიც ჰქონდა, მაგრამ კერპის ძალაში შესვლის დღიდან აუცილებლად ერთი საერთო სახელით მოიხსენიებოდნენ. მალაგასური რწმუნებით, ორი საერთოდ ძალას აღნიშნავს, ორი ძლიერია, ერთს იმდენი ძალა აქ შესწევს. ჩვენშიც დაახლოებით იგივე სურათია. ჩვენში დაუდგენელია, მაგალითად, დღემდე — გაიც და გავი. თუ ეს ერთი და იგივე კერპია ერთი და იმავე კერპის ორი სხვადასხვა სახელი, თუ ორი სხვადასხვა კერპი იგულისხმება ამ სახელებში.

„გე“ ბერძნულად (და არა მართო ბერძნულად, მაგრამ ამაზე ქვემოთ მოვახსენებთ) მიწას ნიშნავს, „გო“ ებრაულად — „უცხოის“, „გაიმი“ — „უცხოებს“ („იმ“ მრავლობითი რიცხვის მაქარობელია ებრაულში). „გავი“ და „გაიმი“ თუ „გა“ წმინდა ნინოს შთაგონებით დაანგრიეს ქართულდება, წმინდა ნინოს კი საქართველოში, მოგეხსენებათ, საკმაოდ მრავალრიცხოვანი ებრაული თემი დაზღა და, უწინარეს ყოვლისა, სწორედ ეს ებრაული თემი უწყვედა მასპინძლობას. მთლად აზრს მოკლებული არ უნდა იყოს ამიტომ, თუ ვივარაუდებთ (არსებობს ასეთი ვარაუდი, არ მაგონდება ოღონდ, სად და ვის მიერ არის გამოთქმული), რომ ამ „გაიმის“ „ამ“ აგრეთვე ებრაული სუფიქსია, „ცა“ კი დღესდღეობით გაურკვეველი წარმოშობისა და მნიშვნელობის დაბოლოება ამ სიტყვისა და მამინ ამ კერპის ამოსავალი სახელი „გა“ გამოდის, ანუ ებრაულად „გაიმი“ („გა-ეიმი“ ესე იგი). ქართულად კი — „გაორ-გა“, ან „გეორ-გე“, ან „გეორ-გა“.

აი, ამ ამოსავალი ორობის დამადასტურებელი ბევრი სხვა კერპისა და კერპთა წყვილების სახელი და სახელებია ცნობილი ქართულ წარმართულ პანთეონში, მაგრამ არის აგრეთვე მართო ერთი სახელით ცნობილი ღვთაებანიც, რომელთა სახელებშიც აგრეთვე ყოვლად თვალსაჩინოდ იკითხება ეს „ორობა“ — „ლაშარი“, მაგალითად, ანუ „ლაშ-ორო“. აი, ამ „არის“ (არსობის, არსებობის, ყოფნის) გენეტიკური კავშირი „ორობას“ ყოვლად თვალსაჩინოდ მოიხსილება მეგრულში: „მა ჯორტე“ (მე ვარ), „ის ორქე“ (შენ ვარ), „თინა ორქე“ (ის არა), „ჯგრო ორდა“ (კარგად იყავი) და სხვა.

სულ არაფერ შუაში არ არის ალბათ, მაგრამ მაინც მინდა მოვახსენოთ: საქართველოში ცნობილია ერთი ასეთი წარმართული ღვთაება — „ლომისი“. „ლომისი“, ანუ მალაგასური გამოთქმით — „ლუმისი“, წყვილს ნიშნავს მალაგასურად, „რუა“ ორია, „მისი“ — არსო, გვაქვსო, ამას ნიშნავს — „ლუ მისი“, „რუ მისი“, „რუა მისი“ — აი, ასე აღდგება ამ სიტყვის ტიპილოგია მალაგასურში, ანუ ორიაო, ესე იგი, ორი გვაქვსო. უნდა ვიფიქროთ, რომ მზე და მთვარე, დღე და ღამე, მამაკაცი და დედაკაცი, ორივე ერთად იგულისხმება ამ „ლუმის-ში“.

მზე, როგორც უკვე მოვახსენეთ, „მასუ ანდრუ“ იქნება მალაგასურად, ანუ „დღის თვალ“. სიტყვაში „ანდრუ“ (დღე) „ან“ შერწყმული თავსართია, „დ“ — მალაგასური გრამატიკის ნაძალი, დაახლოებით იმგვარივე მოველეა, როგორც გვაქვს, მაგალითად, ქართული სიტყვის „ტყე“ ამოსავალში — „დ-ხე“, ფუძეში გვერძია „რუ“, ანუ „რუა“ (ორი). ეს „ანდრუ“ მალაგასურად ნიშნავს აგრეთვე დღესაც და ცხოვრებასაც, ანუ საწუთროს, ზუსტად ისევე, როგორც ქართულში — დღე, დრო, საწუთრო. „ორო“ — ეს უკვე სომხური სიტყვა გახლავთ და ნიშნავს აგრეთვე დღეს. უცნაურია, მაგრამ ფრანგულადაც განითადი, მაგალითად, იქნება „განორო“, დღე კი „მურ“. კიდევ უფრო უცნაურია, მაგრამ რუსულშიც ასეა ეს დაახლოებით — „ზორა“ და „უტრო“. იგი მწუხრი და იყო განითად, დღე ერთი — საფიქრებელია, რომ ქართული დღეც აგრეთვე ორი იყოს ამოსავალში და დღესა და ღამეს ორივეს ერთად ნიშნავდეს, ანუ დღე-ღამეს.

ერთი და ორი მალაგასურად იქნება „ირაჰ“ და „რუა“, სომხურად — „არაჩინ“ და „ერკუ“ („არაჩინ“ პირველი სომხურად და „მეკ“ არის ერთი, მაგრამ ერთი და იგივეა მაინც ეს და ამოსავალში შეიძლება პირიქითაც ყოფილიყო). ღმერთის, შემოქმედის, სომხური სახელია „არაჩინ“ („ასტვ-ვან“, ანუ, ჩემი ვარაუდით — „ას-

ელ ტვან“ — სიტყვის, ღმერთის მოძიკებს უნდა ნიშნავდეს). მალაგასურადაც ღმერთი იქნება „ანდრიამანტირა“. ღმერთის ქართველურ სახელებს თუ დაუფიქვინდებით — „ლორონო“, „ლორონო“, „ლორბოთი“, „ლორბოთი“ — უმჯველად შეგაძინებთ, რომ „ორი“ და „ერთი“ იკითხება აქაც ყველგან — პირველ ორში „ორო“ ის-ისი მკაფიოდ სიტყვის დასაწყისში და „ერთი“ დაყრუბულია სიტყვის მეორე ნაწილში, მეორე ორში კი პირიქით — „ორია“ დაყრუბული სიტყვის პირველ ნაწილში და „ერთი“ იკითხება მეორეში. „ორ-ერთია“ ქართულად ღმერთი. ამას მართო მე კი არ ვამბობ, ამას იტყვის ყველა (უთუ ვამბობ, ღვთის წინაშე), ვინც ჩვენი, ქართული უძველესი სიმღერების დღესდღეობით უკვე მნიშვნელობადაკარგულ სიტყვებს ჩაუფიქრებდა — „ჰარირა“, „კორერა“, „კორადა“, „შინა ვორ გილ ვორ გილ ვოსა შინა ვორ გილ ვორ გე გე“ („ორი გე“ — ამაზე ქვემოთ კიდევ უფრო დაწვრილებით შეგჩერდები)... სამეგრელოში დღემდეა შემორჩენილი ღმერთის კიდევ ერთი უძველესი ქართული, თუ ქართველური სახელი — „ჟიინ ორთა“. „ორთაა“ აქაც, ანუ „ზედა ორთა“. ორი სვანურად „ჰორია“ დღესაც. აი, ამ „ჰორის“ ამოსავალი ფორმა უნდა იყოს „ჰარა“, ერთის ამოსავალი კი „ირა“ უნდა იყოს და ღმერთის უძველესი ქართული სახელი მაშინ „ჰარირა“ გამოდის. მიმწუხრუ ზაგშვეებს რომ მოუფრთხილავს რომელიმე ბებია ან ბაბუა და ზღაპრებს უყვება, ამას ჰქვია „ჰარირა“ მალაგასურად.

„მე მითქვამს და თქვენ, თუ გინდა, ნუ დაიჯერებთ“; — ასე ამთავრებენ ხოლმე მალაგასი მეზღაპრები თავიანთ ზღაპრებს. მე ჯერჯერობით ვერ მოვახსენებთ ამას, რადგან კიდევ ბევრი ამნაირი ზღაპარი მაქვს მოსაყოლო ამ წიგნში, ამ მანათ ზღაპრულ კუნძულზე ნანახმა და გაგონილმა რომ შთამავონა.

**მეცნარე,
რომელიც აპონჯებს
აღმზინს**

ვინერულის დედაქალაქ კარკასის უნივერსიტეტის ბოტანიკურ ბაღში ერთობ უცნაური მცენარე ხარობს. ახეთია „მუწთა მცენარე“. თუ ადამიანმა ამ მცენარესთან ცოტა ხანს შეყოვნა, ორი დღე-ღამის განმავლობაში კარგებს ლაპარაკის უნარს.

**მეცნარე, რომელიც
აღმზინს ატყობს**

არბეთილი ბოტანიკოებმა მიაკვლიეს მცენარის ერთ ბუჩქს, რომელთანაც მიამღებოდა ადამიანი ნახევარი საათის განმავლობაში შეურყეველად იცინის.

მეცნარე „შხაპი“

მრიდანას ქუჩებში ხშირად შეგინდეთ უცნაურ ხეს, რომელიც ტროპიკულ პანაქებში დიდად ახალისებს ადგილობრივ მცხოვრებთ. სამშაორებ აქიარებთ მიამღებებს თავებზე მხეხება სახამონოდ გამარჯობებელი წყალი, მცენარის ფოთლები რომ დაზოგოვებ, ამ ხის ფოთლები დამით მჭიდროდ იხვევა და დიდი რაოდენობით ტენს ატარებებს, დღითი კი იხსნება და ბუნებრივ შხაპად აქცევთ.

**ახალი დელიბაბსი —
ბრინჯანთები**

იაპონიის რეტორენების შენის ახალი კერძი — დელიკატები კრიზანთების საღაითი შეემატა. ამ ყვავილს ადრებულ წყალს ახსამენ, უმატებენ სხვადასხვა არამატულ სანე-

ლებელს და მათყარის შეკრის ფხვილს.

იაპონელი კულინარები დარწმუნებული არიან, რომ ზემოთხსენებული ახალი დელიკატები ხელს უწყობს ადამიანის სიხსნევის და ჯანმრთელობის შენარჩუნებას.

**მეცნარე პარდი
„ჯინა“**

შვიტორელმა მეცვავილებმა გამოიყვანეს უფოთელი ფერის ახალი ვარდის ქოში. ცნობილი იბალილი მხაიზობის, ჭინა ლოლოზრიჯადს პატვისაცემად „ჯინა“ შეარქვეს. ამ ვარდების თიჯველი მიართვის კილოკარკლავს ხელაქ შენევაში ვარდის კანეროშორისი კონტრესტე.

**„ტომბიტი“ თუ
გომიფორი**

ნაყოფი ერთი აქვს, ხახელწოდება კი სხვადასხვა — „ტომბიტი“ და „პომიდორი“. ხოლო ბოტანიკური სახელწოდება — დიკოპტერისეუმ ესკულენტუმ — „მგლის ატამი“. ბევრს ზგონია, რომ ხიტყვა „პომიდორი“ ნიშნავს მის ნაყოფს, ხოლო „ტომბიტი“ კი მისი ნაყოფის გადამშავებით მიღებულ წვენსახატებს.

მისი სამშობლის აფერიკის — მექსიკისა და პე-

რუს ადგილობრივი მცხოვრებები ატყობენ და იწიკები „ტომბიტი“ — ტომბაქს უწოდებდნენ.

ამერიკიდან ევროპაში შემოტანის შემდეგ იტალიელმა ბოტანიკოსმა მატლიომ მის შეარქვა „პომიდორი“ — ე. ი. ვაშლის ოქრო (ოქროს ვაშლი). ასე შეჩაჩა ეს ევროპული სახელი, თუმცა ატყობური სახელიც შეინარჩუნა.

**პარპრი სემი —
(კოსმოლი ნაყოფი)**

ავკადლო მრავალწლიანი მარადმწვანე სუბტროპიკული მცენარეა. მისი სამშობლოა მექსიკა, სადაც მოსახლეობის საკეპში იხითვე ადგილი უჭირავს, როგორც ჩვენი ხორცის მტად გემრიელი და ნოყიერი ნაყოფი აქვს, რომელიც დიდი რაოდენობით შეიცავს ცხიმებს. ხოლო მშრალი ნივთიერების შემადგენლობით მას მხოლოდ ხანაში თუ შედრება.

თავისი სინოყიერი ავკადლოს შუი კარკახა და საქონლის ცხიმს უტოლდება. ნაყოფი შეიცავს ყველა სახის ვიტამინს, საშავიეროდ არ შეიცავს შაქრებს, რის გამოც სახარგებლოა შაქრის დიაბეტით დაავადებულთათვის. ეს ერთადერთი მცენარეული ნაყოფია, რომელიც შეიძლება იარსებოს ადამიანის ორგანიზმში, თუ მას წყალს მიეწოდებთ.

ავკადლოს დიეტას იყენებენ კუჭის შევადინობა და საჭმლის მომწელებელ ორგანოთა სხვადასხვა დარღვევების დროს, აგრეთვე ათროსკლეროზისა და მიკერტონის საწინააღმდეგოდ. დასასაზურებლად შეედის კოსმონავტების შენეობს ხანგრძლივი ფრენის დროს.

ავკადლოს კულტურა ნაკლები ყვავაჭმედა. ხარობს მხოლოდ იმ თხილ ადგილებში, სადაც ციბრუნებს აწეუნებენ, იგი ვაშენებულაა შვეი ლდის პირას საცდელ სადგურებში, საკულტეო ნაყოფებში, აგრეთვე საკარმიდამო ფართობებზე.

გეგვიტი

საონკრეპანი

**შემდგომი საბაჟონის
შემდგომი გასწორება**

ცნობილია შვიდმა გეგვიტირმა. კარლ ლინეიმ 1762 წელს მცენარეთა კლასიფიკაციის შედგენისას ჩაის მცენარე გაუო ორ სახეობად — შავი და მწვანე.

კარლ ლინეს ეს მცდარი შეხედულება გეგვიტირებაში დარჩა მთელი ერთი საუკუნე, ხანამ 1852 წელს დაატყობებდნენ, რომ შემოსხნებულნი შავი და მწვანე შუა ჩაი მიიღება ხოს სხვადასხვა სამეობის ჩაის მცენარისაგან, არამედ ერთი სახეობის მცენარის ნაწი ფოთლების დუყების სხვადასხვა ტექნოლოგიური რეჟიმით გადამშავების შედეგად.

შავი ჩაის მიხაღება ჩაის მცენარის ნაწიას ფოთლებსა უნდა გაიაროს დროის და ფერმენტაციის პროცესი, ხოლო მწვანე ჩაის მიხაღება კი გაორგანიზების პროცესში, რომლის მიხანსაც წარმოადგენს ფერმენტების დაშლის დრო შენაერთების ფესვსაცაი, რომლებიც მწვანე ფოთლებში არსებობს.

ბანფმბი სემე

კანფტეტი ბევრს უყვარს და იმ ბათობის, მწვანე კონცხის, ურცის, ფოთის, ანაკლიის, ზუგდიდის პატარა მცხოვრებლებს, რადგან ის დიეტოციტი გახდა და მტად მჭირი, ურჩევნით ის კანფტეტი, რომლებიც ხეზე ორდებენ და ამიტომ იხინ ამ წუხბარის შეხაქეუნა ხეზე დიან. ეს ხეები ხარობს მათ საკარმიდამო ნაკეფში, სკოლეუბში, საკოლმეო ნაკეფებში, ბაღებში, შარაგუნებზე. შემოდგომაზე აყიდება

შვიდ წლებშია ბაზრებში.

ამ ხეს კანტონის ხე ეწოდება; ბოტანიკურად კი პოკონია. მოსწავლეები სიამოვნებით წუწნიან მცენარის ყავისფერ ნაყოფს. იგი რბილი და ტკბილია და როგორც სპაინდელტ სტანდარტებს მოეთხოვება, შეფუთულიცაა ყავისფერ სახვევში.

მისი სამშობლოა ჩინეთი, ყვავილი მდიდარია ნიქტარით, ამიტომაც მის ყვავილეთის გარდა ეტანება ფუტკარი. ნაყოფში მანა შეჭარბა. დანარჩენი კი სხვადასხვა სახარებელი ნივთიერება. გააჩნია სამკურნალო თვისებებაც — ფუნგუს აბსორბირებად და სხვებზე. გააჩნია სამკურნალო თვისებებაც — ფუნგუს აბსორბირებად და სხვებზე.

პურის ცხობის ინტროდუქცია

შედეგებს დროში სხვათაგან განსხვავებით სხვადასხვა სახეობის ხეხობები არსებობდა და აქ სწავლად მდებარე პეტროპოლისის ხეხობის დიდ პატივს სცემდნენ, ხანდახან შიშველი ხახვითა და მანადასწრე ხეხობით. ძველ გერმანიაში მუხუნოვან ხეხობას, რომელიც ცხობის დროს უფრო მეტ შეჭარბანს ცხობის დაწვავდა, შეიქმნა სხვადასხვა სახეობის ხეხობები.

ჩარლ დარვინის მსოფლიოში ყველაზე ღამაზ ხელხელ კარბონატები მია-

ჩნდა, ხოლო ჩერქეზ კალენის მიწის პირით ბადალი არ შეედა. სწორედ ამი გააკეთებულა ბადალი სპარსეთში და სხვადასხვა სახეობის ხეხობები — წიწის დიდი ინგლისელი შეიქმნა. მწვლია სპარსეთში მოიპოვოს თანდაც ერთი დიდგვაროვანი, რომელსაც დიდა კარბონატის ჩერქეზი არ ყოფილა.

ახეთივე აზრს გამოთქვამს ცნობილი ფილოსოფოსი იმანუილი კანტი.

საორბული კალენდოსკოი

შარლ პუნაპური

ახლანდელ ფრანგული ინტროდუქციის ვარკვლავი შარლ პუნაპური. შევიდა რაში სახლი შიგნით. მისი თქმით, ძლივს შეიქმნა სახლი, დადაც შეხანაწივად გარშობს თავს. ახლანდელს ჰყავს შეფუთული ულა, რომელიცაც 28 წლის წინ იქორწინა, და 25 წლის ვატიშვილი ნიკოლაია. მომღერალს ძალზე მშვენიერი ცხოვრების პირობებს უქმნის მეუღლე, იგი სრულად არ არის ამბიციური, არ უყვარს საქაულები და წვეულებები.

შარლ ლი ლუბინი — რიპის მწიგნობარი

ახლანდელს ჰყავს ლი ლუვინი კონცერტების გამართვის მუშაობის მუშაობა, ხადაც 1928 წელს ჩაერჩილი ალბონის ხომლარები შეასრულა, რაც უმშაობად რაკონსტრუქციის შედეგად იქცა. თავის დროზე ჰყავს ლი ლუვინის ცნობილი მომღერლებს ჩაქ ბერის და ლიტლ რიპის დიდი უტოლებდნენ. 1935 წელს ჰყავს ლი ლუვინი ჰგავი დიდი რაკონსტრუქციის მუშაობა გაიქცა ხადაც. შედეგად გოში იგი რაკონსტრუქციის მუშაობად იქცა. მას მუშაობა და „კულედი“ შეარქვეს, რომელიც მომღერალს ხსნობდა არ მოწონებდა.

ნდა. ხანგრძლივი შეხვედრების შემდეგ ჰყავს ლი ლუვინი კვლავ მოხიბლად მარბრები. მის კონცერტებზე ცარიელი ადგილები თითქმის არ იყო. ეს კი იმის დასტურებაა, რომ მისი ხომლარები ახლაც ხანაწივანო მოხსნებდა და რომ ჰყავს ლი ლუვინი კვლავინდებურად რაკონსტრუქციის მუშაობა.

სამსახურის მუშაობის ვარკვლავი ხომლარები სტრუქტურის იტალიის „პარმანა“ ინსტრუმენტების „ხარსელინაში“ დაბრუნდა. „ხარსელინაში“ ვიქტორია დენცა ბუნა გასაპარა ფეხბურთელის ამ აქციას „შინ დაბრუნება“ უწოდებდა.

კოლმანდის „იაქსმა“ და იტალიის „მილანო“ ფრანგ პატრიკ ფერიას მათზე მოილაპარაკეს. „იაქსმა“ 25 მილიონი დოლარი გადაიხდა და 20 წლის ვარკვლავიც მისი კუთვნილება გახდა.

ბერმანდის ფეხბურთელმა კლემენტ ბარბოლმა, რომელიც ევროპის X მილიონობის ფინანსური თამაშის დროს 27 წუთის მანძილზე ორი გადაწყვეტილი გაიტანა და ერთწუთულ მატარებელ იქცა, ახალი ორწუთიანი კონტრაქტი დადო იტალიის კლუბ „რუინტუსთან“.

კოლმანდის ნაკრების მატარებელი ვოლანტი ხომლარები „პორტუგალიაში“ გადავიდა. მან „ხარსელინაში“ წახული ვიტორ ბაია შეეცადა.

საბუნარბოთის ყოფილმა სუპერ-გუნდმა „მარსელმა“ მცველ ბერნარდო ხომლარის ნაცვლად ზეზინი. ადლისონმა „გრემიოსთან“ ერთად ხამრბო ადრიანის ლიბერტა დორის თხის მოიპოვა.

ბუნდის „იესერანს“ ახალი მწვრთნელი ჰყავს. იგი იტალიის „იუვენტუსის“ ყოფილი ხელმძღვანელი ჰყავს მათზე. ბუნდის მწვრთნელი ორწუთიანი. ადრიან იმბოტი ადრიანი, რომელიც ფეხბურთის მალდლონევი და მოთამაშეობის სწავლა სწურობით, განაცხადა ახალმა მწვრთნელმა.

სორბანდის ნაკრების მოთამაშე ნიკოლა იტალიის ინსტრუმენტის „რელონი“ ინგლისის „ნოტინგემ ფორესტში“ გადავიდა. კონტრაქტი ხამრბო.

იტალიის რუქტორი იტალიის „ბორსონი“ მუხუნის „ბორსონი“ გადავიდა. 28 წლის ფეხბურთელი გერმანულმა კლუბმა 25 მილიონი დოლარი გადაიხდა. კონტრაქტი ორწუთიანი. „რაკონსტრუქციის“ იტალიის ადრიან იტალიის პარტნიორი იქნება. — განაცხადა „ბორსონის“ მწვრთნელმა ჰგავი ტრაპანიონი, რომელიც ერთწუთიანი შეხვედრის შემდეგ კვლავ ხამრბო. ფეხბურთელის ზადგა ხამრბო. რაკონსტრუქციის იტალიის ნაკრებში ცხობა ჰყავს იტალიაში.

შეიარაღებული ჩემი

უის ყოველდღე უჩვეულოდ არტული და უწინო ცხოვრება. ჩახაც „სერგენტის კოშკის“ ავტორი ენერჯა, შეიძლება ითქვას ალბათ, რომ მისი უძლიერ კორფინების ბრალი იყო. თვრამეტი წლის ორორ დღეებში, ჩერ კიდევ სრულიად გულუბრუნყოფილი გოგონა, რომელიც უკვე კია გვიჩინაა და ვაცვითელ ოსუყად, ბარონ კაზიმირ დიდუღვანის მითხოვეს ცოლად, თავის ქმარს — უკაცრავად პასუხია და — თავისხავე მოსამხატვრებთან მიუსწრო, ასე ვთქვათ, პარისშიარ, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით.

წყობიდან გამოვიდა ახალგაზრდა ქალი. — სირცხვილია ამისი გაცეთება მოსამხატვრებთან! — იყვირა, — შენი ტოლი მაინც იყოდო...

ეტივანობა იმ წუთში მის გულს ახლავს კი არ გაყარებია, რადგან ცოლქმრული ურთიერთობა იმხანად რაღაც გულსისაძრე, ძალიან მტკიცეყოფდა და უხანა ახმად მოიჩნდა. წერდა: „გვერდიანს როგორც წმინდანებს, მერე კი, ერთ მშვენიერ დღეს აღმოჩნდებოდა, რომ საქონლები ვერა!“

სიყვარული მისთვის იმხანად იყო „ქრანობა, როდესაც შენ ხუბს იძლევა“. წერდა: „ეს რა ლამაზივია რა ხანსაღრობაა არ მესმის, რა სიამოვნებას ნახებოდნენ კაცები ამ სასაცილო და ცხოველურ ტანვარჯიშში. სულმოთქმელოდ ვილოდები იმ წუთს, როდესაც ის დაიძინებს და მერე ვტირო. ნეთუ ეს არის ცოლქმრობა!“

ჰოდა, ასე და ამგვარად გულდაწყვეტილმა ბარონმა ახალგაზრდა მუდღელმე მძლე სიყვარულს დაუწყო ძებნა. ქმართან ერთად სამხრეთში ერთ-ერთი მრავალრობის დის ქერ ბორდის ტრიუნფლის მოხილვე, ახალგაზრდა პარკურობის ამხანაგი — ოსილენი დე სენი ნახა, ვისთანაც თავის ვეშოზე შეიძლო ცინებდა. მიატოვებდნენ ოსილენ კაზიმირს და სერინობდნენ ზელიხელაკიდებულში პირენებში.

ერთ მშვენიერ დღეს ორორმა და რკელინმა აღმოაჩინეს, რომ მათი ხანგრძობი ერთი და იგივე ასოებითა და სხედრებით იწეუბოდა. რომანტიკოსები იყვნენ ორივენი და ტირილდენ ვასქდნენ, ხასტუმაროში ლამის ხელზე ატატებულდნენ მიიყვანეს, ისე იყვნენ გრანობებისაგან გათავადულნი.

ორკლინს, უნდა ითქვას ესეც, არასოდეს ვაცვლიდა გულში, რომ გამოჩერიყო ორორის საყვარელი. ეს იყო მხოლოდ, ხელ ერთობლივად მოიკრიბა მთელი თავისი ვაშბედობა და კიხეჩვე ეპბოზრა ზურგდგან ორორს. ერთხელ და მეორედ

კინალამ გული შეულონდათ ამ დროს. ბედნიერებისაგან გაბრუებული ორორი შეუძლებლად ერთად ნაწინს დაბრუნდა, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ და ვაჯრბებლა ეს იდილია ორდულინთან უკვე წერილობით. ამ მხურვალე წერილებში შეინახის, რა თქმა უნდა, ცნობილი იყო კაზიმირისთვისაც, რადგან ორორი ისე იყო ვატაცებული, რომ არ შეეძლო ამისი დამალვა არავისგან, თუდღაც ეს მისი ქმარი ყოფილიყო...

ამ მიწერ-მოწერამ კი ხნით ვააშხიარულია და ხასიათზე მოწყყანა ბარონის ახალგაზრდა მუდღელე, მერე თანდათან, ოდნავ ვალგოიანებულმა, მიიხედ-მიიხედდა თავის ვარშეშო და თავის უკვე საქმიად გამოცოცხლებული თვალებით დაინახა, რომ მისი ერთი პავშეშობის ამხანაგი რაღაც ვანსაკუთრებულ სინაშეს აშეღავენება მათთან ურთიერთობაში. სახელიც ლამაზი ჰქონდა — სტეფან ავასონ დე ვრანდსანი. ეს იყო ერთი ახალგაზრდა ნატურალიზტი, ცნობილი კიუვიეს თანამშრომელი, რომელიც იმ ზაფხულს თავის მშობლიურ ბერაში ატარებდა.

სექტემბრის ბოლოს პარიზში გაბრუნდა. ორი დღის მერე ამანაც შეტრა ბარგი და პარიზს ვაგვეშავრა მის მოსახალხულე ბოლოდ.

— ექიმს უნდა ვეჩვენო. — ქმარს უთხრა, — დღეობა მაწუხებო.

ნაწინს რომ დაბრუნდა, რა თქმა უნდა, უკვე სრულიად ვანსაკუთრებული ვახლდათ და ამასთანავე ფეხშიშვე ცხრა თვის შემდეგ პალიმფილი შევირა, რომელსაც სოლანგი დაარქვა და რომლის ჩახახვის დროსაც ვერაფრით ვერ იხიენება კაზიმირს...

მერე ის იყო — მეგობრების წერეში ერთი ახალგაზრდა, ძალიან მორცხვი მწერალი — თილე ხანლი ვაციენი. სიერობიდანვე ერთად მივიარის შეუძლე და ცოტა არ იყოს, თვალშიმაცურად საუბრობდნენ... აადა, იქვე, პარკში იყო ერთი პატარა ფარდული. ერთხანიათინ ხმატბილი საუბრისა და სიერობის შემდეგ ორორი და თიული სწორედ ამ ფარდულს მიადგნენ, სადაც კაზიმირის მიერ თავისი მოსამხატვრებებისათვის ვაწყობილი საწილი დახვდათ...

რადენიმე თვეში კი ისინი უკვე ერთად ვაგვეშავრნენ პარიზს და სენის ქუჩაზე დაბინავდნენ.

საბრტეხი ხანსარი რომ ეწოდებოდა, ორორმა თიულ ხანლისთან ერთად დაწერა რომანი — „როზი და ბლანში“, ხელიც ერთად მიაწერეს ამ რომანს — თიულ ხანდა ამის მერე ორორმა მარტომ დაწერა

რ. ხანლი. ა. მიუსხეს ნახატ.

რა ერთი წიენი, მაგარ ფსევდონიმი ხანლი შეინარჩუნა და სახელად ამქვარად ურთე ირია.

ორ წელიწადს ცხოვრობდნენ ასე, მერე კი ორორმა თიულის ვიდაც მრცხვებთან ერთად მიუსწრო ლიგინში... ვანროსხებულმა მათივე მიატოვა ისე, რომ სხვა საყვარელი ადარ უქენია. სექტანტობით ამ მხრივ არ გამოირჩეოდა და პატარა ხანში კავშირი ვააბა მარი დარჯვალთან, რომელიც ამავე დროს ალფრედ დე ვანის საყვარელიც იყო.

ერთ სანდმა ვაციენებით შეივარა ეს ქალი და მათ ვანსურელიც კი შეარქვანეს. ისინი წერდნენ ერთმანეთს გულმხურვალე წერილებს და ყოველგვარი თავშეკავების ვარშეშე დიდებოდნენ სიყვარულს, რაც ერთობ დიდ საგონებელში ადებდა საწყალ ვანის.

ამ სრულიად ვანსაკუთრებულ მეგობრობას ხელდაც არ შეუშლია ხელი ორორ ხანდისათვის, რომ ერთ მშვენიერ დღეს მერიმეს საყვარელიც ვახბდარიყო. მაგარამ ეს შეხვედრა მარცხდამანც საპატოლ არ დურხრა „კოლომბას“ ავტორს, მერემომ — ცხოვრებაში ალბათ ერთად ერთხელ — ვერ გამოიჩინა საყმარისის ვაცკაცობა...

მერე იყო მიუსხე. მიუსხე ლამაზი იყო, ცინიკოსი, ვკვიანია... ურც ხანდის გული უკვე მონადედა გულში გახლდა. აღტრებდა, რა თქმა უნდა, შეამჩნია ეს. თხეშით ტირფაშედ პობეტი იყო და ერო ხალხის ასეთი აკროსობის ვაუნშავენ ურც ხანდს რღმდის იქენება, ვამოუთმეულ გრნობის სანაცვლოდ ინებებთ, ენა ამოვიდგა, სიტყვა ვანვავოუოი მიასვეს ხართ მპყობილი უმეი გულის, ამ გუ-

ლის ყადრი **რომი** ვაკოლინათ, სიყვარულს ლეიტენანტი მადლი მეც შემოსავდა თვეებთან ერთად. ჩემი კალამით **დავამწმინდე**, როგორც წაგებულნი ომის ალამი, **მძვინვარებენ**, თქვენს ფერხობით. წაიციოთბეთ სალი გონებით **მარტად** ყოველი თავი — სიტყვა ამ სტროქების". **ფორე** ხანდის პასუხი ეს იყო: „ამ მხურვალეების გრძნობებისას შობა ალბათ ღამე, ღამით შობილი განიკითხოს სკოლის ისევე ღამე“.

ეს სიყვარული ერთი ყველაზე უფრო **რომანტიკული**თავიანი გამოდგა. სახეარნოდ სახალისოაგებნი დაიარსდნენ, ოცნებობდნენ, რომ ოდესმე ერთად მოიქადავდნენ თავს, მარწყვის ნაყინს თავის ქალიდან გეპალებოდნენ...

მეტი ვენეციაში გადახარდნენ, სადაც მიუხე, ხარისკობებში სწორი სტუდენტების გამო, ავად გახდა. ფორე ხანდმა ისარგებლა იმით, რომ მიუხეს პალატინაციები დაეწყო და უღალატა მას მისი ავე ექიმთან. ფეხობდა, რომ თავისი ხეკტიელი ყოველთვის შეეძლო გაეშართებინა მიუხეის დროებითი გონების დაზიანდულობით...

მაგრამ ახალგაზრდა ალფრედი ბოლოს დაბოლოს მიხვდა, რომ არ იყო შიშად ნორმალური ანაბეი, დოქტორ პაუტელის რომ ზოთთან ერთად ეძინა და არც ფორე ხანდისათვის დაუშვალავს ეს თავისი აღმოჩენა.

ეს აქუარო წესიყო, — აუხსნა ფორე ხანდმა. მიუხეიმ არ დაიჭრა ეს, მიხვდა, რომ დალაშქრდნენ და კიდევ უფრო დაძმობდა ამის გამო მისი ავადმყოფობა. დოქტორმა პაუტელიმ და ფორე ხანდმა ამ გარემოებით ისარგებლეს და კიდევ უფრო ღრმად ვაიციეს და დაუხსნილდნენ ერთმანეთს.

„ლაიფების“ ავტორმა ბოლოსდაბოლოს ხელი ჩაიქნია და პარიზს დაბრუნდა. რამდენიმე თვეში ფორე ხანდიც დაბრუნდა პარიზში პაუტელისთან ერთად, რომელსაც ვერა და ვერ ეღივოდა თავისი გულმხურვალეებისა გამო.

მაგრამ პარიზში პაუტელი მაინც მიატოვა და ისევ მიუხეს შეუფხე დროგანში. ეს შეჩერება ხანმოკლე გამოდგა, რადგან მიუხემ ბოლოს ცემა დაუყო ფორე ხანდს, როგორც ჩანს, იმ შეზუთით, რომ სიყვარულიან თამაში არ შეიძლება...

ანუ გაყარნენ ბოლოსდაბოლოს, ამეჩრად უკვე სახალისოდ და ფორე ხანდა ერთი ბერიელი ადვოკატი — მიხეილ დე ბურტი ვაიციყო, ვახდა მისი საყვარელი, მაგრამ მალევე შიატოვა, უმეყოფილომ ამეჩრადეც...

ეს ის დრო იყო, მარი დაეგუს რომ წერდა: „ძალიან მაგარი ხელი მაქვს და ჩემი შეხადერი ინსტრუმენტი ვერ მიშოვია“.

პაინანოზე იყო ლაპარაკი. მოდა, ლისებმა ვაიციყო ერთი ახალგაზრდა პოლიენელი, ჰახუნდა — ფრედერიკ

შოპენი, ვისი თითების მოძრაობაც ერთობ ეახა რომანისტი.

შოპენი ვახდა მისი საყვარელი ოც გამასა და ერთ პრელუდიას შორის... ეს კავშირი შეიღ წელიწადს გრძელდებოდა და დაიჭრა სოლიან დაუდევანის, ერთ ხანდის ქალიშვილის ეკლექციკის გამო. სასიკეთლოდ გადავიდებულნი დაშორდნენ ერთმანეთს.

„ილიანას“ ავტორი, რომელსაც უხრამლოდ არ შეეძლო მარტო ძილი, ამის შემდეგ კიდევ რამდენიმე საყვარელს გაჩინდა, მაგრამ ნაკლებად მნიშვნელოვანს. ერთი კუბტიც ჰყავდა ბოლოს... არადა, ამ დროს წუთს არა შეარგავდა უქმად, მისი ცხოვრება ხული შეუდა სისხლსავსე გახლდით. დღისით წერდა, საღამოს უყვარდა. ამ არაჩვეულებრივი ქალის ცხოვრება, რომელიც თავისთავს მამაკაც მწერლად მიიჩნედა (თავის თავზე შიშობდა მამრობით სქესში ლაპარაკობდა და ჩიბუხს ეწყოდა) შეესანიშნავად არის დაბატული ამ დიალოგში, რომელიც ერთმა მისმა თანადროვე ფურხანლისმა გამოაკვეყნა:

— ვერაფრით ვერ მოვახრებ, რომ ფორე ხანდმა მიიშობა... ჩივის ერთი ახალგაზრდა ავტორი.

— ო, ღმერთო ჩემო! — მიუგებს ფორე ხანდათმ დაახლოებული პირი — დღისით ეს კაცი ხული დაეკეუბლია.

— ხალაშოვ? — ხალაშოვს პირიქით, ხალაშოვით ეს ქალი ჰყავდა დაეკეუბლი... ბოლოსდაბოლოს ფორე ხანდი ხვდება ალექსანდრ მანუსს, რომელიც ცამეტ წელიწადს ცხოვრობს მასთან ერთად...

აი, ამ, დონ ფუანის საკადრისი ტემპერამენტის შეწყურე ქმარს ფორე ხანდა: ხა, ბოლოსდაბოლოს ყოველად უცნაური სიხაყე ეუფლებს. იქამდეც კი მიდის, რომ 1869 წელს ნაპოლეონ მესამეს უგზავნის თხოვნას, საპატიო ლეგიონის ქვად მიიშობეთო, როგორც რკინას.

აი, ეს წერალი:

„ჩემი ცხოვრების მიმწერებ (ამ დროს 78 წლისა) მე ვითხოვ საპატიო ლეგიონის ქვას. ვითხოვ რა ამ სახალისოს. მე ვგულისხმობ ახა მხოლოდ ქვეყნისათვის და ხელისუფლებისათვის ვაჩუქებ ჩემს უმყველო სახასურს მოყოლებული 1815 წლიდან, იენენ არასკამარის; მე

ფორე ხანდი

ვგულისხმობ აგრეთვე იმ სახასურს, რაც მამარმს გაუწევია 1798 წლიდან ვიდრე ელზიდან დაბრუნებამდე. ამას გარდა, ვხედავ შეგახსენით ჩემ მიერ გადაბრუნოლი ცოლ-ქმრული უხედურების ანაბეი, რაც უკვე ისტორიას ეუფლებს. დაქორწინდი რა დღისხილ დიუპონზე, რომელიც ლიტერატურულ საშუაროში ფორე ხანდის სახელთ არის ცნობილი, მე ძალიან ბევრი სისხატყე ვაღივებთ, როგორც მეუღლემ და როგორც მამამ. მე მგონია, რომ ვმსახურებ გარკვეულ სიხამათას იმეოფარ, ვინც მოწმეა ჩემი ამ არაჩვეულებრივად დაძაბული ცხოვრებისა და არსებობისა“.

მაგრამ იმპერატორი თავადიც იმდენ ადამიანს აღგამდა რკებს, რომ არავითარი უხრამლება არ მიუქცევია ამ ვილაც უხედვანის თხოვნისათვის, რომელიც ასე ნაკლებად იმსახურებდა ამ ყოველად წარჩინებულ ვაჟს.

ფრანგულიდან თარგმან მამუშაპ ბერიგალიამ.

მ. სანდი. ა. მიუხეს ნახატი.

ახალი რეკლამა

შენ ვართ...

თუ რაიმეში დაგჭირდა,
ან იქ ვიქნები, ან აქო,
მასხენე, შენთან გაგნდება
მყის, საქართველოს ბანაკო,
შენ ერთს გეძღვება უფლება,
სიცოცხლე ჩემი განაგო.

სოფელი მასხენდება

გათბება ღელე, სულ მალე
ფაში დადგება ტოფობის...
ივოგებს გაშლილ ეზოში
თავადურილი ოფოფი.

ჭირხლი ედება კრამიტებს,
ჯერ კიდევ ზამთრის თოშია;
ფრთხობდაწინწკლული, მოფრენას
მერცხაბს დასწრებს შოშია.

„რა მომითანა?...“

(ჩემი ბიძის საყვარელი ზეპირსება)

ბან ქარვისფერი ყურმენი,
ხან ვაშლი მომაქვს ნაქარი,
შინ მხვდება ჩემი სიცოცხლე,
ჩემი სულისდგმა — ბაქარი.

მოლოზბული ხრიოვი
იმან მიქცია ეღებდა,
არ არი ქვეყნად საუნჯე,
მისთვის რომ არ მემეტება.

სოფელი ჩასვლა

დანგრეულ საყდრის ქვიტიკითათ
საცაა ღვეცემი,
ჭადარა წვერის ჩარჩოში
მონანს ძმაკაცი ჩემი,
ისიც შეიღმკვდარი მამა,
ეწვის შუბლი და თხემი.

უცნაური სხა

გარდაცვლილი დამეისზირა,
მითხრა ასე: თუ გივარდა,
დიდ ზალაში, სამახსოვროდ,
გამიშალე სუფრა ფართი...
გამიკვირდა, სად შემატყო
ამის ნიჭი და სიმარდე.

ზამთარი, თოვს...

ტრილებენ ფანტლები,
ცაში მიმოფანტულები,
სად მოვანხო თბილი ქურქი,
თქვა, წინდა, ბანდლები,
უნდა შეურვიდე, ბედთან
რას გახდება დამღურებით,
სულ აივსო ეს ქალაქი
ტყურებით, დაბღურებით.

ჩემი დილა

ჩამოვთავე დამართი
(ნავთს ვეძებ სუფთას, იაფს),
შავად მოუჩანთ მუცლები
ნახამთრად აკაციებს,
აქვე ზოზინობს მდინარეც,
ტანში რო გავაციებს.

ვევლას აპოროს

არ აყვები მაიმუნს,
ვერც დამძალავს ცღუნება,
არც მწამს ბილწი მარჯვენის
მხარზე მოთათუნება.

ვისი დაცვა მჭირდება,
ან ვისი გამხნეება,
ათას ბოროტებისგან
რომელს უნდა შევება.

ბელი სიბრძნე მასხენებს,
იქცევიო მიწადვე,
ნურვის გადაუტანოს,
რაც რო მე განვიცადე.

ღრომეფარული

რა მცირედა, რაც დარჩა —
იმედი წელის, იმ ათის, —
თანდათანობით მეღვევა,
შავმა ფიქრებმა იმატეს.

შენც აღარ უვლი ჩემს ეზოს,
არც ნალია მაქვს სიმიდისი,
ჯავები მსისხლავს, არც არსად
ჯოჯი და ფარა მიმიდის.

რადგან ყოველი თვედება,
ვიცი, მეც უნდა გავთავდე,
უნდა აცალო ბუნებას,
არ ღირს სიკვდილი ვადამდე,
როცა იქნება, ხო მოვა,
მისი სტუმრობა გადავდე,
სადა მდევ, საწყაღს, შეგებლო,
მაძალბე წუხილს გადადმებს,
ოღონდ სამშობლო გადარჩეს,
გავუძლებ ტანჯვას ათ ამდენს.

არ მომეფინდება

რაა სიცოცხლე ერთი ცილა,
ჟამთა მეუფეც გულქვავე, ჩქარო,
ათასი წელი მომეცი და
მერე დამპრაზე, თუ ვიკმარო,
მაშინ დაგლოცავ, როცა ციდან
შემომესმება, ოქროს ზარო.

რა ვეშველება იმ ღროს

არც მზე ცხელი და აღარც
ნისლი გაწეწილი...
როგორ გამიმხნელდება
უსიზმრებო ძილი.

კაცი ხარ და განსაცდელს,
ამდენს, გაუძელი;
მეზომება კისერზე
აღსილი ცელი.

უკმარისობა

ცა იმდენ წლებს ვის მისცემს,
კაცს, ზორციელს, ევოს.
შუბლი არ ჩამოქნილა,
ღრომ რომ არ შეტეხო,
ბილიკსაც არ დაგიტოვებს —
ვიწროს, საცალფეხოს,
დადექ, რას დაეწევი
კლდეზე შემსკლარ ეზოს.

ითხვისისი მოვარა

წუხელი სადაც დატოვე,
იქვე დამიხნდა მოვარე,
თქვა, ამ მოთვორებს, გასუღრულს,
მეორედ გადავარე,
კვი გზას ადგას, ეტეობა,
მეც გავყოლოდი ბარემ.

მელსაც ეამაყება, რომ სოფიკოს პროფესიული დონით უკვე გაუსწრო.

უფროს ქართველ მეგობარ კომპოზიტორებთან და პოეტებთან ერთად სოფიკოს ჰავაის თავისი ოცნების გმირი ათი წლის უკრაინელი პირინცი რუსლანია. ხოლო, როგორც ქალბატონი მაგდა გვიამბობს, ლუჩანო პავაროტი მისი იდეალია. როცა პატარა მომღერალი დიდ მომღერალს უსმენს, იგი ისე განიცდის და იმაბეზა, რომ ტირილამდე მიდის.

ამ დღეებში სახალწლო შოუკონცერტებსა და სადღესასწაულო საღამოებზე არაერთხელ გაიჟღერა სოფიკო მიქაძის წვრილა, საზეიმო ორატორიებმა, ხოლო ტელევიზიის პირველი არხის მუსიკალური რედაქციის მიერ მომზადებული „პატარა უუნდერკინდი“ სერიოზული გზის დასაწყისი უნდა მის ცხოვრებაში.

ჟურნალი „დროშა“ სიამოვნებით ასრულებს საპატიო მისიას და გულთბილად დაულოცავს სოფიკო მიქაძეს პირველ ნაბიჯებს.

მარიკა სუზულია

„მონარბის კარიგელო დ...“

ღვით ბოძებული ნიჭი — სხვარა შეიძლება დავარქვათ ხუთი წლის სოფიკო მიქაძის ტალანტს, შერწყმულს მის ბუნებრივ მომზიბეულობასა და საოცარ მუსიკალობასთან.

როცა სოფიკოს — ამ ზღაპრული ფერის სიმღერებს უსმენ, თითქოს მასთან ერთად დაცურავჯადოსნური ხმების სამყაროში, სადაც მხოლოდ მუსიკა და სიმღერა ბატონობს.

„მოცარტის ქართველი და“, — ეს დღითიდრე სოფიკოს ეკუთვნის კიევის ბავშვთა საერთაშორისო ფესტივალის მიმოხილვიდან, და კიდევ: „...პატარა გოგონას მიერ შესრულებულმა ურთულესმა ქართულმა სიმღერამ თბილისზე განაცვიფრა და შემრა მყურებელი, მასში შენივთებულია სერიოზული მუსიკა, უზადო შესრულებ

ბა და არტისტული მომზიბეულობა“.

სიმღერა სამი წლისამ დაიწყო და უკვე მოიარა მრავალი პრესტიჟული სცენა. მისი რეპერტუარი ძირითადად ქართული სიმღერებია, თუმცა არანაკლები მომზიბეულობით ასრულებს იტალიურ, უკრაინულ და რუსულ სიმღერებსაც. ამან განაპირობა ალბათ ის, რომ კიევის ბავშვთა საერთაშორისო ფესტივალიდან პატარა ქალბატონი მყურებელთა პრიზით ხელდამშვენებული დაბრუნდა.

სოფიკოს ბუნებრივი ნიჭის გზის გამკვლავი და „რეპეტიტორი“ პირველ რიგში მისი დედა, ქალბატონი მაგდაა, თუმცა არანაკლებ მხარდაჭერას გრძნობს მამის, პროფესიით იურისტ, ბატონ ვიორგისა და უფროსი დაიკოს თამარიკოს მხრიდანაც, რო-

სუპირი

მანწაჟა პოლიციის განყოფილებაში მივიდა და განაცხადა, რომ ის გაპარცეს.

— ბატონო პოლიციის უფროსო, შომპარტს 87 ნივთი.

— ახე უხატად როგორ დაიმახსოვრე, რამწენი ნივთი იყო?

— კარგად მახსოვს. ეს იყო ხაწქოს დიხტა და ლუდის ბოთლის განახსნელი.

— მე ხოლოს და ხოლოს გადავარციე მეუღლე ფრჩხილებს კენივს.

— შენაინწავილი როგორ შეძელი ეს გაგმეკობინა?

— ძალიან იოლად. ყველა ჩახასწელი კბილი დავუშაღე.

ახალგაზრდა ქალი ქმრისთვის ყიდულობს პერანგს.

— კერძოდ რომელი ვნებავთ? — ეიკოსხება გახოდეფელი, — როგორიც მე მავცია?

— დიახ, — მიუფო კალმა და მწერა შეავლო. — ოღონდ უფრო ხუფთა.

მკითხვი ეუხანება კლიენტს.

— შენ გზაზე მატყუარა შეგვხვდებია.

— მე ამახ ვითვალისწინებდი, მაგრამ მაინც მოვედი შენთან.

ქიმწმენდის მოხამსაბურე ვაოგნებულ შეშკეთს ეუხანება.

— სერითოდ ჩვენ ამახ არ ვწმენდით, მაგრამ რადგანაც თქვენ იგი ჩაგრჩათ ვიხეში, ფირმა არ მოგახოვთ დამატებით ხაფხუფს — და კლიენტს დაშლილი ხაათი ვაუწოდო.

ციხის ზედაშედეფელი პატიშარს მიმართავს.

— ახე ნუ განიცდი, ეშაწეფილო წარმოდივინე, რომ შექმნილია დროის ხანკი, რომელშიც შენ სოლიდური აქციების პაკეტი — ნმშ-კვირა ვაქვს.

— გამარჯობო, ბატონო, — მიგნაღმა სატროს მამას ახალგაზრდა კაცი.

— იცით, რომ უკვე ექვზი თვეა თქვენს კალიშვილს ვხვდები. მარიალია, ეს უზარალოდ ფორმალური მხარეა, მაგრამ მაინც გთხოვთ მის ხელს.

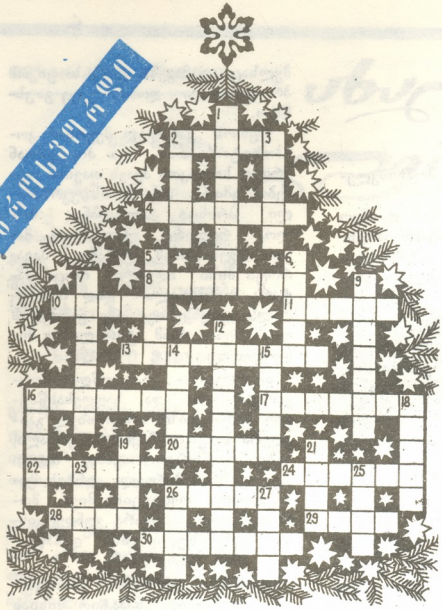
— ვინ გითხრათ, რომ უზარალო ფორმალბია? — ჰკითხა ახალგაზრდას კალიშვილის მამამ.

— ზმ... ვინ და მინამ გინეკოლოგმა.

— როდესაც დღით ვიპარხავ, ვგრძობ, ათი წლით ვახალგაზრდავდები — უფროსა ქმარმა ახანაინდიან გამოსვლისას ცლობს.

— არ შეგძლია ძილის წინ ვიპარხო? — ჰკითხა იოლმა.

პრობლემა

მარტულად: 2. ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი თბილისში; 4. ღვინვა და ღროსტარების ღმერთი ბერძნულ მითოლოგიაში; 5. გარკვეული საქმიანობა, პროფესია; 10. ქაბადან წვეწის ამოსაღები და დასახმეული დიდი ღრმა კოეზი; 11. ქაჩის, ლაშქრის ნაწილი, გარკვეული საბრძოლო ამოცანის შესასრულებლად გამოყოფილი; 13. საქმლის დამზადების ოსტატობა; 16. რაიმე საწიმი შემთხვევის გამო დაწერილი ძველდგური ლირიკული ლექსი; 17. გუმბათიანი მრგვალი ნაგებობა; 20. ფრანგი კინომსახიობი ქალი; 22. ეკლესია; 24. იტალიელი კინორეჟისორი; 26. ჯილდო რაიმე შეჭიბრებაში გამარჯვებისთვის; 28. ერთმნიანი ლირიკულ-დრამატული ვოკალური ნაწარმოები (ოპერაში, ორატორიაში ან კანტატაში); 29. ტრილობა; 30. ადამიანი, რომელიც უარს ამბობს ყველგვარ „აშქვენიერ“ სიამოვნებაზე.

შეშუშლად: 1. თაფლში მოხარშული წვრილად დაჭრილი ნივთი; ნუში ან თხილი; 2. ზღვის მოლუსკი, რომელიც გამოიმუშავებს უავისფერ ხალეხას; 3. ეკვადორელი მწერალი; 5. ტრაპიკული მცენარე, რომლისაგანაც ფანერს აკეთებენ; 6. ვისიმე ან რისიმე საბირთული ან იშორისბირთული გამოსახულება; 7. ჩიბუხი; 9. ქართულ-ხალხური ეპოსის გმირი; 12. ქართული საბერძნულ მომღერალი; 14. უდიდესი მდინარე საფრანგეთში; 15. ამერიკელი კინომსახიობი; 16. რელიგიური მასხურება ღვთისმადმი; 18. ქსოვილის კიდეებზე მოვლბული ნაირსახიანი ზოლი; 19. წერილობითი თხოვნა, საჩივარი (ძველად); 21. ზოგადი საკრავის სიშხის ასახმიანებული ძუგახმული ჯიხი; 23. ავტომობილის და მისთ. კორპუსი; 25. საქართველოს მდინარე; 26. ფულის ერთეული ლათინური ამერიკის ზოგ ქვეყანაში; 27. ბერძნული აზნანის ყველაზე პატარა ამის სახელი (უღრავს ქართულ ენ.).

შეადგინა ციხლა პაპუაშვილმა

რედაქციის მისამართი:

860005. თბილისი 8, რუსთაველის პარკისძველი 42.
ბალევიტინი, სარედაქციო კომლავინის თავეჯღოვარის —
99-26-86; პასუხისმგებელი რედაქტორის ღბ განყოფილბებთან
პაპუაშვილი — 99-26-82

ბოზდან ტიტომირი — მომღერალი

— შე არ ვაქცევ განსაკუთრებულ ყურადღებას სამკაულებს, საიუველირო მალაჩიბის შევღვარ მხოლოდ უმშვენიერესი სქების წარმომადგენლთა ძალდატანებით. იყო ღრო, როდესაც შე ვატარებდი ბეჭდებს; ძეწკვებს გაღაღებებსა და კონცერტებზე, მაგრამ ამას ყველაფერი ვაკეთებდი ძირითადად სცენური სახის შენარჩუნებისათვის... ვთვლი, რომ მამაკაცს ძვირფასეულობა კი არ ამშვენებს, არამედ საუკეთესო მანქანა, მომხიბვლელი თანამგზავნი ქალი და, რა თქმა უნდა, სავსე საფულე. ერთადერთი სამკაული, რომელსაც მე ახლა ვატარებ, ვერცხლის ძეწკვა ვაჭარავისაგან დასაცავად.

ლამბა პიპულა

— შე არ მიყვარს არანირი სამკაული! შეიძლება პრილიანტის კოლიეფტკი უარი ვთქვა. მჯერს თილბისა, პატარა ჭკვარს. ის ჩემი განუყრელი თანამგ-

ზარია, ყველთვის ჩანათაში მიიღებს. ეს ნაკურთხი ჭვარი ჩემმა ნათესავმა გოგონამ მარქვა და მე შეწერა, მწამს, რომ ის მიცავს ყველგვარი უბედურებისაგან. ახვეე მიუღებელია ჩემთვის მამაკაცის ყველანაირი სამკაული.

* * *

საყურე — ამ სამკაულს ხშირად აკეთებდნენ ოქროსაგან, ვერცხლისაგან და სხვა მებალეებისაგან, აგრეთვე ძქვისაგან და ხის ძვირფასი ჭმუხებისაგან. თავდაპირველად საყურეები წარმოადგენდა უპირატესად მამაკაცების მორთულობას, რომელიც შემდგომ მხოლოდ მეკობრეებს და მეზღაურებს შემორჩათ. მოგვიანებით საყურეები ქალითა მოდის მნიშვნელოვან ელემენტად გადაიქცა.

* * *

XVI საუკუნიდან ძეწკვი მამაკაცების უსაცვარლეს სამკაულს წარმოადგენდა. მისივე, მისიურ ჭკვებზე ხშირად ჭიდებდნენ ორდენებს.

ბარტანის პირველ გვირღზე: სახალწლო ჩიჩილაკი. მხატვარი თენგიზ სამხონაძე. მეროტხე გვირღზე: სოფიო სტენვაღ გამოხევის წინ. ფოტო ბონდო დვლიშვილისა.

გაღდაცა წარმოდგენა 15.01.97. ხელმოწერილია დასაბუღლად 21.02.97. ქალალის ზომა 60X90/8, გარეკანი, ჩანართი და ტექსტი იბეჭდება ოფსეტური წესით. ფიზიური ფურცელი 4. პირობითი ნაბეჭდი ფურცელი 3,6. სააღრციხებო-სავაგომეცლო თაბაბი 5,69.

ტირაჟი 1 000. შეკვეთა 0047. ფასი სახელმწერტლებო.

ქურნალ-გაზულები ასე უფრო გაიყიდება...

ბარო, შე ძველი!

გაუძელით შეგობრები!

